

Det norske språk- og litteraturselskap 1970.

Bjørnstjerne Bjørnson: *Bjørnsons brevveksling med danske 1870–1874*. III.

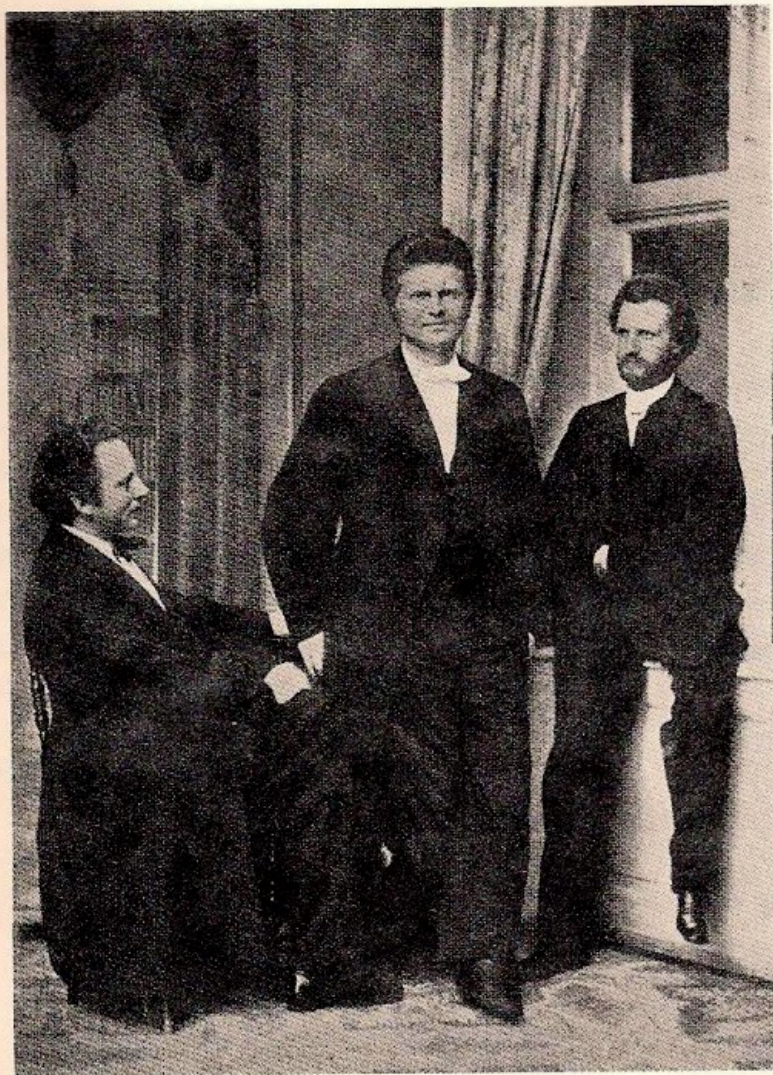
Utgave ved Øyvind Anker, Francis Bull og Torben Nielsen.

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

Brevveksling med danske 1870–1874

3

Bjørnstjerne Bjørnson

CLEMENS PETERSEN, BJØRNSTJERNE BJØRNSON og PHILIP WEILBACH
Fotografi. Kbh. fra 1860'erne

Til Rudolf Schmidt.

27/1 1870. [Kristiania]

Saalænge der ikke offentlig rejses Klage mod mig, kan maaske en offentlig Redegjørelse holdes ude. Madsens private vil jeg i hvert Fald have, saa jeg offentlig kan sige, jeg har den, hvis det gjøres fornødent.

Sagen hører hverken «Øjeblikkets Lidenskaber eller forbigaaende Stemninger til»; saalænge det skandinaviske Spørsmål er aabent, hos os og i Sverige, om alle tre ret fatter og begriber, at de to sidste Lands istandbragte Forening kun bestaar i at begge har een Konge tilfælles og ikke i det mindste Andet eller Mere.

For *vort* Vedkommende er det desuden i saa stærk Sammenhæng med vor Fædrelandsfølelse at se vor Selvstændighed fattet og vurderet, at ingen norsk Mand kan aandeligt arbejde sammen med den, eller dem af et Broderfolk, som her underkjender vor Ret.

venskabeligst *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Rudolf Schmidt.

28/1 1870. [Kristiania]

Efter i dette Øjeblik at have læst Eders Redegjørelse, frafalder jeg naturligvis Alt, jeg havde krævet af Hr. Madsen; dette er godt og grejt og vil gjøre et fortrinligt Indtryk. Heftet har jeg endnu ikke læst; det synes udmærket. Godt Nyt-aar!

din *Bjørn.*

Med Hensyn til «Kongeriget» tager I Fejl. Norge hed ogsaa «Kongeriget», da det var forenet med Danmark og betragtedes dog ikke som selvstændigt. Irland hedder Kongerige, Bøhmen, Ungarn tilforn som østerigsk hed ogsaa Kongerige o.s.v. og er og var dog ikke uafhængige og selvstændige. Ingen egen Rigsdag, egne Finantser, eget Statsraad, egen Armé, Underhandlinger om Love og Traktater drives og dreves ikke mellem disse Riger og dem, hvormed de er forbundne, *aldeles som mellem fremmede Magter*. Dette er Forholdet med Sverige og Norge, hvis Forbund er et Mønsterforbund, som nu Ungarn og Østerig har fulgt, som der tales om at faa istand mellem Portugal og Spanien, og som er Fremtidens Forbund, hvortil f. Ex. Tyskland *maa gaa tilbage*, hvis det skal blive lykkeligt og enigt. Gjælder det ikke Noget at faa indprentet Menneskene dette? Vi har jo her en Missjon. Skandinavismen er afhængig af den rette Opfattelse af dette.

Til Erik Bøgh.

7/5 1870. [Kristiania?]

da jeg har adskilligt at takke dig for i senere tid, vil jeg nytte den ild, dine rimerier tændte i mig, til at varme op gamle minder ved. Du er en af de få *mænd* jeg ser nede i københavneriet; og skønt jeg stundom synes, at du tjener det uforsvarligt, så ser jeg dig atter igen uforfærdet stemme ryg imod, så du nu engang får være som du er (jeg glemmer dig således aldrig, da hele københavneriet tabte modet, straks efter Als-affæren, og du stillede dig hos Ploug!)

Din lille bog om Kierkegård ved du jo fra Norge af, at jeg er enig i, hvad standpunktet i begyndelsen angår, ti det er positivt, og det er fra den positive Kristendom og sunde menneske-natur at han skal dømmes; – mod slutten offerer du lidt til københavneriets negativisme. Men da denne nu engang har tag i din sjæl, og jeg synes at du har din Fortjeneste *især* i det at være sand mod dig selv (mere og mere blir du det; ingen af os er istand til *rigtig* at være det) – så siger jeg intet dertil. – Det er derfor jeg hader M. V. Brun, han er den slyngelagtigste løgner, som er oppe i vor Kunst og i et så lidet erfarent land som Norge kan han narre folk en stund – til stor skade for kunsten. – Dit forsvar for Tidemand, Gude & Comp. tages her oppe med jubel; man overså jo ganske den stille reservation, som lå i artikelen og som vi begge er enige om, – ligeså vist som vi er enige om, at de danske kunst-kritikere skader en god sag ved så mageløs ø-boer-agtig selvgodhed.

Jo mere jeg flytter bort i tid fra Eder, d.v.s. fra mit ophold blant Eder, jo bedre ser jeg på det enkelte menneske jeg møder, hvor ændrede I er efter siste krig. I vover ingenting mere, hverken i retning af fantasi, tro, hel handling. I vil helst sidde *trygt*, romantiken er død, illusjonerne er ikke mere til. Det er en sørgelig overgang i et folks liv; men Gud være lovet, det er også blot en overgang. Den uhyre nationale op-takt, som nu er stemt i heroppe, fjerner os i øjeblikket meget langt fra Eder; men det er også en overgang.

Jeg for min del har fridd mig fra den blød-sødne skandinavisme; – hele, greje forhold, helt opgør; – ondt blod må væk ved at tage lige på det syge sted og tappe det, – se, det er grundlaget for vor ny skandinavisme, og på denne har jeg alt fåt en forsoning for skandinavismen heroppe blant de Norsk-Norske, som er mange et særsyn – *Ça ira!* – Vi liberale ung-folk vinner nu slag i slag heroppe, Herregud, det var heller ikke for tidligt! Men forfærdelsen er jo stor, og jeg for min del må

holde adskilligt ud. *Sverdrup* og de karle røres kun ved praktiske ting, det får endda gå; men at tage fat i de ideelle betingelser for hele livet og kræve *dem* anderledes, kræve lighedens offere til almuen, kræve folkeligheden lige in i universitetet, lige op i regeringen, lige in i familiens og selskabets liv, – se, der er raseriet! Og så sætte en fornem af-gud under folkelighedens synsvinkel og måle ham *således*, – hvilken råhed. Men jeg mener: har et så lidet, og så ensartet folk som vort en opgave, så er det den demokratiske; – men har det denne, så lad det tage den da som *opgave*, altså tilgagns.

I *vise-bogen* er du en af de stærkest repræsenterede (naturligvis Bellman, Ploug, Grundtvig undtagen). Jeg gad se de københavnske studenters ansigter!

Island! Det er min mening, at her har I handlet med uforsvarlig ligegyldighed, og vil nu tilsist ikke, hvad ret er. *Og dog er dette mig det mindste.* *Islands velfærd* må op; men der gives intet andet folk i verden, som kan rejse den end vi. Vi rejser den, som vi (d.v.s. *Bergen*) har rejst Finnmarkens. *Der* er nu mænd på 100.000 spd; unge byer er der fra igår, d.v.s. fra damp-skibsfartens begyndelse; før var de flækker; – idag har et enkelt hus på *Hammerfest* en slig omsætning, at den provisjon, som betales husets forretningsmand ved Tromsø Bankafdeling, er indtil 10.000 spd aarlig! I Norge er der også intil 10.000 Fiskere samlede ved samme vær; – det er sligt, som kan rejse Island, og det i en fart. Men dertil telegraf did og langs fiske-kysten og ugentlig damp til Bergen!

Din heng. *Bjørn.*

Hils hustru.

Til Otto Borchsenius.

[Kristiania] 8/6 1870.

nu har jeg forslaget: skriv uopholdelig til *Christopher Brun*, «forstander for folkehøjskolen i Sel i Gudbrandsdalen» og bed om de foredrag han nu har holdt i studenter-samfundet, bed om dem for Deres forehavende. Gør det straks! Skriv ligeledes til *Berner*, redaktør af «Dagbladet», til hvem han skal have lovet dem, og bevis ham, at det for sagens skyld er vidunderligt, at I får foredragene, netop

her. – Vi er i forbund, Brun og jeg; han noget videregående i et par enkelte punkter, jeg intensere i mine krav i andre, forsåvidt jeg vil reform i vor egen (latin) skole, og det straks. Anderledes kan jeg for øjeblikket ikke karakterisere det med tanke om, at De fatter ånden i dem uden at få referat.

Det digt af Dem om Studenterånden er godt; tak!

Jeg hører I nede i Danmark, venner som fiender, misforstår mig, når jeg punkt for punkt tar de såre steder under behandling, som forholdet mellem Norge og Danmark lider af. Enten I forstår det eller ej, er det alene dette, som skal gøres, og der kommer den dag, da jeg samler den hele ungdom under skandinavismens fane; ti intet fejler herpå uden at lade hver få sit, alt fusk, alt sentimentalt løgnssystem under *hensynenes* kategori væk, – så blad møder blad, stamme stamme, ånd ånd, trang trang.

Gud bevares, sålænge københavneriet (hvormed menes den ånd, som spotter, tviler, pjatter, kritiserer, og lige så lidt tror nogen Gud som noget jordisk mål der er værdt at rejse sig for) sålænge *den* behersker Eder, og det gør den, ja delvis hver enkelt af Eder, sålænge I er dybt nede og mistvilende efter siste nederlag, så længe forstår I ikke det, jeg mener. Men der kommer den dag, da Grundtvigianerne og ungdommen, den genfødte ungdommen rejser sig og siger: med *Nordmændene*, mod *københavneriet*, – og kommer den ikke, så er Danmark så til gags tabt for Norden, at den politiske ening med Prøjsen blot er et tids-spørmål. Et Danmark *isoleret*, er en uting og en umulighed, – ikke at ville handle som nordiske mænd med ansvar for Norden (som i den islandske sag) er dårlige veje på en selvstændigheds-bane, der brister, – historien vil sige hvor og når. *Her* foregår nu en folke-vandring mod de dybere sundheds-kilder i folke-livet og Sagaen: personligheden rejses på den brede nationale bund; det samme foregår hos Eder blant Grundtvigianerne, – og skønner ikke ungdommen, og navnlig den studerende, at disse veje er de rette, og *her* mødes folkene, når hindringerne er fjærnede, så skønner de ikke det, som fører til frelse, hvor meget de kan kritisere og overse.

Jeg må nu, hvad jeg længe har vidst, forlade alle mine gamle venner, fordi de forlade mig; jeg samler på et yngre tåg, et begejstringens tåg, der tar strengt i og er hensynsløst, men vil frem, – ça ira!

Til Otto Borchsenius.

[Kristiania] 22/6 1870.

Men kære Borchsenius, De må da både på prent gentagende og af mit brev have sét at jeg med «københavneri» ikke mener den dannelse der hører til Europas første. Jeg mener Bille – Brandes – Bøgh (den siste dog kun tildels; der er noget af folket i ham) jeg mener Folketeater – Watt – Vesterbro-løjerne; jeg mener den nedtrakkede tro og det nedtrakkede liv; jeg mener den intetsigende ånd, som intet trænger, når den har sit eget mageligheds- eller fornøjelses-liv, og som vistnok kan gå på i et slag, fordi at leve og at dø omtrent er det samme for den, når bare det kan gå muntert til, men som pakker sammen, når selve reden, det yndige København, trues! Det er ikke annerledes *den store byes* afskum jeg taler om, end det er en falsk dannelses afskum, den, der fremkommer af alt det fremmede og ikke af folket. Jeg mener den inførte Taine og den inførte franske flothed og liderlighed, enten den finnes i et blad eller i folketeatret, i en doktordisputats eller i fornøjelses-livet. Jeg mener alt det, der ikke er nordisk, og som, Gud forlade dem det, inbilde sig, det er specifik Dansk! – Men ligefra *Carl Ploug* til den siste *Grundtvigianer* forstår de ikke selv, hvad de kæmper imod. – Jeg forsikrer Dem at «Dagbladet» som oftest for os – tager sig ud som skrevet helt udenfor den folke-ring, hvortil – jeg vil ikke sige den nordiske, men – den germaniske race hører. Vi *forstår* ikke, at en sag kan drøftes og tænkes på den måde; vi forstår ikke Dagens Nyheder, vi forstår ikke ånden, sproget i sin åndige udskejelse, og det samme er tilfælle med Nordmænd, som i København træffer på denne ånd og dens liv, at sige de bedste Nordmænd, og derfor er det almindeligt, at netop de bedste Nordmænd afskyr Danmark, de tror dette er Danmark! Københavneriet ligger iver for Norden og for Danmark, studenter se faren! – De store byer! Det er disses ånd nutiden er kallet til at ødelægge, som Frankrig overstemmer Paris; vent på, hvilken åndelig folke-rejsning der i Frankrig kommer efter plebiscitet! –

Udgiv *I* også næste hæfte! Dette var min mening. Christopher Bruns foredrag

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
fylder det, blot noget til som pynt men som må have samme ånd! Det er rigtigt, *at det kommer ud hos Eder*, skriv dette fra mig til de to herrer; det er dette, som de vil forstå! Jeg skulle også have skrevet det, hvis jeg vidste, I var villige til på denne måde at tjene Nordens *folkesag*. Tro mig på mit ord. Dette er rigtigt.

Deres ven *Bjørn*.

Til A. F. Krieger.

[Kristiania] 20/7 1870.

Kære Krieger, – den norske ungdom, som i siste tid har undergået en mærkelig ændring, vil i stort tal gå til Danmark som frivillige, straks I vil have krig.

Jeg vilde spørge Dem, forinden jeg om denne sag holder møde med ungdommen i Kristiania, om de modtages, og om *Aarø* samler et fri-Korps, hvor de kunde være for sig selv, hvilket er deres brug. De gør ingen betingelser, de spør blot.

Folkehøjskole-lærerne Christopher Bruun og Foosnæs samt muligens Herman Anker drager afsted; en mængde studenter, jeg tror overhovedet at ungdommen dennegang kommer i hundredevis istedetfor [som] før enkeltvis; jeg tror tallet blir meget stort, hvis I vil ha det stort.

Og det ber jeg om! Nordens sag vil tage vækst af det, Danmarks håb på en nordisk fremtid styrkes af at se væksten i ungdommen, – lad den derfor også – få synes.

Og vor ungdom og de ting, som er den troet og vil troes den, har så godt af det. Den helhed i vilje, og det mod i øjeblikket, som vinnes, – vinnes in for vort eget arbejde her hjemme, som er overmåde stort – for den, som ser det. Men det er synet de vinner på de højder af følelse og tro, hvorpå livet våges, og en stor fælles-sag kan samle de tuseners vilje.

Inse dette, slå det igennem, hvor det endnu ikke inses, og tag min hilsen fra Norges ungdom; jeg står nu i sligt forhold til den, at jeg spekulerer stærkt på at gå med selv, jeg vil gerne leve og dø med den.

Jeg er bare så forbandet uduelig til krigsbrug; jeg ser så dårlig.

Svar mig nu helst ved telegraf! Hilsen til fru Hejberg! – Har fru Hejberg lyst til at blive ved? Jeg talte med Holm-Hansen; han er den alvorligste skuespiller jeg endnu har mødt. Jeg er kun bange, der alt er kommet for meget kritik i ham. Enten den vændes inad eller udad, suger den, suger den, suger den!

Deres innerlig heng. *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Karl Schønberg.

[Kristiania] 21/7 1870.

Det har længe hørt til almindelig god folke-skik, at man sendte bladene de bøger, man ville, de skulle mælde noget om og fra.

Skønt «Norsk Folkeblad» vitterlig er det eneste Grundtvigianske blad med stor udbredelse her i Norge, sender De det aldrig en bog fra denne literatur-kreds.

Ærbødigst *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Otto Borchsenius.

[Postst. Kristiania 22/7 1870].

Jeg har vistnok ikke nævnt navne; men hverken første eller anden gang jeg skrev om dette kunde det misforståes – af andre end Ploug, som bestandig misforstår mig – intil tiden så i det ene, så i det andet spørgsmål fører ham til samme mening. Derom er intet at sige: han er en overgangsfigur, og disse har altid tungt for at forstå som for at gå *helt* med.

Første gang karakteriserede jeg københavneriet» – – den dannelse, som ligger i «mellem-lagene», – anden gang: «Carl Ploug modtager dog såmange blade på sit bord ifra det, at han burde have kært det. Han har også en anden meget let adgang til at få kænne det: han kan tale til *Grundtvigs*-folk derom. Vi kan visselig ikke have ment den dannelse, som København må være stolt af, fordi den ikke alene er Nordens største, men hører til den største i Europa, – og som ingen er taknemmeligere mod end vi.»

Men jeg kan ikke for, at Carl Ploug trykker af mine artikler det han vil, og lader mig stå i det lys, han i øjeblikket har brug for, – selv om dette skal inlede en årlang miskænnelse af mig og mit *der*, hvor jeg helst vilde være forstået og ælsket.

Jeg skal nok ved lejlighed nævne navne, vær tryk. Men enhver kamp har sin taktik, og min er meget enfoldig. Jeg nævner tingene hver gang tingene *her hjemme* møder mig. Men *nu* har vi her hjemme gåt fra sejer til sejer; københavneriet har på intet punkt nåd frem gennem den afart af norsk dannelselse, som vi kæmper med. Ej heller har det været til hinder i forståelse af Danmark; ti det er ganske forunderlig hvorledes denne går frem, siden vi har taget alvorlig fat på vort mellemværende, siden vi har fjernet de sentimentale forhyllinger og slået på grund-skaden, hvor den fantes.

Nu går al min ungdom ned til Danmark, så sandt den på nogen måde kan komme løs, I får dennegang frivillige i tusenvis, hvis I vil have dem. – Regeringerne, storting og rigsdag? Gamle folk med den gamle skade; jeg skal gøre, hvad der står i en enkelt mands magt, og den er visselig større nu end sidst, netop når det gæller *folket*; – men det er på faktorernes tilfældige sammensætning regne-stykkets sum beror, og Gud alene kænner den, – sålænge vi slet ingen konge har, og neppe nok en regering.

At min gamle ven Meidell har gjort sig til en fejk hønsehund som vil vågte kvæget og dets affald til fordel for jorden, mens *I* slås for vor sag, det har idag gjort mig ondt til tårer, og derfor har jeg før Deres brev kom, just skrevet artikel om krigen, hvori jeg atter har sat tingene på sin plads, det ved jeg; – men hvad det udretter står i Herrens, den Almægtiges hånd, som ene kan løfte os af vor usseldom, hvis han tillader at det skal ske ved den pludselige dåd, og ikke ved vort anstrængte arbejde gennem år og slægter. Vi får se. – At jeg ser tingene med tvil nægter jeg altså ikke, – og dog er der en stemme i mig, som er med og siger: «dennegang går det!» –

Straks I taler (hvor blir I også af? Vil I virkelig have garantier af Frankrige, så I går med i Eders egen sag, så taber I!), så sanker jeg ungdommen her til et folkemøde. Til regering etc. taler vi ikke; jeg tror dette er det rigtigste, driver stemningen stærkest ivejret; der kommer så et korn af harme med.

Deres ytringer om R. Nielsen og R. Schmidt er aldeles uforsvarlige, og viser blot, at også De (som Ploug etc. stikker adskillig i Københavneriet. Det er netop med den sort dum kritik, hvor der arbejdes, at man røber sig.)

Til A. F. Krieger.

[Kristiania] 25/7 1870.

De, der læser norske aviser, kender Christopher Bruun, som jeg herved sender Dem. Jeg holder ham så omtrænt for vor største mand; jeg ved i alle fald ingen med højere syn på vore forhold og renere opoffrelse for det, han ser. De vil have interesse af ham, hvis De giver Dem tålmod med ham; jeg ønskede, at fru *Hejberg* så ham, – om blot hans ædle hoved, der ligner mere et Kristus-hoved end noget andet jeg har set.

Deres ærbødige *Bjørnst. Bjørnson*.

Til Gotfred Rode.

[Kristiania] 26/6[eg. 26/7] 1870.

Kære Gotfred Rode! husker du, at fru Borch og jeg røg sammen om Christopher Bruun; nuvel, denne Bruun og jeg er nu så gode venner som mænd omtrent kan blive. Jeg er ikke enig med alt hans, men ganske vist med det meste. – Det er denne mand, som jeg holder for at indehave en stor gærning blant os, som jeg nu sender dig og din hustru. Han går for annen gang som frivillig til Eder, skønt vi synes, at han forlader *for* meget her hjemme. Ikke derfor, jeg havde også gåt, hvis jeg dermed havde gjort nogen nytte; dette må jeg tvile om; jeg ser dårlig, og har et tilfælde, som forbyder mig lange marscher. Havde dette ikke været iverjen, jeg havde også gåt i forrige (rettere annen) krig.

Hvad jeg stræver med altsammen her hjemme, gider jeg ikke udvikle.

Men herved højtideligt, uimodståeligt inviterer min hustru og jeg dig og din

Da har vi et gæsteværelse eller to ledige, hvad vi endnu ikke har råd til. Da skal I naturligvis være de første, som nytter det; i det samme vi købte huset overlagde vi dette.

Om mine forhold til den islandske sag m.m. kan I spørge *fru Ploug*. Arnljot, som jeg har forsømt, fuldendes i disse dage.

Ak, kunde jeg snart få tale med Eder, snart få lidt hvile i Eders venlighed igæn; men jeg går imøde det tyngste arbejds- og slagsmåls-år jeg endnu har havt. Unddrage sig er i alle fald mig umuligt.

din innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson*.

At du skal hilse din hustru, som jeg elsker, ved du! –

End Clemens Petersen!!!

Hils den herlige frøken Zahle; hun skal snart få brev. Kommer hun til Norge iår, må hun komme hid op nogle dager. Til *én* har vi alt rum.

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Kristiania] 14/9 1870.

I dette øjeblik læste jeg telegrammet om Orla Lehmanns død og min tanke fløj i bønner til eder, og min hustrus sorg var stor som min egen. Vi håber, døden har været så vidt ventet, at I har fåt skyde under eders frælsende tanker, så I ikke er slagne af fortvilelse. Hans mission var altså endt; det nye Norden skulde han ikke være med at lide i eller at kæmpe for; ti det er vist, vi går en ganske ny tid imøde. Har I læst i norske dag-blade min prolog ved det norske teaters åbning, så skønner I, hvad jeg hermed mener.

Ja, kære venner, vi er omringede og belejrede af de frygteligste trusler og varsler fra den bestandig sig nærmende fiende, og midt i denne frygt springer en bombe i vort eget hus, og innenifra og udenifra sorg og gråd. Skønt jeg tror at have mod, kan jeg i disse dager skælve for et telegram, ja, vente mig alt, når jeg går bort fra eller vender hjem til mit hus. I vil derfor forstå, hvor lyslevende vi nu ser Eders tanker og følelser i blik og ord og angst i disse dager.

Da Eders breve kom, var det en kær time for os. Ikke alene erindringen om og længslen til Eder, men også Arnljot Gelline gør, at jeg i disse samme sommerdager har uafladelig været hos Eder. Gotfred Rode er den, jeg oftest ser under arbejdet; det kommer ham kærest af alle i min omgang; han vil best kunne læse det, han vil også, tror jeg, oftest læse det. Den er det bedste jeg har gjort, og jeg kunde aldrig have gjort den, hvis jeg ikke havde sådd mig så dybt ned i arbejde og kamp her hjemme. Det skrivende liv som sådant er mig mer og mer en modbydelighed. Og må jeg nu få fortælle lidt, om hvordan vi har det; det vil sprede Eders tanker en stund i denne tunge tid, det vil sætte et par venner ned mellem Eder. Når I så atter samles i og ved Eders sorg, så er det som i selskab. Kjære venner, jeg har lidt adskilligt siden sidst. Ti det er jo lidelse, at halvdelen af dem, man møder, holder En for en fantast, eller tåbe, eller forfængelig nar, eller værktøj for andre, eller misundelig, afsat, arrig. Det er lidelse at have kræfter, som må kæmpe mest for at komme til at kæmpe, det er lidelse at se det hånet, som man tror på som Ens egen og Nordens fremtid. Min tro, min mageløse Karoline har været fuldt med, og i den forstand har det ikke taget på mig, at jeg har mistet mod eller ævne, tværtom.

Lidt efter at jeg var hjemkommet så jeg, at jeg ligesom var en længe foran. Af den grund store skuffelser, af den grund virkningsløst arbejde. Folkebevægelsen og ungdommen måtte jeg have et fast tag i, derfor Pokker ivold med bøgerne og alt skriveri, ned iblandt og ud iblandt dem! – Her har stået kampe, som har hørt til de største vi har havt; i denne tid har folke-majoriteten på tinget fået magten for evige tider, tingene er blevne årlige, reformerne i stemme-ret o.s.v. kommer slag i slag; den lille dannelses på nogle tusen viger slagen på alle sider. Det er folke-bøgerne, som har gået forud, det er dem, som går jevnside, det er Norges folkelige forfattere, som har lagt tale, sang og mod til. Åndløsheden, juristeriet, fremmedtænkningen må væk, og navnlig har Kristiania fnyset; her har rent ud sagt neppe været en mere hadet mand herinne end jeg. Da jeg lagde min protest ned til Schwejgård-Forgudelsen, så, skønt jeg gjorde det på den smukkeste måde, frygtede jeg hver kvæld med rette for mine vinduer og dører, at de skulde kastes ind, – og af hvem? af byens dannelses! Da studenterne midt i dette valgte mig til formand, rejste der sig en storm, som Kristiania ikke har sét siden Wergelands-tiden. Det slag, som stod i studenter-samfundet var

begynt en elev-skole efter mit eget hoved; aldrig før har noget foretag af den art kunnet trives, som ikke byens rigmænd, «dannelse og penger» har rejst. Nu er det sket, det synes at ville gå udmærket, d.v.s. det, som har været størst, er blit minst, ånden, folke-ånden intar sin stilling også i hoved-staden, majoriteten blir til opposition. Gennemføres det, er det ligesåmeget en politisk sejer i det som en kunstnerisk, snobberiet vil da vige på mere end ét punkt.

I kænner vore mål-strævere. De beste, med Kristoffer Brun i spidsen, er fødte skandinaver. Den store mængde derimod, som afdøde Vinje førte, stod stik imod. Men i sine siste leve-dager gik han og hans tommevis over til skandinavismen, og det tilskrives ene den alliance, jeg fik istand på et noget nyt grundlag. Fra det øjeblik nemlig, at det program blev opstukket (som den islandske sag praktisk beviste), at alt mellemliggende surt og sumpigt, som hindrede os i at komme sammen, blev frejdig angrebet, fattede de, at skandinavismen ikke behøvede at true nogens selvstændighed; tvertom at den førte til opgør på alle punkter. Og derved fattede man også, at skandinavismen ikke er politisk i den forstand, at det er en rigernes forening, som er mål; men i den forstand, at det er noget åndeligt, som skal sammen, og at den ydre forening *kun er et af de mange midler hertil*. Standpunktet er ikke nyt, forsåvidt det er gamle *Grundtvigs*; men nyt i situationen. Vi må først have noget at forenes om, før vi kan forenes. Jeg for min part sætter (med Grundtvig) dette i den nordiske åndelighed, sådan som den former sig i en stærkere personligheds-fordring, på grundlag af tro, med folkedannelsen som udviklings-middel. Den må forene sig om at oparbejde en stor fælles-bevidsthed, fælles-kærlighed gæennem alt folk, saadan som folkehøjskolerne har begynt det. Den må bøjje hele sin dannelse in ad, den må vænde hele tænkningen hjem en stund, forat få, såvidt muligt, alle med, gående ud på det samme i skole og liv. Den må demokratisere sig i en forstand, som i Europa alene Nordens folk kan, fordi alene det er et helt udelt folk af samme rod, derfor med ævne til samme tænkning og følelse. Den må lade standsadskillelsen så vidt mulig falle, den må vinne højere mål i livet æn byernes forfinelse, så f. Ex. fædrelandets behov ned til den sidste mand må være et kærere æmne for samtale og arbejde æn Paris's siste moder, selv om disse efter denne dag blir Berliner-moder. Den må gå i kast med fordommene, de, som nu overdynger os med

fattigbyrder og overforfinelse, fordi den ene part ikke skøtter om den anden, men sejler hver sin sjø fra barndommen af. Og dette må nåes – først og fræmst ved at skolerne giver bonde-barnet og embeds-barnet samme tro, samme fædrelands-kærlighed, så de siden livet igennem har samme grundlag for tænkning og følelse, hvor så æn forholdene fører, så der er noget, som altid samler dem, altid bøjer dem til hverandre. Al uniforms-eksamen, artium først og fræmst, må væk, at personligheden ikke skal binnes i sin udvikling på den måde, at alle slags anlæg behandles på samme måde og kundskaben blir eksamens-humbug istedetfor livs-brug. Hele livssynet må bli et annet. Ikke dette: hvor langt kan din søn vinne på en embeds-bane, din datter i at tage sig ud, men dette: hvor brav, hvor dygtig blir han, hvor selvstændig og sand blir hun. Fædrelandet må ikke ses på som en bank, der skal plyndres, derfor må hele dette embeds-væsen så vidt muligt væk, blive borgerlige institutioner. Et lands dannelse, dygtighed, moral er ikke, som vi nu tror, embedsmændenes, det ser vi noksom i Amerika, hvor en stor del af dem er kæltringer. Et land er der, hvor den producerende d.v.s. den tænkende og arbejdende mængde er, og ikke der, hvor det administreres. Et opvakt, enigt folk administrerer sig selv og ler ad en forbigående skade ved administrationsværket, *at sige, når det styrer sig selv*. Men får vi først væk hele embeds-synet på vore forholde (og dermed naturligvis kongedømmet med alle de falske værdier, som det sætter i omløb, al dets løgn, al dets personlighedens fornedrelse), så bøjer opgaverne af sig selv in ad, livet fylder dem med et helt annet fædrelands-inhold, – og stands-forskellen føles kun som en valgfrihed; stærke ævner vil til evige tider gjøre dem gunstigere for sig end de svage kan.

Se her stykker af mit program, mit skandinaviske program; ti det er mit arbejde nu at få det fremstillet i sammenhæng og på dette grundlag inbyde Nordens ungdom til samarbejde og sammenkomster. Jeg er træt af studentermøder uden skandinavisme, læge-, lærer-møder uden skandinavisme; det kunde ligeså godt være Englændere, som mødte. Jeg er træt af løgn, fortielse, humbug. Jeg er træt af diplomati og «højere giftermål», træt, træt af den kolossale svig, hvergang arvefienden truer os. Det er en hel liden bog jeg har udarbejdet herom; jeg har kun ikke tid til at skrive den af, før Arnljot er ude; jeg holder på med sidste sang, som jeg må omskrive. Men prøver om formiddag og eftermiddag på teatret, folkebladet og studentersamfundet, som jeg nu giver fra

forelæsninger skulde samle penger til før Nytår, men kan ikke komme af stedet!
– Viger jeg, så adjø Arnljot, teater, folkeblad! Jeg må søge opsættelse til foråret
for forelæsningerne, men Gud alene ved, om det lykkes, og jeg ikke innen drives
ud af mit hus, samtidig med at jeg får mine opgaver frem eller knuste! Jeg har
ikke søgt dem, de har meldt sig, en efter en, jeg har god samvittighed; men
kanske kunde jeg have forsigtigere delt mig i selve arbejds-timerne, jeg er for
blod-varm, derfor løber ét ad gangen for langt med mig.

Holder Gud mig i sin nåde fast, så jeg kommer over vinteren, i alle fald
bærgende opgaverne, så tror jeg, at mit Sadowa er vunnet. Huset vinnes vel så
igæn siden. –

Her har I mig, kære, kære venner!

Nu lidt om Franskmændene. Skønt stillingen er fortvilet ved deres tab, vil
frøken Zahle vel have fortalt Eder, hvor dårlig min personlige tro om og på
Franskmændene har været, og hvor glad jeg er ved, at den kolossale inførsel af
fransk kultur, navnlig gæennem Københavneriet til hele Danmark og Norge, – og
gæennem Stockholm til hele Sverige, – nu tager slut. Hr. Brandes-Taine, Tivoli-
Mabille, Folketeater-Saint Martin, Bille-Figaro, dernæst hele denne unyttige
franske selskabelighed, der sattes som livets højeste, det er endelig skudt og
brændt sammen i vore hjerter. Disse tårne af falsk hår på alle unge pigers
hoveder, svarende til alle de forlorne tanker inunder, er raseret, alt pikanteri er
dænget til af massiv virkelighed, så det ligger som røde, blå, hvide laser mellem
ligene, som bar på det. Adjø! lad os så begynde for os selv!

Nu tror jeg Arnljot vil komme godt; nu tror jeg Stiklestad-kampen vil stå i
Nordens lys, så alle ser Nordens ånd over den.

Hilsen fra Margrethes gudsøn, siger min hustru! Ja, han er den kækkeste af
alle vore børn, en kæmpe, Grundtvigs hånd på hans hoved og mine beste venner
som vidner, det var en af de skønneste stunder i mit liv, ak, derfor kan den kun
blive inledning til fordærvelse; men til idag ser han rigtignok ud til at blive et
dygtigt menneske. Den, som fulgte ham heder Bergliôt (vi vil have o'en udtalt
lukket), ikke Svåva. Det skal den næste hede! – Hun, Bergliot, er den smukkeste
af vore børn. Bjørn spiller og er en ret flink gut, vistnok overvejende kunstnerisk
begavet, Ejnar er en stor klods, jeiper og raser. Vorherre ved, hvad der samler sig

i ham. Der er noget trofast ved ham, ihærdigt tillige, som gir håb; men vi ser med bekymring på ham. Erling, gud-sønnen, strutter af sunhet, er aldrig træt, aldrig dårlig, lydig, glad, beskæftiget, javist er han prægtig. Bergliot sint som ulykke, men meget dejlig. – Se saa, giv nu I også besked! –

Ved vor ven Krohns forfærdelige død fik min Karoline en abort. Men nu er hun velsignet igæn. I oktober kommer mine forældre til byen, for ved Guds hjælp aldrig mer at skilles fra os! Herregud, det er et langt og tungt arbejds-liv de har havt, de trænger hvile nu. Måtte de finne den! – Men jeg hører far drager med sig alle gamle møbler og papirer, så han vel også tager med sig fortrædeligheder, han er en gammel fjæld-knat, som vi alle må lade stå. Men han er en from mand, der tar alt i troen, som ellers, *til bunds*, han tror på alt, det nytter intet ræsonnement, der hvor han begynder at tro – eller ikke tro. Jeg ikke alene glæder mig, men morer mig ved at tænke os sammen med ham og min livlige, sangvinske mor, som et Guds under har holdt uforandret ved hans side. De har hele sit liv trukket hver sin vej og dog altid tilsammen! Den som ikke kænner dem, kan ikke skønne, hvorledes det er gåt til. – Nu fred og velsignelse over vort venskab, I mageløse venner; og alvor og arbejde i vore hus!

Eders *Bjørnstjerne*.

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Kristiania] 21[–25]/10 1870.

I kære venner! – I har ruineret mig en stor, skøn formiddag, hvor jeg havde aldeles fri, og hvorpå jeg tænkte at slutte det eneste sted, som nu står ufuldført i Arnljot, og som stanser trykningen af de to-tre siste ark. I har endvidere fåt mig til at gå frem og tilbage i mine stuer i det uendelige, skønt jeg har et tilfælde, som har slået sig ondt, og som netop idag burde holde mig aldeles stille. Og I har henkastet Karoline i megen gråd, som hun endnu ikke kan stanse, – og vel ikke ofte har hun sendt så mange takkens bønner til Gud og det kære Danmark, som hun (det er en fejl hos hende) elsker højere end Norge: «det har jo altid været snillere mod mig end Norge; jeg har langt flere venner dernede» siger hun. Og idag kommer mine forældre for aldrig mere at skilles fra os; den 21de Oktober er

æres-gæster, og Eders breve er fest-flag derover og skal som sådanne bevares. Jeg, som så tilgagns forsømmer mine venner, når begivenhederne stormer på, hvad jeg altid synes de gør, skønt man jo vil sige, at min stundesløshed opfinder dem, – har dog alligevel venner, som få mennesker har haft dem, og i én forstand fortjener jeg dem, skønt jeg i såmange *ikke* gør det: jeg elsker mine venner, jeg kunde ofre for mine venner, slås, tåle, miskænnnes; dette tør jeg sige; for fra jeg var skolegut har jeg gjort det. Og dette er, hvad jeg vilde skulde genoprettes i Norden: fostbroderlag, hele forhold, store forbund, som ikke hviler i breve og tilfældigheder, men i fælles kærlighed til alt væsentligt og de skønne udtryk herfor, som man for livet har set sig glad i hos hverandre, og som ved leilighed har vendt hele sin varme mod en selv.

Du, kære Rode, som står for mig, når jeg skriver, fordi du er så ren og ædel, fordi du ser det Nordiske så skønt, at jeg endnu aldrig har truffet et menneske, som ser det skønnere – du er min, som man kan sige det om de tanker, man giver sig hen til for videre at leve i og ved dem. Og fru Margrete, ja, jeg har dog egentlig ikke med undtagelse af Karoline og frøken Zahle, en kvinde, som kan ved sin forståelse og fælles kærlighed gøre mig så godt som hun. Og så kan hun pynte på mig: jeg mener ikke klæderne, skønt hun ganske vist også gjorde dette, straks det trængtes; men jeg mener pynte på min slagsmåls-sjæl, min ustadighed i alt det mindre, min uopdragenhed ligeover[for] det, som er gammelt, eller fornemt ivejen, min hensynsløshed i kærlighed og had, utålmodig i det sædvansmæssige og alle mine øvrige fejl, som jeg heller ikke selv kæler for, og som jeg derfor overviner, når jeg får god tid på mig, eller en indflydelse som hennes, men som overviner mig så fortvilet, når jeg overraskes. – Men skønt alting går hulter til bulter, hør nu om vort hus. Karoline elsker det som en del af sig selv, meget højere endnu end jeg, som hun overhovedet kan elske højere end jeg; det er hennes specialitet; bevar's også at hade. Men jeg elsker det jo også, ikke mindst fordi det er en fæstning i min situation. Man ventede i det længste, at jeg skulde ud af byen, ned til Danmark, udlandet eller ind i fjællene til de nationale trolde; da jeg købte hus, opgav man mig, og nu begynder mange at tænke på den mulighed at komme ud af det med mig, siden man ikke kan bli mig kvit. Mit største arbejde ligger jo i omgang og optræden, I kan jo ikke følge med i dette;

Stang, med hvem de gamle rådne tilstande står og faller; det bryder nu løs i disse dager, og det skulde have været dejligt, om jeg i de samme dager havde tabt mit hus!

Ved du, hvorpå jeg har købt det? på foredrag. Jeg tjener ganske udmærket på foredrag, jeg kan omtrænt tale om hvad jeg vil. Min plan var at rejse til Gøtheborg og der, midt i den svenske rationalisme, *optræde med Grundtvig*, give et kultur-historisk billede af hans stilling i Norden, hans ånd i ånden. Herpå havde jeg havt børs-salen fuld, d.v.s. 800 Spd. (én sp. billetten). De samme foredrag vilde jeg så holde igen her. Sist tjente jeg her over 800 Spd., skønt jeg dengang ikke var heldig; jeg savnede øvelse i at forberede mig, savner den endnu; men er dog bedre. Så vilde jeg til Bergen og Trondhjem (tilsammen 800 Spd.) til Danmark, til Amerika, og så holde på, til jeg ejede huset. Men det, jeg nu skulde have tjent i november, er 1000 Spd., og deraf kan jeg ikke tjene en skilling, jeg kan for teatret, som jeg elsker, og som står og faller med mig, (og du ved fra mit forrige brev, hvad der står og faller med det) – ikke komme fri *én hel dag*; jeg kan ikke forberede mig ordentlig. Disse 1000 spd. var det jeg tænkte at tage i Gøtheborg og Kristiania i november måned, eller rettere af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Han, som er blevet hjørne-stenen i mit liv, skulle blive det for mit hus.

Du kan ikke kalde dette fantastisk tænkt, som bunder paa den dybeste trang og ævne, som jeg har. Du kan sige: først forelæsningerne, så huset; men dette søde hus vilde jo ikke vente. Reddes jeg nu over denne katastrofe, så er jeg reddet for livet; ti de penger, som står i huset forøvrigt, er venlige penger, som venter på mine forelæsninger, der nu engang, senere eller tidligere, skal bære mig for min øvrige livstid. – Jeg havde tænkt at tigge ophold af alle de forskællige mennesker jeg skylder; men derfor var det jeg skalv, at de ikke vilde vente [på] mig, og det var udtryk af denne skælven du fant i mit brev formodentlig; siden teatret begynte, har den været over mig og mit hus hver dag, især har det været synd i Karoline. Det er disse 1000 spd. som jeg må have, til jeg får læse dem op, – og da dit vidunerlige brev kom med de kærtegn innen i fra din hustru, så kan du forstå, min ven, min kære Rode, at Karoline græd, at jeg sandelig gjorde det samme, og at huset endevendte, skønt det netop da begyndte at stå sikkert. Du synes vel, det er overmåde mange penger, for det er det; men jeg betaler renter så godt som en

annen, og i huset med fem mål jord til, *her*, hvor der nu blir havneanlæg, mens Drammensbanens station blot er nogle hundrede fot ifra det, *altså midt imellem to store udgangs-punkter for færdselen*, med ævne til at lægge mere tomt til sig på begge sider, – er huset, for hvilket jeg gav 5200, værdt 7000 spd. *allerede idag*, og det får jeg for det, hvad time jeg vil sælge det. Ved at min far udbetaler den forrige ejer, vinner jeg 200 spd. (ejereren trænger nemlig kontanter) altså 5000 spd. koster det mig; deraf betaler dine penger nu straks noget, den øvrige del af dine penger gives til de reparationer, jeg måtte gjøre. Du ser altså, at den sikkerhed, jeg byder dig (såvidt jeg på forhånd skønner; jeg skal siden se efter) *er i huset* (efter 4400; heller højere end lavere). Og dette er god sikkerhed. Jeg agter at sælge tomt; men ikke før banen, som nu arbejdes på, er færdig, og det samtidig er blet til alvor med havn i Philipstad-bugten; da er den nemlig bogstavelig værdt guld. Jeg fik huset så billig, fordi det så ilde ud, så det narrede folk (min kyndige onkel, en fabrik-herre, forstod sig på det), og fordi, at en stund før krigen stod alle ejendomme i Kristiania overmåde lavt; man havde forbygget sig. Her står endnu flere hundred lejligheder ledige, skønt fragterne nu har blæst nyt mod i sejlene. Sælgerens kommisjonær her var min ven Motzfeldt (advokat), og han solgte det til mig *før* auktionen, som mange havde gåt og væntet på, ti straks det blev bekænt, at det var solgt, viste køberne sig; de vilde nemlig da købe det af mig.

Men det pålægger jeg også dig og hustru som en hællig pligt imod os, at I allerede til sommeren må komme op og se, hvad I har reddet for os! I må unde os den glæde, ikke alene at gøre os godt, men at se vor glæde ved det og føle vor tak i hele dages samfund og tale. Her skal være værelser til eder, og venner og god vilje i det uendelige, skønt vor ævne er jo meget svag, og kan ikke byde eder eders vaner. – Hører I, kom alligevel; foren det med en tur, helst til Finmarken; det er større end Italien! –

Ser du nu, at jeg har glæmt *din* store nyhed over min! Din søn, din annen søn! Du nordiske mand og kvinne, stærkt skal det være! Nu vor innerlige, innerlige lykønskning, så meget større, som Margretes tunge tid gjorde faren større, derfor frælsen og gaven så dyr og kær! – Måtte Gud unde eder mange børn. I er vist to mageløse opdragere; jeg tænker så ofte, at jeg slet ikke er far; men så er Karoline en udmærket mor, og så er der andre gode fædre, hvis børn omgås vore og

sit land; sådant ses og siges så lidt; – men vent nu: jeg skal sige det; jeg agter med digte at omkranse hvert forhold i hjemmet, vor, den nordiske stammes, stolthed, den dybeste brønd at øse op af i alt Nordboens liv, derfor også i hans poesi, skønt denne hidtil har levet mere af idealer end virkelighed, og mere i udlandet end hjemme, – og i hjemmet mere med udvortesheden end det, som bærer; især har hjemmet været skildret uden religion, – som staffage vistnok har den været brugt, men ikke som forhold. Det er Grundtvigs salme-digtning, som skal smyge in i og fylde alle sprækker, så hele huset dufter af dem, hele livsgæringen dermed. Og her, kære Rode, har også du et kald, som er større end du selv synes at tro. Nogle hus-digte af dig, hjem-sange, barne-syn er så skønne, at du kan strø et helt land over med dem, uden at træffe et hus-hjærte, et hjem-menneske, som ikke vil takke. –

[Kristiania] 25de okt.70.

Så langt kom jeg, da min mor kom og senere min far. Samtidig slog ganske rigtig mit onde sig så rabalsk, at jeg måtte stanse al forretning. Nu er det nogenlunde over. Mine forældre genfinder jeg friske, ferme; deres ideer er vore i en overraskende grad, der er stor kraft i far, fine sympatier i mor, fromhed, sandhed i begge. Far er et af de heleste mennesker, jeg har mødt; og et stykke af en kæmpe er han endnu, skønt 73 år. –

Gid du måtte synes om Arnljot; også den har måttet vente, men nu om et par dager går de siste ark. – Når du træffer noget, du ikke liker, så er det fordi jeg ikke havde større syn at spænde vedkommende digt over, men vilde dog ikke vente længere med at udgive det, fordi det, som kommer efter, vilde gøre det gammelt, da jeg ved Arnljot er kommet et væsentlig skridt længer end før. Jeg længes også efter at se det i sin virkning på den samtidige literatur (hvormed ingenlunde menes dens kritik). Kanske bedrager jeg mig; men foreløbig mener jeg, at digtet vil øve indflydelse.

Er der optegnelser efter Lehmann, som alt nu kan bruges? Kan «For Ide og Virkelighed» så få dem? Man har bedt mig bede dig. –

Kære ven og veninne, I må straks mælde os videre om Margretes og guttens tilstand. Vor lille Bergliôt (ikke Svåva endnu), vort smukkeste Barn, har været døds-syg; er nu reddet, men vi frygter for vinteren. Karoline har havt en abort,

men er atter velsignet. – I kan altså skønne, at Margretes tilstand og barnets vender fra vore egne forhold idelig in igæn i vor samtale, så vi nu længes efter besked. Margretes sundhed må jo være rystet efter faderens død. Hvor megen styrke har hun til at bære med? Og på gutten mærkes ingen svækkelse af, hvad hun gennemgik? Bor I på samme Sted. Fødtes guten i samme seng som Erling? Nej, Erling, hvilket pragt-værk! – Holder du og R. Nielsen fremdeles ihob? Har du nylig været hos Grundtvig? Fortæl mig lidt om ham. – Fra Clemens Petersen nylig brev; han slår sig op, det skarn, som jeg har elsket og elsker med min største kærlighed, og som er en af Nordens højst begavede mænd, – med den dybe karakter-svaghed i sit sind, hvoraf Norden er sygt. Men jeg ofrer ikke mere den ene end den anden. Vi har nok tilbage! – Det er ikke Napoleons hemmelige papirer alene, som vilde vække en verden! Vi må vænne os til, at stor idealitet og ævne bor sammen med svigtende kraft på eget inre område. Det er tiden.

Vær mig nu gode! Husk os og hjælp os, og suk ikke ved at gøre det, tvil heller ikke. Kære venner, hold os hos eder i gode og onde dager, tål at vi skilles i mindre ting, styrk med os de store! Lad vort forbund blive frugtbart for os, og med Guds nådige hjælp for flere. Dæmp os, styr os, brug os, Nordens Gud, hold af os, at vi ikke forbitres, men grønnes og skyder i Din vår!

Eders *Bjørn*.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 28/10 1870.

min afhandling (som er lang), hedder «nordisk politik», og ophøjer dette begreb til det, som det skal være, nemlig til hvad vi lever på og skal leve på, hvorledes opgaverne står, hvad der gøres for dem, og hvad der burde gøres for dem. Det, som kaldes politik (f. ex. politisk skandinavisme) nedsættes til et underordnet moment, til det, som det er, lige over for de ånds-mål, for hvilke vi ene lever. Jeg lader det hele munne ud i en personlighedens fuldkommengørelse med nye midler, men i gammel stil, og mener, at Nordens folk må mødes i omsorgen for at få en mand op i hver mand og en kvinde i hver kvinde, at vi heri

Men – i undersøgelsen af stats-formen støder jeg blant annet på den konstitutionelle konge, og beviser, at han som upersonlig står selv i vejen for folke-opgaven og forleder ved sit eget upersonlige forhold hele omgivelsen, og derved folkets mægtigste kræfter til at forspilde en stor del af sit liv, og at han også fører *udad*, afstængt som han er fra selv at komme inad, idet familie efter hans eget sind, ansvarlighed, derved virke-lyst berøves ham, og det udenlandske derved skinner ham i øjnene, som leger for ledige børn. Aldeles teoretisk kalder jeg det, gir endog en kompliment til det bestående, at det under slige forhold kan være så vidt bra, som det er; – de højere stænder farer jeg selvfølgelig lige så slemt med – bestandig teoretisk – og slutter med opråb til et nyt skandinavisk forbund på de dybere sætninger, som vi må blive enige om og efter ævne hjælpe frem, hver hos sig.

Kan R. Nielsens navn stå på et tidsskrift, der bærer det stærkeste angreb på det konstitutionelle kongedømme, som endnu er gjort heroppe, og som sker tildels i religionens navn; ti det er min mening, og jeg udtaler den, at det er i sandhedens navn, selvfølgelig først og fremst i religionens navn, at en stats-løgn bør angribes. Min afhandling er et nyt folke-program, derfor også i stil sandt intil besvimelse, enfoldigt, urokkeligt.

Tør du, vil du, kan du få Nielsen til det, så tag det, og jeg skal afskrive og sende ark efter ark.

Om hæftet må vente forat få det med, skader ikke det. Mest lyst havde jeg til at vi bad Nielsen træde af, og vi tog den ny sag i den ny hånd, fik bidrag af ham, Grundtvig og andre uansvarlige høvdinger, hvis sætninger det er, vi sætter i system, skønt de måske selv da ikke længer vil vedkænnes dem, i alle fald ikke offentligt. Men et sligt tidsskrift skulde nok få læsere! –

din heng. *Bjornson.*

Skrevet til Hegel, til Rode; du får selv svar, hvis de vil.

Til Rudolf Schmidt.

[4/11 1870. Kristiania]

Kære ven, endnu idag begynder jeg at afskrive. Ellers gribes jeg af ængstelse ved at vide mig i den måneds hæfte, hvori jeg nu sidder og skriver; – jeg skal ile, hvad jeg kan, men det er adskillig vovet. Traf du et andet arrangement, var det tryggere, eller vær beredt på, at hæftet kommer noget sent. Jeg er ellers meget glad ved, at R. Nielsen tar tingen således. Fremstillingen er så rolig, at her neppe kan slå åbenbare luer ud.

Kære ven, jeg sidder nu i en ny situation. Da ingen vilde begynde med det Stangske ministerium, måtte jeg iver. I «Dagbladet» for ilørdags stod første artikel, – og sådan virkning har jeg dog neppe tænkt mig mulig. Den anden kommer imorgen (jeg skriver dette fredag) – der er flere end jeg, som skal skrive under samme titel og mærke, men de to første artikler (den anden dog ikke helt) er af mig, jeg skal sende dig numrene. Det er vor historie på en noget anden måde end Jonas Lie, det søde menneske, fortæller den; ti han laver sig den fiende, han med stor bravour skyder itu.

Du vil, ved at læse artiklerne, forstå, hvorfor dette er min sag fremfor nogens, om just ikke deraf behøvede at følge, at jeg skulde skrive avis-artiklerne; men vi er nu engang ikke større folk, vi har ikke hver til sit. Dette er nu kommet mig iverjen med hensyn til afskriften af min artikel for dig; – her var en begivenhed i Kristiania, som gjorde begynnelsestiden bekvem. – Foreløbig har jeg den glæde, at disse artikler renser syg luft og at mange, selv meget myndige mænd som Lud. Kr. Daa ved den første erklærede, at han havde støttet det Stangske væsen længere end rigtigt var. Ja, det ved Gud, at man har understøttet det intil det blev forbrydelse. Før det nedbrydes, har jeg for alt mit ikke en glad dag i Kristiania; det er tungt, selv med mange sejre, mange øjeblikkes virkning, at arbejde under et stort fejlsyn af alle dem, som står omkring en. Det er et så lidet folk, det norske, at vi har ikke råd til at holde en hovedstad og en embeds-stand, som i alt væsentligt står misforstående lige over for alle vore begyndelser, og lever i en forestilling, som i forhold til stat og ansvar er umoralsk, og intet videre. Du vil selv se.

Jeg tviler intet øjeblik på, at en del af dette også er sant blant eder, skønt der er ved hjælp af Grundtvig kommet en hel dannelse til, som allerede i en

menneske-alder har arbejdet i og med det store folk, og skønt fælles ulykke har rensset den offentlige moral *en del*. – Min artikel i «for ide og virkelighed», er blot at samle og fortsætte i det større, hvad jeg her hjemme må bekæmpe på et enkelt punkt. Skriv mig til samme dag du har læst Arnljot.

Din Bjørnson.

Til Margrethe Rode.

8/11 1870. [Kristiania]

Kære, kære, kære fru Rode, jeg må idag skrive til Dem, skønt jeg har en svag formodning om, at Rode må læse brevet for Dem; ti jeg skriver jo en underlig skrift. Kære, kære, kære fru Rode, Deres brev var som at løbe op og ned i Dronninge-trappen med Dem (De husker måske dagen!) Deres brev var en velsignelse, af den grund endnu mere, at i disse samme dager har jeg haft en stor smerte, som Gud være lovet, nu er lutter solskin; mit hjerte var optøet. Deres ord faldt dråbe for dråbe i en fylle og følelse, som jeg sad med, så jeg, da jeg kom til Grundtvig og tænkte mig dette, hvorledes opstandelsens herlighed for en jordisk fantasi kan tænkes som det øverste, og så tænkte mig videre in i de troende sjæles fromme længsler og glæder, brast i gråd, og frugt af denne stæmning er i alle fald begyndelsen af dette brev. – Jeg er selv på langt nær ikke kommet så langt; men der har været øjeblikke i mit liv, hvor jeg har været istand til at fatte og af hjertet længes efter hin fred, og ud af dem har jeg skrevet et par digte (i Arnljot Gelline), men hvor langt jeg selv er fra det, kan De bedst forstå deraf, at når jeg er skuffet, svag, træt, da er det jeg skønner det bedst og længes dybest; når jeg står i kraft og glæde, da minst. Men til gengæld: i den allerstørste glæde, lykke, medgang, da kan jeg skimte evighedens forjættelser som den gyldne opgave over vore små, da er de kun som top over tilværelsens tinder, da er sammenhængen i et klart skue for min sjæl. Men længselen – nej. Havde jeg den rette insats, så måtte også længselen være der; men det må være så, at vi ikke kan længes til det, vi ikke har vort arbejde i, vor ævne, og det har jeg ikke annerledes, end at jeg kan se det guddommelige i det jordiske, se stigen, men vil ikke gå den, om det bødes mig imorgen. Ja, var det for at udrette dette eller hint, f. eks. frælse eller vidne, at jeg

som fuld sandhed i min sjæl. Men det er jo ikke nok, det er hvad enhver exalteret Pariser også kan gøre – jeg havde nær skrevet Københavner, og nu vil jeg skrive det, ti Gud hvor jeg hader denne franske Danske! – (Med Københavneri mener jeg, som De ved, slarvet, flotheden, nihilismen, skinnet, fremmedarten eller lapset forpupning i det hjemlige (begge dele lige hyppige)) – og når jeg vil have mål på, om en ting er rigtig eller ej, så måler jeg med sligt mål og måler mig selv til en stumper i mange stykker. – Men hovedsagen er der, med Guds hjælp, jeg ved hvad der mangler mig, jeg ved, hvad der skal til for at blive en personlighed i *vore* opgavers tjeneste, og jeg går frem i det, om også ganske bedrøvelig langsomt, ti jeg er et sanse-menneske, en kødelig, trodsig klump.

Fadder? Ja, det er det skønneste jeg kan være, det bæver, glitrer, bruser i mig hver gang jeg er fadder, jeg tror, så jeg kan løfte taget af over min bøn i disse øjeblikke, det er en dåb for mig, hver gang jeg er det. Og dampskibene skal just ikke stanse mig; ti herefter rejser jeg aldrig mere med dampskibe, jernbanen er jo nu færdig hele vejen på et par mil nær, som endes, tror jeg, i denne måned. Og godt af turen? Ja, jeg vilde have så godt af den, at der er ikke ende på. Men min tid og min lejlighed? Jeg holder nu på med Stang og med et nyt sang-spil (klokker-familien) med musik af Grieg, og så teatret, alle mine elever, mine små fugler! De skulde set komedie hos mig om dagerne, hvor frisk, sand, skøn den virkelig er! – NB. jeg må have spillet stykket mange ganger først; ti de er uvant, men så går det! – Nu rejser jeg imorgen til Drammen med dem, til våren til Bergen med dem, jeg lever op igæn mine ungdomsdager, og hele rejsen skriver jeg på mit sangspil og senere på Sigurd. – Å-ja, politiken opgir jeg snart, når jeg har teatret, men der er jo noget, som nu må gøres, De vil snart se det i «For Ide og Virkelighed». Men når jeg engang *efter* alt dette arbejde, hvor under jeg jo også vokser selv, finner gode venner igen, – Herre Gud! – Ja, det er nu Karolines og min fryd at tænke på, og at se Grundtvig endnu engang stikke det skaldede hoved op over præke-stolen i Vartou.

Men før jeg slutter (ti jeg står så at sige på rejsen, forberedelserne trænger på) – endnu én gang: tak! og atter og atter tak, I, som have takket mit hus, og Karolines tak endnu større end min! Pengene er endnu ikke kommet, men glæden er her, gæmt iblandt os, selv midt i den smærte jeg et par dager havde,

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
slog den lyslevende op af og til og bragte mig til at gå rundt og se mig om på alt
det, jeg dog ejede at være glad i. Mine forældre, som jeg har indviet i det, er også
så hjerte-glade med os! Herre Gud, hvad det er at have dem her! Hils nu Rode,
eller han hilse Dem, jeg ved ikke, om han ikke må læse for Dem.

Deres *Bjørn*.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 5[-6]/12 1870.

Du kænner, kære Schmidt, det at ville og ikke ville, kunne og ikke kunne og så
vænte fra dag til dag på sin egen energi, mens at noget udvortes løber kapsides
med En, som dels hæfter, dels netop taler, ja handler i det, som jeg går og tænker
på. Men det var godt, du rev mig op af dette: jeg kan ikke fæste *endeligt*, sålænge
republikken hænger over hovederne på os, sålænge vor egen skæbne hver dag er så
stærkt påfærde som nu ved Loiren og Paris. Jeg kan ikke! Du er mere theoretisk
laget end jeg, en annen jern-panne har du. –

Fra Norge. Ja, min ven, Jonas's artikler fra Norge har beundring, men ingen
respekt; han ser fejl, han stikker op hele Norgeskartet efter sine ilende
stemninger, virtuos som han er, den søde gut. Nu modner Ernst Sars til, han har
endelig begyndt at holle forelæsninger, og der sprang tappen af tøndens! Jeg har
alt været på ham. Tryk Fasting; han vil læses her hjemme.

Jonas Lie er ikke alene digter, du, men med den reneste lyrik, vor literatur
har sét siden Wergeland, ja så ren lyrik, at den altid, i enhver literatur, er sjelden,
ligesom de høje tenorer. Den er af Tegnér's art, i en annen tid, derfor på en annen
måde, men netop den. Hans fortælling er også en eneste lyrik, men god for det;
en vis slags fortællinger er kun dette, og er vidunderlige netop derved.

Hør, sig mig nu din mening om Arnljot, gå hen og få tag i den; den er færdig.

Ja, jeg har nu taget fat igen på afhandlingen; men sålænge det skælver foran
Paris, hvad kan jeg gøre? Tænk jeg instruerer skuespillerne med hundre bitanker
om franskmænd og preussere, jeg drager det med in i alle forhold, souverænt og
ikke-souverænt, helt og halvt, stærkt og svagt, – og Gud ved alt det
sammensurium, som er min tankes blod i disse dager. Man var naturligvis ikke

digter, hvis det ikke var så, men jagu koster det på at bli en mand under den sort vilkår og at få gøre sin gærning.

[Kristiania] 6te dec. 70.

Nu har jeg læst din artikel «en tids-betragtning» – og jeg sætter mere pris på den end på nogen annen i tids-skriftet, lige fra dets fremkomst. Af alt passer den bedst det, som er mit livs-syn og livsmål, og den er aldeles fortrinlig skrevet. Du har ellers så mange mellemsætninger, når du skriver (naturligvis ikke sprogligt, men åndeligt, indskudte tanker, oplysninger, som fører væk og vanskeliggør). Her ikke en eneste: en stor strømning af store tanker mod én enkelt. Jeg er flere steder bestemt imod dig, fordi jeg har tænkt meget over dette, både tanken og de faktorer, hvori du får den frem (Tyskere og Franskmænd), men det er aldeles ligegyldigt. Jeg beklager, jeg ikke kan optage den i Folkebladet, stilen er for «ufolkelig»; men jeg må få Aftenbladet til at gøre det. Jeg takker dig innerlig.

Hvad mit angår, som er meget enfoldigt, sammenlignet med dette, så bør du afvente begivenhederne en smule. Jeg får ikke fred dertil, forinnsituationen er klarere.

Din heng. *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Gotfred Rode.

[Kristiania] 31/12 1870.

Nej, kære, kære, kære Rode, dette holder jeg ikke ud, I må bringe mig et bud fra Arnljot Gelline, du eller din hustru. Jeg er ved gråden, idet jeg skriver dette, i sådan grad savner jeg det. Ja, som nægtede I mig eders hjærte, eller dette sit ord i en bævende stund. I må se, hvilket alvor det har været mig med Arnljot, jeg må vide, om I har forstået mig.

Hører I, skriv, tal, Gud velsigne Eder, så meget som jeg holder af Eder! –

Pengene fik jeg i samme stund som jeg rejste til Drammen, de kom mageløst! Men siden har jeg været optaget og i slet humør af mangen modgang, og en vis sort forladthed, som den ofte får, der drages med meget, de, han omgås, ikke

pengerne i den form du foreslår, vilde blande al Verden op i det, og lige så stor glæde jeg har af at fortælle venner om dig og din gave, lige så ondt vilde det gøre mig, at alle mine fiender kunde fortælle det. Skønner du det? Men det er måske noget, jeg skal overvinde.

Din *Bjørn*.

Det er sandt, jeg ved ikke, hvor Richardt fortiden er. Jeg vilde kun sige ham, at påske-sangen i hans bog, er den skønneste psalme, her er skrevet af vor slægt, og hvad du, Margrete, Karoline, frøken Zahle, jeg o.s.v. ret vilde kalde en psalme, om vi fik lov til at sætte en sådan bog sammen til vort kirke-brug. Sig ham videre, at digtet Jakob er så stærkt, så farve-rigt, at egnen, tiden, toget, menneskene og deres adfærd ser jeg, og at han, hvis han kan gøre sådant, bør rigtig dukke sig i en eller annen livsgærning, for der at få den ensomheds-ævn, som dette møde med digt-tanken giver, når det kommer sjældent, men ud af en indtrykssum, en virksomhed. Det blir lidt på den måde, men fint sant og stærkt formet.

Han er dog en dejlig natur, den kære Richardt, så sær som han er, så let til at forstyrre, støde i et indtryk, en stæmning, at jeg helst går helt af vejen for ham. Men læse ham, ja, dette er godt og har gjort mig rigtig godt.

Hils Margrete glædeligt, glædeligt nyt-år! Ak, når vi nu får leve sammen lidt igen!

din *Bjørn*.

Til Johannes Clausen.

[Kristiania] Nyt-års-kvæld. 70

Da Deres tak kom varmest til min sjæl af alles, vistnok fordi den kom fuldest og ud af den sjæle-situation, som lægger hvert ord rigt ned, – så lad mig få takke Dem igen. Ja, det er undertiden som det synes mig Herren har troet mig et lidet under i denne bog, – men det er undertiden at jeg ikke tror højt om dens magt og tænker som så at havde du selv været helere, så havde du fåt flere med dig.

Jeg er selv, ser De, i mange stykker en ganske ynkelig fyr. Jeg har noget af

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
dette i mig, som jeg synger om, men aldrig kommer jeg længere æn til at synge om det. Jeg blir siddende her med teater og digt, bare handlingens skin, synes mig, dog undertiden mere, men ikke det jeg størst længes til, og som vilde kunne samle min sjæl helt, i den hele uendelige hengivelse, om til en begyndelse ikke engang i Gud, slig som med Arnljot.

Dog Herren være lovet, jeg er istand til bestandig barnligere at lægge mig op til Ham, og jeg skriver dette i tårer så De vil forstå, at digt er dog ikke borgen bare, der er noget mere med.

Det er det eller den, troen på Gud har skabt, som Arnljot begejstres af, det er dens gærning i en sjæl, på et åsyn, i en handling, sådan som den lå over Olav. Det går mig lige så, jeg møder i værden intet dejligere æn et sådant menneske. De er vist én af dem, jeg længes til Dem. Ti det har jeg set, at sådanne vælges ikke efter vore love.

Tak for at De søgte mig, De har gjort mig så godt.

Deres ærbødige *Bjørnst. Bjørnson.*

Til J. L. Ussing.

[Kristiania] 2/1 1871.

Bedre sent æn aldrig! Dengang Deres brev kom, var jeg vemodig, nedslået, jeg kunde ikke skrive uden at skrive om politik, og den vilde jeg ikke skrive om. Nu fant jeg Deres kære brev igen og skammer mig som en hund over, at jeg har glemt det. –

Gud være lovet, politiken står bedre, måske kommer Danmark med, helst hele Norden; men det tør vel næppe ventes. Men Danmark må ikke få Slesvig uden kamp, og øjeblikket synes snart kommet, at det kan hugge in. –

Det var gamle Carus, som i brev fra Göthe fik bud om at tage sig af Høyen; De kænner det jo selv. Jeg glæder mig meget til at læse om Høyen, jeg ønsker Dem ret innerlig lykke med dette foredrag. Hils fru Høyen hjærteligt fra mig! –

Hvor meget jeg kaver med, som I dernede ikke kænner, men som er vigtige led i vor lille udvikling. Her må en mand være det, men så blir han også en mand.

Jeg har taget mangt et tag her hjemme, siden sist vi sås, og nu synes det, som skal jeg få min kærlighed båret frem til vort høje sæde.

Man siger: ikke politik, ikke teater, ikke studenter-samfund, ikke arbejder-samfund, ikke forelæsninger på folkehøjskolerne, bare digte. Jo, det blev digte for vor tid og vor trang det, som kom frem af mine bok-hyller! –

Når vi engang mødes vil De kanske se (som af Arnljot), at jeg har styret rigtig; et personligt intryk viser sådant best.

Hils de mageløse Gyntelberg og Greensteens, den siste havde jeg halvvejs væntet op i julen. Men slyngelen kom ikke. Hils Deres hustru hjærteligt og tak henne for sidst. Ak når blir jeg så vidt fri at jeg kan bo hos eder en stund igjen! Måske ikke på flere år. – Jeg har jo nu et smukt hus, men rejse-lysten kommer ofte over mig, og skønt de unge nu afgiver en venne-klynge omkring mig, som jeg før ikke havde, så længes jeg til de danske venner, fordi de er mine ældste, og fordi det, som er fremtid her hjemme, er fult udsprunget blant de bedre af dem, jeg elsker i Danmark. Og for at se og høre Grundtvig gav jeg meget! –

Madvig så vist surt til, at jeg i studenter-laget, hvori han var, i en tale sagde om Grundtvig, at han var den eneste næsten i hele vor historie, fra hvem der kunde siges at udgå en hel ny dannelse. Hils!

Deres *Bjørnst. Bjørnson*.

Aha! nu skriver De også til min kone! Det var dog unødigt dennegang.

Til Margrethe Rode.

[Kristiania] 15/2 1871.

hvor stort De er på vil-spor. Nej, just fordi jeg takker Dem for al godhed, deri infattet alle *alle* gode råd, just derfor har jeg dvælet med at gøre Dem ondt; ti det vil dette brev gøre. Elskede venner, nogle af de yderlig få jeg har i Danmark, Deres brev skar mig, tilføjede mig en sorg, jeg sjælden har oplevet mage til. Den ytring af Dem, at man i Danmark ikke kunde samle sig om min digtning, fordi man kaldte mig Danmarks fiende o.s.v., at på de meget få nær havde ikke engang Grundtvigianerne noget forhold til mig, er så forfærdelig, at mit hjærte har

Fra mine skole-dager havde jeg det indtryk, at Danmarks historie var den småligste jeg læste; den var også for det meste en træls historie; herrerne var kun forskellige for de forskellige, alle stænder ned igennem, Kongen infattet. Indtrykket heraf var fuldkommen rigtigt, jeg har senere aldrig tvilt på det; selv nu ved at læse Allen får jeg det samme indtryk af jammerlig smålighed in i min sjæl. Jeg begyndte derfor som stærk anti-skandinav.

Så kom jeg til Danmark, fik venner og fik Grundtvig, og jeg skylledes med af den opvækkelse, som var over Danmark, kampene for det, vor brøde mod det, men især af de personlige oplevelser blant en slægt, som stod på skuldrene af den frigørelsens [slægt] (den første i Danmark) i begyndelsen af dette århundrede. Den store litteratur henrev mig tillige. Og især når jeg samlede mig om Grundtvig, sagde jeg mig selv, at over ham, ved ham begynder her for første gang noget stort, ikke i den enkelte digter eller stats-mand, men i folket. Ved ham går alle litteratur-længsler ned i folke-sjælen og blir en kraft i den.

Her blev jeg medarbejder. Straks jeg kom udenfor ham og hans, så jeg det, jeg ikke syntes om, og deri det smålige. Untagelser i lange rækker, forstår sig; men i hver enkelt kunde jeg gå efter en enkelt årsag. Jeg taler ikke her om det æstetisk-ælskværdige, godhjærtede Danmark, som gør den fremmede saa godt; jeg taler om det hoved, det syn, den vilje, som man dog, selv et alvorligt menneske, spejder efter i sin omgang. Nu, – tænkte jeg, det brede vokser i og ved Grundtvig; vi kan vente. Der er en udvidende fædrelands-følelse til, som hjælper religionen, og det er den nordiske. Lad nu den nå sjælene!

Jeg havde den selv. Ud af den forlangte jeg Slesvig hjulpet, ud af den Sverige tilbageslået i vort eget land, ud af den Island hjulpet. Men så skræmtes jeg en vakker dag op af min tro på, at denne fædrelands-følelse var over Danmark, d.v.s. over ungdommen der. Carl Plougs og konsorters nordiske følelse var dels had til et tysk junker-regimente (oversat på danske forhold), dels Slesvig. Den var intet nordisk syn i kærlighed og tro. Der er efter min erfaring *nu* kun Rosenberg og et par til, hvoriblant Gotfred, som har det. Samme dag jeg kræver agt for Norge som selvstændigt land af københavneriets flotte vilkårlighed, kænner man intet annet svar derpå (Ploug infattet) æn hån og had. Og da jeg krævede agt for

Island, der ænnu, det er et historisk faktum, *står under en despotisk regerings-form uden rettigheder og uden opgør* og uden den hjælp, som atter kan hæve lannet, anser man mig for en fiende af Danmark, og selv Grundtvigianerne begår denne fejltagelse. Trods at jeg, dengang faren atter truede Slesvig, var den eneste i Norden, som krævede Nordens hjælp, og uagtet jeg havde fåt Norges norsk-norske ungdom i den grad med, at hvad så regeringerne havde besluttet, den havde mødt frem i skarevis, ført af studenterne, – så vrager man mig nu som en udslidt skilling, man ikke længer kunde lade rullere i danske lande og vil af den grund ikke være med på mine arbejder. Er dette ikke smålighed, så er intet i verden det, og er dette hele den nordiske følelse, er dette den ny kærne, så betakker jeg mig. Nu har jeg vændt mig bort. Jeg har venner i Danmark, som jeg aldrig kan have bedre; vi får samle os om Nordens håb i en vis smærte ved det nærværende; men den danske sær-interesse er veget af min sjæl; jeg holder nu ikke et dansk blad.

For Danmark har jeg lidt meget. Dengang alle vore skandinaver (og det vil sige næsten hele vor dannelse) på nogle ganske få nær, blev amalgamister og væntede, at sammensmæltningen med Sverige skulde blive Nordens frælse (mens Dunker og jeg forstod, at i sa fal kom Danmark *aldrig* med) – *da* blev jeg hadet af dem alle; ti her tog jeg et alvorligt tag. Husk den 4de nov. 1864, da min sang af disse forhenværende skandinaver blev vraget, fordi den nævnte Danmarks navn og jeg blev forfulgt på æren som en skamløs hund. Men samtidig brød det *norsk-norske* parti frem med had både til Sverige og Danmark, de følte landets selvstændighed truet både af amalgamismen og skandinavismen. Dette parti blev efterhånden bestående af så godt som al tænkende *ungdom* i landet. Og at disse hadede mig for «min danske-kærlighed» har været noget af det tyngste jeg har oplevet. Da dette havde varet i nogle år og partiet imidlertid enet sig med Dunker og mig om at forfølge amalgamisterne, var der mulighed for en udsoning. Men skulde de få et bevis for, at vor skandinavisme var en nordisk følelse, ikke en dansk (som Carl Plougs og konsorters) måtte Islands tarv varetages, dette af Danmark krænkede land. Fra samme dag jeg inså det (ved at læse Lehmanns og Kriegers taler), at Danmark agtede at behandle Island med juridisk fornemhed, fattede jeg planen: at tage på det syge sted, klæmme væskerne ud; ellers blev dette, netop dette en ulægelig sygdom, hele den norsk-norske ungdom, d.v.s. *hele*

til Danmark, eller til at Danmark burde optages i et nordisk forbund. Derfor skrev jeg, og følgen har I set: den norsknorske ungdom er gennem studenterne, som jeg samtidig ledede, blevet skandinaver, om også på et tilbageholdent, sundt program; tiden gør resten d.v.s. Islands skæbne, egen oplysning. Jeg får tåle dansk miskænnelse for dette, som jeg har tålt svensk; men af Grundtvigianerne, af mine venner tåler jeg den ikke. Da har småligheden et så grænseløst råderum, at Danmark faller udenfor al min interesse, til det selv beviser sig. De erfaringer man modtager i form af slag i sit åbne velvillige ansigt, dem får man følge; hvis ikke er man en nar, en blodløs teoretiker, som vor dannelse nu i et halvt århundrede har prøvd at gøre os til; men som jeg med Guds hjælp skal være med at protestere mod i skrift og gærning.

Til Island vænder jeg tilbage, straks Slesvigs sag efter fredsslutningen bringes til en foreløbig afslutning. Tar ikke Krieger den op, vil Danmark for nogle tusind dalers skyld lade dette gennem århundreder mishandlede land være uden ordening og fri forfatning, uden materiel ophjælp i stor stil, nu vel: jeg driver sagen annerledes, da må Island næmlig blive norsk, folkemøder her og afstæmning der. Her er allerede knyttet forbindelser, som kan sætte dette i værk, straks det rette øjeblik er kommet. Mine venner i Bergen har alt begyndt at drage landet did.

Island er den bedste smørprøver på dansk skandinavisme, frihedssind, folkefølelse, som kan opfinnes. Klarer Danmark denne situation ligeså ilde, som det klarede den slesvigske, hvor de hværken skillede efter nationalitet eller efter frihedsfølelse, – så vil det være ilde. Herregud, om også Islands krav synes strænge, hvad gør det, når man derved kan reparere en smule på århundreders mishandling, som har kommet Danmark selv tilgode, direkte og indirekte. Men har jeg set én eneste dansk stæmme løfte sig for Island? Nej!!!!!!

Kære Margrete og Gotfred Rode, så siger I, hvad bryr du dig om dette? Men dette er jo min tilværelse; et enigt Norden, ordnet, åndeligt, retfærdigt, det er målet i al min virken, når derved forstås det større ved den; tager I dette fra mig og henviser den til småtingene, så bryder I huset ned som jeg bor i. Og så sent som jeg i de siste år på alle måder har arbejdet for at tilintetgøre unions-forslaget her hjemme og få et folkeligt ministerium op, så sandt vilde jeg uden dette i

hvilken digter er jeg ikke bleven og skal blive i og ved den? – Forstå mig dog, – forstå også, at når mine danske brødre Grundtvigianerne går fra mig, så går hele min danske glæde væk, hele forståelsen, hvert ord derfra er mig en smærte. Jeg må til alt og alle have personligt forhold, jeg mener, at før vi alle får det, den stærke vænne-følelse, slægts-følelse, had, kærlighed, før får vi hverken kristeligt eller folkeligt liv op, ingen personligheds-bygning i den enkelte og i staten, intet gammelt stærkt Norden i ny form.

Dette er den hele fremstilling af som jeg har det nu. Om nogen tid har det måske lagt sig. Men sådan føler jeg nu, mens smærten er ene-rådende. Uden forståelse af dem, jeg elsker, kan jeg ikke arbejde – så heller gæmme mig for dem, og det vil jeg gøre. Jeg får her efter dags kun tænke på Nordmændene, på af alle kræfter at føre dem frem til forbundet; hvad der samtidig sker i Danmark får være mig det samme. Jeg kan ikke uden kærlighed.

Muligt, I kan påvise mange modsigelser i dette; men det menneske lever ikke, i hvem der ikke findes modsigelser, og disse tilsammen er genstand for vort arbejde, vor selv-udvikling; måske ser jeg bedre ud imorgen; men til idag er jeg ikke kommet længere.

Men lad os nu snakke sammen. Greensteen og I er min samvittighed i danske sager og langt in i mine egne. I må ikke slippe mig.

Forøvrigt har jeg i denne tid havt meget arbejde på mig: teatret, den franske udstilling, stortinget, som jeg må prøve at påvirke, og lidt digtning (Sigurd Jorsalfar). Jeg er ikke glad, skønt jeg står nær et par mål (som jeg længe har stræbet til), og Deres breve er den nærmeste årsag. De har gjort mig meget modfalden. Jeg ser, at Ibsen nu er eders digter dernede i København. Ja, bygger *han* op for eder, så velbekomme!

Ved teatret har jeg megen glæde af mine skuespilleres fremgang, fordi den isandhed er påfallende. Fru Gundersen gør især kæmpeskridt. Hun, som nylig havde en så stor mangel på hel forståelse, trænger nu in i den fineste enkelthed som i leg, og bemægtiger sig de stærkeste scener med samme ævne som de blødeste. Hennes «Når damer fører krig (kvinnens våben)» er næsten ligeså god i sit slags som siste akt i «Faust», hvor huset skalv. Gundersen, Isachsen, Schibsted, Selmer, Clausen (komiker) frøken Parelius (komisk) frøkenerne

Belling og Clausen og Nielsen, de har alle gåt så frem i denne sæson, at det blir et grundlag for enhver følgende. Dette har jeg havt glæde af. Sig fru Hejberg dette og sig hende tak for brevet; når jeg får humør til det, skal jeg svare. Jeg har det ikke nu. Hils nu Deres Gotfred fra mig og begge Deres børn og hils Greensteen og frøken Zahle og fru Ploug.

Eders ven *B. B.*

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 19/2 1871.

før nogle dager siden tog jeg mod din lap fra Jonas, har selv siden været klejn; nu bedre. Her har været for svært og ideligt vejr-skifte.

Fra Hegel tilbud om selv at overtage et tids-skrift. Jeg svarte med at spørge, om han ikke inså, at du havde emminente ævner dertil, men at jeg rent ud havde ingen. Nej, det var netop for dig, han var ræd; med dig vilde det ikke gå, forsåvidt *han* kænte stæmningen. Nu spurte jeg ham, om han da ikke inså, hvad der havde stået i «for idé og virkelighed», – om der virkelig havde gåt bred-ved det eller foran det et så tendents-fast, inholds-vægtigt tidsskrift, og jeg sluttede med den bemærkning, at dine egne artikler tildels, og det netop de to siste, var mæsterlige. Jeg kunde heller ikke tilbageholde et hjærtesuk, det næmlig, at de Danske fører et svagt liv i sympatier og antipatier.

Kære Schmidt, tag nu dette med rolighed; opgiv intet af det, du kæmper for, gør kun dig selv renere og ydmygere for at bære det frem.

Men kan du ikke holde frem i forståelse, om det så kun er vredens, så stans en stund, tag tilsprang igæn, og det går. Dine artikler er så sikre, at de tar stilling efter stilling; giv dig selv ro og fyld dem. Opgiv tids-skriftet, sig som sant er, din helbred holder det ikke længer ud, det er jo ikke således lønnet, at det kan være din eneste beskæftigelse.

Nok et hjærtesuk. Gud, hvor lidt jeg liker slige virtuos-artikler som flere af R. Nielsens f Ex den om præstelæren, eller hvad den hedder; jeg glæmmer alt i den intil navnet.

Min kære ven, så du vil gifte dig. Vel, så kommer du også til det. Blot du selv holder dig selv frisk og redig, så har du innen et år fra dato skrevet dig en rolig stilling til etsteds, san mine ord, min gut. Intet, som dur, og som arbejder, savner i vore dager sin anerkænnelse; om man holdes borte af sammenlaget indolents og antipati, det vil intet sige; publikum finner selv vej frem til sin mand, når tiden er der. Skriv du bare! Og netop om dagens ting!

Hvem er hun? Et fotografi! Har du alt *giftet* dig? Eller i alle fal samlet dig om henne, ene henne, eller har du ænnu ikke engang det? Har du et fri-sted der, som du søger, eller hvorledes. Jeg skal brænne dit svar.

Hør, var det for at hvile lidt ud godt for dig at rejse en stub herop, så kunde jeg bestemt skaffe dig en tarvelig rejse-pænge. Husk det, og Gud befalet! – Vi to, ser du, passer ganske godt, skønt du på det siste blir mig noget bitter, hvilket ikke er styrke hos dig, men svaghed. Vinteren tror vist, den er sannere æn sommeren, den grine-bider, men jagu' tar den fejl, den er bare meget magrere. Altså, bliv fed og lykkelig, min gut, du kan ramme værden ænda! Eller alvorlig talt: kærligheden må du ikke miste, derom står det. Man nægter dig nu anerkænnelse, og din sag øre; vi er dog nogle, som i den grad gir dig begge dele, at du burde være stolt af det og se fremtiden i det.

din hengivne *Bjørn*.

Til Johannes Levinsen.

[Kristiania] 27/3 1871.

Siden jeg idag morges sendte mit brev, har jeg næsten tilbragt tiden med at læse i eders bog og blir noget bange for, at jeg har været for stræng. Noget træt efter en rejse var jeg, da jeg kom og fant og læste bogen og svarte straks, måske også noget træt. Jeg så et lyst bølgende sind, rene længsler, og denne velsignet tåbelige kærlighed, som bærer over de første færge-sted. At De havde et rigt sprog-æmne at skære af, så jeg også; men intet billede, som var Deres, ingen vænding, som mældte sig hjæmliig-siker; de var forskrevne allesammen (jeg så på den annen side heller ikke den minste prøve på falsk originalitet). Og så sa jeg til mig selv,

Dette har været og er endnu en særlig dansk svaghed, og jeg vil ikke støtte den.

Nu læser jeg og læser jeg, og ved De hvad: man kan dog ikke forlange det særegne af et ganske ungt menneske; så megen varme, et så rigt poetisk sind i et fyldigt sprog, er foreløbig nok. Dette er dog sikkerlig en digter; han finder så vidt udtryk for sin stormende uro, at vi får vænte og se. – Et poetisk sind er i sig selv så meget, at denne længsel efter netop at lade det forme sig i digtning, ikke er mig let forklarlig; i friskt liv, i dåd, i kærlighed, i en god, trofast handling, kan det også forme sig så skønt og fult, at intet savn efterlades. Men måske dog at Deres form for det netop er digtets. Jo mere jeg læser, jo mere hælder jeg over til denne tro. Dette vil jeg sige Dem skønt jeg på den anden side ser, min dom er overflødig; De er så vidt moden, at De selv vil finde frem uden dom; så bør det også være.

Men skriv ikke så i det uendelige! Vænt, til De synes, De virkelig har noget, som ikke hver dag siges; og sæt ikke over alle gærder, straks en ting gør indtryk på Dem; tag levende imod, som Deres trang tilsiger, men føl Dem ikke forpligtet til straks at være digter på det for Dem selv eller andre.

Ønsker De råd af mig, så skriv; De skal altid få svar, om også korte. Æstetiker er jeg ikke; men jeg siger sant, så vidt jeg forstår det. – Hør, lad ikke *Erik Bøgh* eller andre uvedkommende se Deres bog; der er meget, som ligger åbent for spot. Denne eders begges frejdighed i den gænnemkriticerte danske litteratur behager mig Pokkers godt!

Deres *Bjørnst. Bjørnson*.

Til Margrethe Rode.

[Kristiania] 3/4 1871.

Kære fru Margrete, da jeg havde sat mit raseri i system i det lange brev til Dem, saa var det dermed skyllet væk af mit sind, og siden har jeg igrunden tænkt på Danmark som alletider før. Fejlen var den, at jeg ingen havde at kunne skælde Danmark ud til, fordi det heroppe jo vilde falde i alt for god jord. Men da jeg havde funnet frem til en dansk, så jeg ret kunde lette mig for min sorg og min

Når jeg nu ikke har svaret Rode på hans elskelige brev og ret af hjertet takket ham for hans dygtige hjælp, så er grunden, at jeg i denne tid har levet i stor spænding og ikke kunnet samle mig til et længere brev. Det var godt at Deres kom og tvang et *kort* svar af mig, derved kom dog noget! –

Holm-Hansen kan jeg ikke hjælpe på denne måde; åbner der sig en udsigt, mælder jeg den straks. Han er ualmindelig begavet, og ikke minst som *æstetiker*; hør på hans domme.

Ikvæld rejser jeg til Bergen. Karoline venter sin nedkomst om én måned, det er tvilsomt om jeg kan være her til den tid, derfor er dette den tyngste rejse jeg har gjort. Jeg er meget bedrøvet. Kan De under mit fravær finne på en eller annen glæde for hende, så gør det!

Eders innerlig hengivne *Bjørn*.

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Bergen] 17/5 1871.

Søde ven, dejlige veninne, hulde to, mageløse mennesker, – jeg blir i det mest strålende humør bare jeg tænker på eder! – Nej, at nu fru Margrete har sat sig ned med dette opus og, så vidt jeg kan skønne, ofret det en omtanke og en kløgt, som det var synd at lade være forgæves. Jeg for min del kan ingen hjælp yde, nej, det er så umuligt som at skære og stikke i mit eget legeme, men det gør jo intet til sagen, – frem den I, som kan! –

Det ærgrer mig kun, at det er kongs-æmnerne, som har sat liv i Sigurd Slembe; ti det er nu engang ikke så lidt, som Ibsen har nyttet for «kongs-æmnerne» af Sigurd; og den har original-arbejdets ro og sunde menneskelighed ligeover for efterdigtningens hysteri. Først i «Peer Gynt» blev Ibsen sig selv, ti «Peer Gynt» er ham selv. Brand er Kierkegård m. m. m. Hans digte giver klarhed over ham, brudstykker som de er af Welhaven, Wergeland, Hejberg, Baggesen, et par tyskere, kort studier efter andre digtere, og det egentlige Ibsen-menneske er meget lidet i forhold til det andet og slet ikke elskværdigt eller frugtbart. – Det ærgrer mig, at det er en slags utålmod over kongs-æmnerne, som har sat

arbejdet i værk, og jeg tror, at så længe kongs-æmnerne i Københavns dannelse over trylle-kraft, så længe kan Sigurd ikke slå til. Hvor er også fremstilleren? Er Holm-Hansen færdig dertil? Nej!

Dernæst: det er *ænnu* for langt. En eneste vil afgøre dette bedre æn vi alle tilsammen (ti her er jeg aldeles inkompetent; jeg tænker kun på det, der stod, og ikke på det, der står) og det er *fru Hejberg*. Denne kvinde er ikke så liden som Ibsen i sit digt gør hende til. Hun har ikke bare lagt en billed-krans om sit navn eller til Danmarks hals, hun har virkelig virket i en stor dannelses tjeneste, båret dens formål, givet form til dens ord, og fordi hun har gjort dette i ånd og sandhed kan hun stå i en ny tid og forstå. (Havde hun *produceret*, så vilde hun neppe have forstået; men hun har formet de andres tanker, og derfor kan hun forstå alle tanker, om hun ikke også kan forme dem alle; hun tog så dybt der, hvor hun forløste, at hun til en vis grad kan bunde i alt.)

Fru Hejberg, som er langt ud over dette at opfatte digtningen og fremstillingen som et billedskønt gækkende tids-fordriv, hun vil tage meningen i Sigurd for dens egen skyld og måle dens form med den selv og ikke med virkningen for scenen alene, således som denne kræves idag; – imorgen kræves jo en annen.

Altså: vil I være anonyme også for hende, så leverer jeg digtningen til hende og siger, at jeg selv ingen dom om ændringen kan have; hun får afgøre.

Min mening med Sigurd var og er denne: at værket, som det foreligger, i en alvorligere tid med alvorligere scene-krav, kan spilles, som det er, og at derpå uden skrupel kan spenderes *to kvæller*. Men så længe Sigurds fremstiller ikke står færdig, så længe er den tid og det publikum ikke kommet. I København blir det ikke – ikke på mange, mange år.

Men I har en annen mening, jeg respekterer Eder og Eders mening, altså I gør, hvad I synes, og jeg står til tjeneste. Jeg skal gjerne instudere rollen med Holm-Hansen, når Gotfred ovenpå vil afstrejfe det muligt norske, som da vilde klæbe ved.

NB. Husk, at tredje udgave, som i det enkelte er meget rettet, må lægges til grund.

Og så ænnu én gang min innerligste tak. Jeg blev rørt til tårer ved Deres brev,

kære fru Margrete, og min kones følge-brev viste, hvor også hun var rørt. Ja, slige venner, er en Guds gave, måtte jeg også have sæde-jord nok for alle de hjærtefrø, som eders forhold drysser over mig; jeg ber Gud om det så innerlig som jeg kan; han bevare eder for mig!

Kære venner, min stilling til teatersagen har nu holdt mig fast her i Bergen i to måneder. Når man tror så stærkt på teatrets opgave i vort folk *nætop nu*, som jeg gør, da er det ikke muligt at have større glæde af arbejdet æn jeg nu har. Det er et mirakel, hvad her er gjort. Og der er over denne scene en poesi, en naturlighed i det patetiske og det komiske, en finhed i følelse og forhold, en sympatisk magt i dens hjærtelag og skønhed (smukke, gode mennesker med dejlige organer), som gør scenen til en begyndelse, så stærk, at den neppe mere kan væltes. Her begynder det norske skuespil!

Mange fejl klæber ved de enkelte i det enkelte; men fejlene omgås jeg nu varsomt; jeg har lært, at de altid omhyller en ejendommelighed, som kan udvikles, naar hyllet løser sig frivilligt af, men fryser bort, sker det annerledes.

Men for mig selv er stillingen lidt fortvilet. Ikke alene har jeg måttet tjene uden gage, men jeg har ingen forelæsninger kunnet forberede eller holde; og jeg ser ikke udgangen på det, det er det aller-værste. Havde vi ænda et skikkeligt hus at spille i; men det norske teaters bygning er ubrugelig. I Bergen bør vi spille et par måneder hvert år; men jeg fejler ikke, når jeg tror, at det at holde denne scene samlet, var det rette, selv om vi måtte rejse ænnu mere.

Sammensmæltningen er et tilbageskridt i enhver henseende; men nationerne må ofte gøre dem i stort og småt, og Gud råder ofte således for det, der synes et tilbageskridt, at det kun blir en mere intrængende prøve, som kaller ænnu større kræfter frem. Jeg sidder her nu med et stort resultat, som kun er foreløbigt, og med en halv fortvilet økonomisk stilling for mig selv, mens foretagendet er kunstnerisk som økonomisk vellykket i en udstrækning, som jeg intet øjeblik vovede at tro. Men her er intet i dette, som jeg angrer, skønt jeg er så blind som en ny-født katte-killing på det, som skal komme.

Kritiken over mig i «Fædrelandet», som jeg ikke har læst i sin helhed, er af disse, der er begyndelsen til det rette. At ville have mig «udover de høje fjælle», at ville nægte mig at have løftet i ånd, eller at vide, hvad jeg vil, er mig det pure

nonsens. Det første er fejl-syn på hele den nyere tid, nationalitetens tid, hvor man får søge det almen-historiske i den styrke, hvormed det enkelte forløses, det enkelte folks opgave, det andet er virkelig at læse sig blind på enkelte linjer og modsiges også af ham selv, når han tillægger mig at kunne arbejde i den nordiske opgaves tjeneste således, at der for samtiden er fuld forståelse deri. Jeg ved meget stærkt, hvad jeg vil, ja, uden dette havde jeg ingen vilje. Ofte, hvor jeg i øjeblikket stanser, går instinktet videre, og det gjorde det ikke, hvis min natur ikke havde den forbinnelse med folk og ånd i gærningen, som her er betingelsen. Men manden er i så meget aldeles vilfarende; der er det punkt, som jeg gerne vilde have rettet gæennem dig, Rode, og gæennem Ploug. Det er om Arnljot, hvorledes kan en kritiker forudsætte, at en digter glæmmer fra det ene digt til det andet i et sammenhængende arbejde; – at jeg skulde have glæmt, at Tore og Afrafaste var med Arnljot i nord-is-havets tåge! *De var jo ikke med!* Hver mand, som der var med, er borte. Hine kommer for at slås og de tager dåben med som gæennemgangs-middel dertil. Men de overraskes under handlingen af meningen i kristendommen og føler sig glad ved det, der sker. Arnljot derimod er meget, meget videre kommen; han har lært, at det, han trodde på, dur ikke, den uendelighed, som finnes i et tumlende liv uden formål, og hvorfor havet er det største udtryk, han kan se, har han også prøvet og underkænt, og på grænsen af denne uendelighed har han mødt Tor, som han også har underkænt. Tvilen er i hans sjæl som fristelse til at dræbe sig, «gyde det tomme i det endeløst tomme», men et ekko fra «Irernes kirkeklokker» (se nord-havs-tågen) formodentlig med minnelse fra et kvinne-kloster, hvor han har set hvide nonner og tænkt sig, at i et sådant kunde Ingigerd passe, holder oppe, så han stræver videre frem og i naturkræfternes løsslupne oprør, hvori hans sunde natur ikke går under, skimter han en højere magt. Længere æn til at tro på den der bæres af denne Magt, kommer han ikke; gæennem kongens væsen og mund aner han mere; men for ham er kongen alt; «den, du tror på, ham jeg tror på», er for mig de højeste ord for den hengivelse, som jeg kænner, når det ikke er Kristi egne. «I dine hænder giver jeg min ånd». Og til kristendommen kom han ikke, uden som en helgen-glorie om Olavs hoved, han kom ikke længer æn til kongen. Men nu spør jeg: den mand, som kom så bevidst og bad om at få hengive sig fuldt til kongen, er han ikke mere, er han ikke kommet længere, æn de, som kommer for at slås og overraskes

de er dog ikke i den forstand blevne mennesker på den, som Arnljot, der stort og ubetinget hengiver sig til den mand, kristendommen har gjort stor. Det er om *hengivelsen* mit digt lyder, ikke om kristendommen. Olav hengiver sig til kristendommen, men kæmperne til ham. Heri er gradationer; nogle vil kun slå hos ham, fordi han er konge, fordi han er tapper og har de færreste, andre fordi han er stor, vænnesæl, huldsalig, andre fordi han virkelig er den rette arving til Norge, den rette lov-styrer i landet, som de savner, når han er borte, atter andre bliver revne med af selve sommertoget gennem landet, Arnljot fordi kongen er det største han har set, ja, det eneste, som er værdt en mands hengivelse; atter andre, fordi kongen bar kristendommen in i landet, f. Ex. bispem.

Havde jeg villet skrive et kristendommens epos, måtte jeg jo have valgt en annen helt æn Arnljot, som kun kom til en anelse af miraklet, som han fik gæennem at elske kongen. –

Hvorfor faller nu den ene kritiker ovenpå den annen i denne simple gade, lagt så jævn og kort, at et barn kan løbe den til ende i et øjeblik? Fordi teologerne har formørket luften, selv for dem, der ikke tror på dem; deres lærdomme er komne lige ned i vor madlavning, ingen er længer fri for deres fejl. Man vil, jeg skal skrive «saliggørelsens orden» saaledes som teologien foreskriver den, man kan ikke tænke sig hin tids kristne og halv-kristne, – og over hint vamløse forhold til et usynligt væsen, som de på et systems trappestige skal kunne omgås med daglig ligesom havde de ham i annen etage, glæmmer de den fulde menneskelige hengivelse til noget på jorden, som de elsker så stærkt, at det hele menneske løftes og forklares deraf. At dette menneske har fået denne magt af kristendommen, se, det er min pris af den, men den må ikke søges i et liv udviklet som lære-sætningerne i et teologisk system. Finner du det værdt, skal du læse dette op for Rasmus Nielsen; men i hvert fal for Ploug eller forfatteren i Fædrelandet og for Rosenberg. Han, som selv har fult hengivet sig til det, han elsker, han forstod mig straks. Han skønte også, at jeg netop gav tiden, idet jeg gav det således; sådan gik det nemlig til i hine dager, akkurat således. Og kunde vi i vore dager bare komme så langt, at vi fik noget, vi af hjærtet elskede og trodde på, så kom nok himmel-troen, derfor er ingen fare; ti de mennesker, som lever stærkt og dybt, de kommer nok på det stærkeste og dybeste uden teologiske

Paa den annen side giver jeg ikke fire norske skilling for den tro, som ikke bunder i en troes-æвне overhovedet, i en positiv, elskovsvarm natur, som løfter jorden med sig op i sin himmelske længsel. Hin blege tro, hin lære-sætnings-tro, hin disputats-tro, hin fanatismetro, hin vane-tro, alt, alt er skidt, er marv- og saft-løst og fører ingen frem på jorden og ingen in i himmelen.

Blant det meget nyttige, som hin kritik har lært mig, dels uden at ville det, dels med virkeligt syn, er at sætte Clemens Petersen på sin plads. Gennem kritikerens skænd øjnede jeg med én gang, at Clemens Petersen var en anti-cipation. Han var det, som begynte i Danmark efter seieren, og som holdt en stund udover tabet, men som nu, i København i det minste, er afløst af den platteste opgiven af alle «illusjoner», som de kaller det, et fantasiløst pjanke-liv, hvori hver har sat sig på sin – noksagt, og protesterer højtidelig mod at flyve; ti de ved, hvad deraf kan følge. Som al anti-cipation var den ufuldkommen, den bares jo ikke af almen æвне, men den er dog det højeste udtryk vi for mange ting besidder i Norden. Hans egne fejl har vist skæmmet meget, men hans stærke natur, den samme, som ledte ham ud i vildfarelse på så mange måder, den samme lånte et så energisk udtryk, en så gennemskærende forståelse til det, han trodde paa, til det han elskede, til det, han i kraft deraf hadede, at det i den kommende tid stykke for stykke, (hvormed jeg naturligvis ikke mener alt) vil optages som de nye dagers sublimeste udtryk for det, som er vor vågnende længsel, vor unge æвне, vor folke-vandrings-vej i ånden. Havde vi været mere *menneskelige* i vor dannelse idag, så havde vi også hos ham skilt roligere mellem fejl og æвне, og set den ene sammenhæng med den annen, set spejl af vor tid, med dens længsler, dens svaghed, dens usseldom, dens tag efter idealerne, dens trang til hengivenhed, dens liden æвне til ret at kunne realisere denne trang, fordi man lægger alting for fjærnt, blæser det bort i himmel-troens røg, mens det var fra jorden af det skulle begynde, i kærlighed, i livs-mål, i dybe forhold. Han sjanglede, fordi støtten, som bødes, kunde han ikke nå; de nærliggende toges fra ham; hans hjem var så besynderligt og Københavneriet var – Københavneriet. Vennerne fant han for sent. Jeg har ofte lignet ham med en uhyre svamp. Alt sivede in i den.

Jeg stryger ud igen min videre udvikling; den blir for lang. En annen gang. –

Det er sant, læs mit brev for frøken Zahle; hun er den stouteste af de stoute, og tag ænnelig fru Ploug med, men bed henne lære Ploug, hvad københavneriet er for noget, og at der var meget af det med, naar han holdt sold med studenterne. Å-nej, læs det for ingen, du skal dog ikke gå sådan om og uddele min smule samtale med Eder; – det er uværdigt at bede dig om det; det var min hæftighed efter, at alle, jeg holder af, skal vide, skal tænke over dette, som forledede mig; tilgiv mig, kjære ven, jeg skal ordne mine meninger ved lejlighed og så kanske lade dem komme til de flere. Men møder du mine venner lejlighedsvis i et selskab, så gør mig den tjeneste i nogle ord at orientere dem om hvad jeg her har sagt; det har du vist ikke imod. Kære, kære venner, lev vel, lev vel, lev vel! Min kone har fåt en datter, en datter, en datter! lev vel, lev vel, lev vel!

Eders *Bjørn*.

Til H.C. Andersen.

[Kristiania] 8/6 1871.

Kære, søde H.C. Andersen, De må ænnelig komme herop iår, jeg blir hjemme, jeg har aldrig tænkt på at rejse iår. Aviserne må De ikke tro i dette som i så meget annet, hvad mig angår. Jeg skal sikre Dem en dejlig modtagelse her og i andre af vore større byer. Jeg skal sikre Dem, at De kommer til at ælske os, som vi længe har ælsket Dem.

Kom ænnelig! Er det muligt, skal De bo hos mig, hvor min hustru ganske vil gå op i fryd over ænnelig engang at kunne gøre *Dem* noget godt, som altid har været så god mod os.

Er det ikke muligt, skaffer jeg Dem inbydelse fra et hus, i alle henseender komfortablere æn mit, og hvor vogn etc. står til Deres disposition. Sådant skal efter fattig ævne også vi sørge for; men vor lejlighed er jo ikke stor.

Kære, søde ven, dette brev havde De fåt før, hvis De direkte havde henvendt Dem til mig; men jeg var fraværende (i Bergen) intil for et par dager siden, kænte altså ikke til Deres plan at gæste Norge iår.

Jeg var i Bergen med mit norske teater, som nu har det resultat, at

skuespillerne har fåt sit, til siste skilling, koulisser, garderobe, bibliotek ejer de desforuden og har kun 500 Spd. gæld. Dette på *ét* år uden at begynne med en skilling. Det *kunstneriske* resultat har overgået min og alles forventning, ja, der er ting derved, som synes mig et mirakel. Desuden har vi det resultat, at Kr. teater samtidig har sat 7000 Spd. gæld og må gøre fallit. Denne hidfører sansynligvis en katastrofe med påfølgende sammensmæltning, som også forsåvidt kommer belejlig for det norske teater, som det hus, vi har lejet, umulig længer kunde bruges, så vi havde måttet rejse lån for at få bygge om et annet teater her i byen. Denne tid har været hård for mig; men –

«hvem tæller vel de tabte slag

påsejrens dag?»

Lev vel, hils venner fra hustru og mig og telegrafer et dansknorsk *ja* og tiden.

Deres innerlig hengivne *Bjørnstj. Bjørnson.*

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 8/6 1871.

Kære ven, hjemkommen for et par dager siden hører jeg nu af Jonas Lie, at din mor er død.

Så flygtigt jeg kænte henne, kunde jeg jo ikke have forstand på det, som hun var i sig selv eller var for dig eller din gamle far. Men dels gjorde hun et så mageløst intryk, dels fortalte du så vakkert om henne, dels skønte jeg det af dine værelser, din opvartning, hele den usynlige hånds propre gærning, som den lå over stedet og tingene, at hun var af hine kostelige mødre, som har kærligheden i sit arbejde, i sin uafladelige omsorg, og en forståelse, som er størst, når den tier.

Karoline og jeg har havt megen deltagelse med dig, og ikke mindst fordi vi ved, at din troskab mod en stor sag har ført dig til bitterhed og tungsind, så dette kom til dig i en tid, hvori du ikke har havt den kraft til at tage trøst, som du ellers vilde have. Nu skiples vel alt dit tilvante levesæt; væntelig må du forlade dine to små kamre og dermed et livs dyrebare minner, og din far tabe sin pleje, sin

I mit fravær har jeg ikke læst tidsskriftets to siste hæfter, men har nu begynt. Jeg håber efter mit ophold i Bergen at fri dig for den lapsede inholds-opregning, d.v.s. for lapseriet i den, som har skæmmet «Bergensposten».

Borchsenius's artikler fra København fant jeg det derimod ikke umagen værd at stoppe. Han er en ung mand, som skal forsøge sig. Om du havde tålmod til at tale med ham, fik du ham; men det måtte, som sagt, ske med tålmod,

Hvem er «k» i Fædrelandet? Jeg sagde, da jeg læste det, at her er begynnelsen til det sanne. Det Grundtvigske vænne-møde har rørt mig. Dette levnets-løbs længde er et stort tegn innen kirken. Rasmus Nielsens åbne åndfulle tilslutning påskønnes heroppe, hvor de bedre forstår sig på helhed og hengivelse. Men C. Plougs optræden ved samme lejlighed til bedste for københavneriet er af hine latterligheder, hvoraf hans liv nu blir fult. Å-nej, lige over for folkehøjskolen at rose københavneriet, – det er som i kirken at træde op til bedste for rationalismen; men er det egentlig ikke det han gjør altid nu i de senere år? Han skal gjennomføre et slags høyere syn, som hans begavelse ikke har, og præke et mådehold, som egentlig er mangel på forståelse. Sålænge bevægelsen inkrænkede sig til en ideal hengivelse og personligt mod, var han vakker at se på, nu er han en duelig stilist med god vilje og god nytte i småting, men vore levebetingelser skønner han ikke lenger. Er det for strengt? Hvor blir «Heibergs dannelse» af? Der må han få sit, et fremskridt fra den er han, men født i den og af den. –

Send mig et par ord, som opviser din stæmning i denne tid, kære ven, siden du ikke vil komme selv. Hils din kærester, send hendes portræt til din

Bjørn.

Til H.C. Andersen.

[Torshov ved Frederiksstad] 20/6 1871.

Kære, kære Andersen, Deres varme brev kom noget sent, så jeg havde opgivet Dem. Men velkommen skal De være! Deres beslutning om at bo på hôtel er vist også den bedste.

Breve til mig adresseres: Torshov ved Frederiksstad. Jeg er der med min familie; men selv tager jeg op til Kristiania straks jeg får vink fra Dem.

Jeg skriver på «Sigurd Jorsalfar».

Hør, De må ikke vente bjærge ved Kristiania. Her er ingen i lang omkreds. Kom heller lidt sent, så folk er hjemme igen efter ferierne (begyndelsen af august). Børnene er ikke hjemme før! – Nu ja, som De vil. Alt gir sig, når De bare kommer. De norske trolde skal tage sine ben ned af bordet og rejse sig alle-alle-sammen, når De kommer!

Deres innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson*.

NB. Routen kænner jeg ikke, kan derfor ingen vink give. Men det råd gir jeg at rejse *langsomt*. De har ingen ting at haste efter; vi mødes, når vi mødes, lige glade to dager før eller senere. Men jeg må få telegram *til Kristiania* under rejsen, så jeg ved, hvad dag jeg skal møde Dem ved stationen. Men brev forinnen, så jeg i betids er her i Kristiania!

Deres *B.*

Til Gotfred og Margrethe Rode.

Torshov ved Fredriksstad 13/7 1871.

Kæreste ven, dyrebare veninne, sommetider længes jeg til eder som til enetale med min sjæl; I er som den grønne lid, hvori jeg sætter mig for at få fred og udsigt med det samme, I må altid tage mod mig og aldrig forlade mig!

Nu er jeg næsten færdig med Sigurd Jorsalfar, som blev et meget mindre stykke æn jeg engang tænkte. Det er imidlertid det bedst grupperte jeg har skrevet, og alt, jeg foreløbig havde trang til, ligger i det. Det var som fædrelands-kærligheden tog det fra mig i den siste time og vilde ganske eje det for sig, så jeg måtte lade gå, hvad jeg tænkte og kun koncentrere hvad synet paa landets kræfter og fejl gav mig at ordne til et enkelt billede.

Jeg lader det afskrive og sende Eder, i næste måned, når jeg er hjemme. Umiddelbart på dette et annet, borgerligt skuespil; jeg længes dog stærkt til Olav

Mit forrige brev har vist skræmt Eder. Husk nu ænnelig, at til dem, jeg fortror mig, gir jeg mig i første øjeblik med alle overdrivelser, jeg blir derved så klar bag efter. Det, der repulserer, støder jeg da for overmodigt, hæftigt fra mig; men tro ikke, jeg er så i grunnen. Hav tillid til mig, jeg er ydmyg som I andre, virksom glad, men jeg har svære stunder og verdens-intrykkene slår hårdt imod mig; men får jeg slå hårdt ifra mig, så blir jeg god efter dette, og sådant må I forstå. Det sker jo nu helst i et brev eller en samtale. Bølgekastene i en sjæl må til for at få alt op fra grunnen af. Og til det kristelige som styre-kraft kommer jeg hvergang først efter store forsøg på egen hånd. – Jeg havde hundre ting at skrive, men nu først denne forklaring, at I kan tænke godt på mig og jeg få tro, at I gør det.

Eders *Bjørn*.

Til H.C. Andersen.

[Kristiania 7/8 1871].

Hjærtelig tak for igår, kære Andersen, – kl. lidt efter halv fæm kommer jeg for at hente Dem.

Imorgen kl. 5 middag hos general-konsulen (den danske), som ikke kunde afslås. Altså Ringerigs-touren én dags opsættelse.

Men på grund af general-konsulens invitation må vi gøre visit hos ham *idag*, og så tar vi Birch Reichenwald med det samme.

Klokken 12 kommer jeg. Har De nu noget imod nogen enkelt del af dette arrangement, så sig det til min gut, som er meget dygtig til at bringe besked.

Har De intet imod det, så siger De ingenting, og så kommer jeg kl. 12.

Min hustru hilser!

Deres *Bjørn*.

Til H.C. Andersen.

[Kristiania 18/8 1871].

Ved en sommer-fæst for ham i Kristiania, 1871.

Velkommen hid fra æventyrets land,
du barne-ånd, med vore drømme.
De der i sol-glans over verden ror;

men dig, som tror,

men dig, som tror, i favnen alle svømme,
mens millioner barne-øjne stå
og ser did op, hvor store sværme gå

i morgen-skær

som krid-hvid fugle-hær,

og dig, som de iblant den ser,
de jubler mod, de jubler mod og ler.

Velkommen hid den lyse sommer-dag,
da barne-drømmen når til jorden
og blomstrer, synger, spejler sig og flyr;

et æventyr,

et æventyr er nu vort høje Norden,
og tar dig i sin favn en festens stund
og takker, jubler, hvisker mund til mund

På engle-lyd

af barne-hjærters fryd

du bæres did et kort minut,
hvor al vor drøm, hvor al vor drøm har skudt.

Velkommen hid, vort hele folk er ungt

da *æventyrligst*, det er også *størst*,

og den er først,

og den er først, som hører *Herren* kaller.

Vi tror på dig, du barne-længselns tolk,

at du er bud fra stort i Nordens folk,

din fantasi

har jævnet just den sti,

hvor, fri det små, du legte bort,

vi engang går, vi engang går mod stort.

Til H C. Andersen.

[Kristiania] 25/8 1871.

Vi er hos far, hvis siste øjeblikke er komne. Tak for alt godt også denne gang, for al venlighed mod mine og mig. Det har været mig kært at inføre dig i Norge. – På snart gænsyn, far-vel!

din innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson*.

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Kristiania] 20/9 1871.

Kære Gotfred og Margrete, kære, kære venner, så må jeg atter skrive! – Tak for brevet; jeg ser deraf, at jeg må have skrevet om *Ibsen* i overdrivelsens første rødme; som jeg da overhovedet aldrig skriver til eder, uden at jeg er varm af noget. Men dette fraregnet, vil jeg have min mening erkænt for min; hværken bedre eller slættere er den; det *er* min mening, at *Ibsen* overalt er *hysterisk*, når han skal give kraftens patos; han kan da ikke bevare sin tanke, sit udtryk skarpt og sundt mange linjer; men den nærværende slægt, som selv har en *hysterisk*

længsel efter kraft, tiltaler dette, og de ser det ikke; men bare om ti år, når *virkelig* kraft er kommet til styre i sind og land, skal mange føle det, og om tyve de fleste. Dermed nok herom.

Jeg håber, I læser så vidt Norsk Folkeblad, at I skønner forbinnelsen mællom dette og mit øvrige arbejde. En «Efterskrift» i numret for den 23. september udtaler min mening med bestæmthed. Så stort, så sant står det for mig, at Nordens folk, og da især vi, må rekrutteres neden ifra, og for verdens øjne realisere den demokratiske idé. Dette er Nordens store samfunds-digt, på dette kan det udfolde den fylde af personligheder, som engang gav det frælsende, statsstiftende inflydelse i Europa, og var det ikke så, da syntes mig, at hver, der nu gik til kirke, og arbejdede på sig selv og derved fik kraft til videre at arbejde på sit folk, gik som iblinne, ja, uden velsignelse. Så godt som alt, jeg har skrevet, har gåt i samme retning, og klarere er det blét for mig hvert år jeg har levet.

Sigurd Jorsalfar, som jeg nu skriver af, stæmmer i den samme tone, om også for sin tid. Det er et fjæld-folks rørende fædrelandskærlighed, som kroner stykket, og Eysteins spørgsmål til sin bror: om han ikke tror det påtide at afgøre, om Norrøna-folket virkelig skal blive boende her eller ej, – er det afgørende. Stykket har tre akter, som før mældt, og annen akt er den for scenen virkningsfulleste, som jeg har skrevet, så tredje kommer ovenpå den i en vis højtidelig stilhed, ligesom regnvejret efter torden. Det udmærker sig ikke ved så kaldte store tanker, men det er tæt og grejt, og det har en dyb følelse. Jeg havde begyndt på klokke-familien, et sangspil i to akter, da Andersen kom, og jeg i tre uger måtte være den ælskværdige gamle mands barne-pige, med en omkostning af tid og pænger, som jeg virkelig ikke havde råd til. Nu har jeg måttet lægge det tilside, for dog at få Sigurd istan; men hvorledes skal jeg videre bære mig ad? Her er teatret splittet, her kan stykket ikke opføres. I Sverige har de ikke Eysteijn og Sigurd, i Danmark har de Sigurd, men næppe den stille, dybe, lidt tør-kloge Eysteijn. En dame til den smærtelige Borghilds-rolle har I heller ikke. Otar Birting har I; Agnes Nyrop kan godt spille gut, dog kanske ikke en så alvorlig? – Hvor skal jeg så hen med mit stykke? Offentliggøre det, før det spilles, vil jeg ikke, det er dertil altfor scenisk. Men ånden driver mig, jeg har det i hvert fal afskrevet innen en måned. – I november drager jeg til Stockholm for at rædde hus og hjem; jeg kvier mig som en hund, der skal prygles, men forelæsnings-

mod får jeg aldrig, så jeg går iver uden mod og uden lyst. – Karoline er dårlig, bekymret er hun, som alle nervøse, også undertiden legemlig under, så mit hus er henne for svært. – Min ælskelige far (af hvem jeg vil, som af min mor, sende eder billeder, straks hun får dem færdige) døde fra os efter kort tids sygdom, og dette har også knækket Karoline, som ælskede ham og ikke tålte døds-kampens gribende dager.

På mig har intet i værden gjort det intryk; jeg blev så ganske barn igen derved, at jeg havde alle mine barne-fornæmmelser igen af alle udvortes ting, og gik i en saadan aflukket tanke-tummel, at jeg af alle kræfter ønskede at fare efter ham. Jeg har aldrig længtes til saligheden; den har skrækket mig ligeså meget som det modsatte, til jeg fik en kær deroppe; nu har jeg havt længselen. Når jeg gør min fars, min retskafne, kæmpe-stærke, tålmodige fars døds-øjeblikke (han døde af sygdom i hjertet) nærværende, springer tårerne straks i mine øjne og livets ting, selv de største, viger fra mig som uvedkommende. Hans testamente til os, beskedent som hele hans liv, «I må se til at undgå mine fejl», bringer mig i bevægelse ved sin rørende troskab, sin sanne kærlighed til os; hans siste ord var: «nu ser jeg David!» – Psalmernes konge havde været hans. Jeg vidste ikke, jeg ælskede ham, som jeg gør, før hans lysende øjne lå på mig i døds-kampen, da han greb min hånd og trykkede den. Vi var alle om ham, han talte til os alle; evige Gud, hvilken dejlig død det dog var! Min mor og jeg på hver vor side af ham, lille Bjørn foran ham, hans sviger-døttre beskæftigede med at bytte kolde klude på hoved og bryst, min bror, min søster foran ham (en bror og søster borte), ak, hvilken sorg og gråd, men hvilken kærlighed, hvilke troes-vingede ord, – jeg trodde det skulde gøre godt at få skildre det hele for eder, I trofaste venner, men det griber mig for stærkt; jeg må slutte dermed.

At sende Sigurd har jeg rent ud glæmt; idag skal det ske. – Grundtvigs kirkespejl har været mig en velkommen bog, og mange med mig. Martensens etik i visse måder også; men jeg kan jo ikke nægte, at den minner mig noget om skolegutters sværmeri for at få en *definition* på alle ting; ti så trodde man sig hjulpen. Den store dannelse, hvor udaf den er skreven, har været behagelig at møde; men den lille natur, manden har, kan ikke finde en klarhed og et fynd, som gør intrykkene varige. Han mangler desuden aldeles blik for framtiden i

tænke på, hvor begrebene skifter, og selv deres navn, med den ilende tid. –

Darwins lære har meget beskæftiget mig; det engelske arbejde i naturfagene tror jeg er det eneste i videnskaben, som kommer til at virke bestemmende i framtiden, om ikke netop i den retning, som nu tænkes; det andet videnskabelige arbejde, synes mig så langt jeg kan se, at være et detaljarbejde; kun nye stanpunkter kan frembringe nye oversyn. Positivisternes er vel et sådant; men kun et mindre og forbigående. –

Mine skuespillere er i Trondhjem uden mig; ved teatret her har M. Brun udspillet sin rolle; hvorledes de vil ordne det, ved jeg ikke; interessen er så liden, at de 3000 Spd., som spare-banken vilde have privat subskriberet for selv at træde til og redde fra fallit, næppe kommer in; de har nu strævet dermed i to måneder. –

Selv har jeg det ikke godt her; byen står jo mod landet og hader mig, som vil hjælpe landet in i byen, vor tids store, vedholdende arbejde, folke-højskolens hærlige program, uden at den selv ved af det. Denne strømning kommer, tror jeg, tidsnok til at redde Kristiania fra at henfalle i københavneri. –

Lad mig nu også høre fra og om eder! – Hvad bestiller Richardt? Hans digt ved kirke-mødet var så vakert, skønt lidt anstrængt; hvilken rolig majestæt i Grundtvigs! – Ja, Gud være med os i vore planer, vor bekymring i det store og det små. Han styre vort arbejde og rense det! Og jeg skal takke Ham som Eder for slige venner på vejen, som vi har i Eder! – Vi tyr mange gange, kan I tro, under denne vor frivillig valgte, belejrede tilstan, til Eder! – Hils fru Ploug og frøken Zahle! Ja, frøken Zahle, som var her og ikke søgte os! Det smærtede os. –

Hils H. C. Andersen, når I træffer ham. Samme time, han rejste, døde min far.

Eders *Bjørn*.

Til H.C. Andersen.

[Kristiania] 21/9 1871.

Kære ven, samme time, du rejste, døde min ælskelige, retskafne far, omringet af os alle, med samling til det siste, med hærlige troens ord på sine læber og med disse de siste: «nu ser jeg David!» – Dette er den største prøvelse, jeg har havt, og den første døds-sæng jeg har stået ved. Gud give os en bortgang som hans, så tålmodig og skinnende af tro og kærlighed! –

Alle, jeg taler med, taler om det velsignede indtryk, du har efterladt dig, så san, så glad, så barnegod, du bevægede dig iblant os. De takker dig gænnem mig for det sene, men velgørende kænskab de fik til dig, du ungdommens yngste barneøjje! –

Min hustru må sende dig de varmeste hilsener af alle; du forstod hende jo straks, helt ud, og hvor du glædede mig derved. –

Jeg sidder nu her og afskriver Sigurd Jorsalfar; men jeg ved jo ikke, hvor jeg skal få det spillet. Her er teatret ynkeligt, så længe det er splittet, i København tror jeg næppe de har begge brødre Sigurd og Eystejn, og heller ikke i Stockholm. – Jeg reiser til Stockholm og holder forelæsninger i November; måske videre rundt, måske ikke. – Jeg har det ikke godt; min hustru er dårlig, mange forhold piner mig, min fars død har gjort mig vemodig, og menneskene her forstår mig ikke. Det siste er det værste. Hvor mange år skal jeg holde dette ud? Hvor længe skal jeg kæmpe, før mine ideer kommer fræm, eller i alle fal før man inrømmer mig ret til at have mine egne meninger og at jeg er bra karl, fordi om jeg bryder med det gamle.

Dette skal ikke være noget brev; jeg er så lidet oplagt til at skrive noget. Jeg vilde kun takke dig for dit ælskelige brev og sige dig, at du er innerlig afholdt heroppe! Hils fælles venner!

din innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Kristiania] 26/9 1871.

Kjære Gotfred og Margrete Rode, jeg har i længere tid korresponderet med en ung fyr, som nu er blevet student, Johannes Levinsen, Ravnsborggade 8, annen

Han er digter, den unge krabat, ubetinget, skønt han endnu er meget uklar og altfor hastig i at forme. Han er det så ubetinget, at det er en lyst, og det, som egentlig fæstede mig først ved ham, var, at jeg havde overset det. Jeg kom træt fra en rejse, så lå her en hel del forsøg fra ham og en kammerat, som også er digter, Alfred Ipsen hedder denne, begge fra Randers, og jeg bladede i det og ærgrede mig over, at alle poetiske mennesker absolut vil være digtere, og at jeg skal lide herfor, og det lige fra Randers og skrev et skarpt brev. Så falder Karoline over digtene og ber mig læse dem en gang til (da havde jeg sovet) og se, disse digte havde netop det, som alle de andre ikke har; så man dem først fra den spirende individualitets stanpunkt, så blev der i Levinsens noget overmåde vakert og i Ipsens et løfte om en fin, mandig ånd.

Nu er de begge i K.havn. Og i dette øjeblik får jeg et frygteligt ulykkeligt brev fra J. L. – en overmåde kokette, som jeg kænner bedre æn han, har været oppe at køre med ham. Så sørgeligt det er, har jeg leet dygtigt: Herregud med hans anlæg og i hans alder længes man så efter at give sit hjærte bort.

Men han er, efter digte, ansigt, breve, et så velsignet rent, højttaenkende barn, at jeg på ære har misundt Eder ham og vil gøre det, om han bare blir flæskehandler, ti han er og blir mere æn digter, han er et vakert menneske, et begejstret, til opofrelse dygtigt menneske.

Nu trænger han bestemt til en snil hånd. Jeg tror, han vilde være «grænseløs» taknemmelig (han er altid «grænseløs») og han vil ubetinget lyde, hvad der blev sagt ham; han møder op med mageløs tro til menneskene.

Jeg tænker mig nu Gotfred stavre afsted efter ham og sige ham, at jeg «har bedt ham bede ham». Men jeg tænker mig også at I ikke vil; ti det er så sin sag at komme med at råde over et ungt menneskes skæbne, som I ikke kænner, og følgen vilde utvivlsomt være den, at det kom I til.

Men *jeg* tror, at hans tossede brev idag med sit «haster meget» kom alene for at jeg af al min sjæl skulde få denne beslutning at skrive til Eder og bede Eder sanke ham op af «Ravnenes Gade».

Lad ham tage vennen med, men først annen gang; lad der imidlertid blive talt om ham ved første lejlighed; jeg har den idé om den annen, at han er meget mere beregnet, tror meget mere om sig selv, men er stille med det, og dem må man

være meget varlige med. Den første derimod må gode hjerter kunne bære sig ad med som de vil, der kommer kun god frugt af det.

Eders innerlig hengivne ven *Bjørn*.

Ti med koketten for Guds Skyld! Tal til *Greensteen*, han er danske mellemmanden her.

Det er sant: kænner I Harald Holm på Regentsen, min korrespondent. Se, *det* er et godt hoved! *Ham* vil I engang få høre fra, sandsynligvis fra prækestolen og rigsdagen. Klar bestæmt. Han ved, hvad han vil.

Eders ungdom, Eders ungdom, og vor med.

Til H.C. Andersen.

[Kristiania] 27/9 1871.

Kjære ven, dit brev, som jeg gæmmer fræmfor noget andet jeg har fået af dig, skønt jeg har fåt så mange, kærlige, skønheds-fyldte, men som ikke kunne give det kænskab til mig selv, den forbundets tryghed med det bedre i mig, som dit siste hviler på, – dit brev må jeg straks og da gæennem mig min hustru straks, fult, varmt, taknæmligt falle dig om halsen for, om kun i tanken, så dog således, at du skal vide det og føle det i dit hjærte. Gør man godt, må man vide det og hælst straks, så gør man også straks godt engang til, og det mod en, som kanske trænger det ænnu bedre.

Dit æventyr henriver mig på forhånd. Tanken om, «*hvad der kommer ovenfra*», som din alder og din åndrighed kan løfte og gæennemløbe til advarsel og skræk for alle bugens, den æstetiske nydelses mæennesker, alle vimsende, rodende, travle små-fisk, alle gispende magelige eller trætte østers, alle elegante, glimtende skælfisk på Østregade, alle alvorlige, bedagede æmbeds– eller forretningstorsk, alle ærværdige flynder, alle flinke rødfisk, alle verdens rejsende laks, alle de civiliserende medlæmmer af Preussernes haj-samfund, – nå, du gode fader, tanken begejstrer mig, alt kan ikke tages, det er nætop kunsten at finne udvalget – men hvilken høj fortælling det gennem sin sand-rodende spas

Jeg sidder og skriver af Sigurd Jorsalfar, som jeg tror er det eneste dramatiske jeg har skrevet, hvorfor jeg også inleverer den til teatrene og udgir den ikke. Sig mig, om du vil tjene mig med følgende: Vil du få tag i *Jacob Aalls* eller *P. A. Munchs* oversættelse af de norske konge-sagaer, læse sagaen om brødrene Sigurd, kaldet Jorsalafarer, og Eystejn og Olav, du kan springe over hele Sigurds Jorsal-tog, men læs så forholdet mellem brødrene Sigurd og Eystejn (det vil mere dig at læse det) og sig mig så: har I ved scenen to, som kan være Sigurd og Eystejn? Sigurd er Wiehe ubetinget; men hvem er så Eystejn. Den berømte samtale mellem de to brødre, om hvem der er størst, har jeg ord til annet; men begivenheden, som jeg digter over, er de fem sex linjer, som står der om Borghild fra Dal. Jeg vil engang senere sætte den dertil færdige historie om finneskat-trætten mellem Sigurd og hans navne Sigurd, der blev hjulpet af Eystejn, i scene; den er færdig dertil med nogle få inlæg. –

Jeg vedlægger her et par ting fra min kamp, som du ellers ikke behøver at følge; du vil alene heraf se, hvad jeg mener. –

I november til Stockholm forat holde foredrag.

Mine børn trivs udmærket. Lille Bergliot og Erling er herinne hos mig, ret som det er, og kvidrer op; Ejnar går nu på skolen og hører æventyr over en lav sko, Bjørn læser ænnu dem best af alle; men også ham lod jeg begynde sent dermed. Min hustru har det så la-la; lidt huslige bekymringer gør henne måske svagere end hun ellers vilde være.

Lev nu vel du, kære ven, i hvem jeg elsker menneskeligheden ænnu mere end digteren. Du har selv en rig, sympatisk natur, hvorudaf du forstår alt, og dens forståelse stråler ænnu mere velgørende ud af din omgang, dine øjne, dine samtaler og breve end dine digte, som da jeg for min del altid forholder mig til det personlige, individuelle, selv i det, jeg læser.

din innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

NB. Jeg sender dig tre numre af N. F. og i disse må du læse det, som er af mig, nemlig digtet i det ene og under «Kristiania» i det andet og i det, hvori Walter

Til Harald Holm.

[Kristiania] 27/9 1871.

Deres korrespondence behagede mig i *særdeles grad*.

De får skrive, som lysten er til, hælst om sådant, som gavner os eller glæder alle.

Hvordan blir det med ham, som skulde skrive til Dagbladet? Han bør sende en prøve-dinx! – Tal til Høgsbro herom. Hils Trier!

Deres *Bjørnst. Bjørnson*.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 6/10 1871.

Kære Schmith, du må se det, som det er: jeg skriver ikke i bladet *for de dannede*, d.v.s. for dem, som tror, at det, de lever på, skal fortsættes (udenom formerne for deres tænkning og arbejde.) Jeg skriver alene for dem, som af hine ikke må gøres usikre. Derfor gnåler jeg mine viser op igæn med en udholdenhed, som ofte keder mig, men som jeg kænner styrken af, fordi jeg kænner mit folk. Dets vilje skal tiltales; byd dem ikke for mange «oversyn», byd dem en personlighed; det forstår de, hvad er.

Ellers er det, som kan jeg intet sige eder, før dette er gjort, som nu går mod sit mål. Ja, det er, som kan jeg intet annet gøre, eller selv ikke leve, hvis dette ikke går.

Jeg holder mig frisk ved at rette i Sigurd Jorsalfar, mens jeg afskriver.

Din artikel er god, ja stundom, hvor dit had til Bille-væsenet løfter noget op af din dybeste ævne, er den geneal. Men der er noget forbandet ved dit sprog, som gør, at jeg ikke kan trykke den af; meget få, selv af vore «dannede», vilde forstå den, i alle fal ikke uden at læse den op igæn, stykkevis.

Du må, du skal vinne over denne fortyskning i formen, ti du er, når alt kommer til alt, æmnet til den dueligste, retskafneste, stærkeste «tids-betragter», som Nordens folk nu har. Men hin mangel står overvældende i vejen for almen forståelse.

Jeg ser det nu: ånds-opgaverne vil komme fra jer; men både vil de få en del af sin retning og sin form fornyet hos os, og vil vi i det hele være det for administration flåede folk, som snarest og sikrest vil rejse en demokratisk bygning for åndens videre opvækst i Norden. Hvad Svenskerne vil, ved jeg ikke; jeg kænner dem for lidt. Men at noget stort forberedes i Sverige, derom er jeg sikker.

Men hvor langt, langt fræm for os alle! Siden jeg ved *det*, er det, at jeg har gåt ned og taget mit tag i det nærmest foreliggende og give Gud i Nordens ånd at gøre resten; fornæmhed, straf-værdig, blødagtig, vilde det være – på den ene side at kalle dette småt og på den annen at overtage en profets mageligere fri-lufts-kal med store ord og store syner. Min tro er det, at det, som nu gøres, er at arbejde på et digt, som er det største Nordens folk kommer til at tage løftning af: hjælp dem fræm til fulstændigt selvstyre *efter eget hjemligt behov* – for første gang siden deres stor-dager!

Da, først da, vil folkene våge sig til at ælske sine egne opgaver i historien, ja, ret at leve et herre-liv i og for dem; giv dem sin *selvbevidsthed*, så kænner de straks sit, i åndens højeste værden, som i den laveste.

I november rejser jeg til Sverige for at holde foredrag. Det er min mening at introducere mig med et neutralt Æmne, som jeg godt kan håndtere; kært og om muligt afholdt kommer jeg så igæn med Grundtvig og fører ham in blant Svenskerne. Jeg har i mange år følt dette som en missjon.

Hils R. Nielsens hjærteligt

din hengivne ven *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Gotfred Rode.

[Kristiania] 13/10 1871.

Kære Rode, det var fanden til skrivelse! Ja, du er Plougs ægtefødte søn, gutten min! Nu, jeg skal lige til svare punkt for punkt.

1) Republiken har jeg i *bladet* ikke med en stavelse arbejdet for. Jeg har sagt, hvad følgen blir, når man får kongen til personlig at ta del (som han desværre gør) i kampen mællom den gamle og ny dannelse, der hos os væsentlig er en kamp mællom æmbets-vælde og folke-parti, ubevist på begge sider med untagelse af nogle få, som Sverdrup, der ved, at det, der her vil op, *er noget helt nyt*.

2) Jeg ved ikke, om jeg hører til begyndelsernes mænd; til krisernes hører jeg i alle fal. Nu kom krisen, nætop som jeg var blét ledig, ikke en dag før; den kom, da tinget sluttede; vi måtte optage kampen strax, skulde den have vokset op til næste ting såvidt, at dette kunde fortsætte, hvor det slap og ikke i et uføre af reaktion. Om jeg ti ganger havde havt teatret, jeg havde, med opofrelse af min digtning, nu taget fat; krisen er der; med selve krisen slutter jeg.

3) Kænskab til mit folk har jeg på alle dets enemærker. Jeg har været overalt, kænner dets bedrift i dens udførelse og statistik; kænner deres tænke-sæt i by og land; i dette skal ikke mange være min mage her hjemme; de ny tanker, som er bevægelsen tilført i form af våben for tilfællet, er den derfor også tilført af mig; landet, mit kænskab til tvilene og tankerne, har git mig dem.

4) Jeg har ingensomhelst respekt for de doktrinære, ikke mere æn Grundtvig havde for den tids dannelse, han slog ned for at få folket fræm. De par tusen i hvert af landene, som tænkte på at fortsætte sit liv med en smule afståelse af oplysning til de andre, – er nogle uklare hoder med samt deres inbilte dannelse; det være sagt til hvemsomhelst, hvor vise, hvor humane, hvor kunst-kæln, hvor opofrende i det enkelte de er; ti den, som ikke skønner bedre eller længere, er tørt hen enten en dumrian eller forræder, – hvis han ikke går i sløs og døs om de øverste pligter, om folke-opgaven, *vort eneste leve-vilkår*.

Jeg forstår, hvad der gør revolution i et folk, når jeg ser sligt. Vil du sammenligne mit moderate arbejde med den lidenskab, som ligger under, så skal du ikke tale til mig som til en gut, for det er jeg ikke, du grumme!

5) Høgsbro eller Berg kænner jeg ikke, altså heller ikke deres ærgærrighed. Er den der, så er den også hos Hall & komp., det har jeg set, smålig kan også disse

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
være, om også på en vis, som tiltaler latin-dannelsen mere. Men jeg tør ikke være
fornemmere æn Gud, som ofte bruger dårlige redskaber for det gode. Det er
dette Termansen og Birkedal i begejstret *schönthuerei* er.

6) Om pligter taler jeg ikke gjerne til dem, som ikke har sine rettigheder.
Dette er de doktrinæres, de fornæmmes, riges vanlige ubarmhjærtige kolde
varme; men den ejer jeg ikke. Jeg taler ellers ofte nok om pligterne; men da er
det til alle, og saa specielt alene til dem, som forholder hine deres rettigheder.

Se så. Jeg taler så frit til dig; du er Grundtvigianer, du er følgelig enig med
mig, folke-mand i din sjel, om du også tar Plougs gamle faderlige dannelse på
dig, når du skal lage mig en skarlagens-præken.

Nu får du Sigurd Jorsalfar, som du må læse højt for frøken Zahles damer,
men derpå inlevere til teatret. Fortiden skriver jeg af tredje akt. Grieg skal
komponere musik – må altså også læse den først. Nu har jeg raset til dig og vil
skrive pent til din kone.

din B.

Til Rudolf Schmidt.

Fra Norsk Folkeblad. Kristiania 8/11 1871.

Kære Schmith, du svæver i en stor villfarelse, når du ikke tror, at de fleste
Nordmænd, å, ja, jeg tør nok sige *alle* er enige med L. Dietrichson (H. Lassen
med) om æn ikke i hans paradisiske lære om den ene lyksalig-gørende norske
ånd, eller i hans udtryk af påvirkningen herfra, den næmlig, som skal ligge i, at
den bestæmte norske person øvede den bestæmmende inflydelse på denne eller
hin danske skald – mens forholdet er, at Norge nærmest har virket som en natur-
magt med sine sagaer, sit fri bondeliv og sin store natur og enkelte deraf udgåede
stærke personligheder.

Dette i alminnelighed. I det særegne kan ingen dansk få nogen Nordmand til
at slippe Holberg eller Wessel; grundkraften i dem var norsk; ævnen til det
komiske syn kommet istan ved at de kom fra Norge, men udviklet i Danmark (og
Europa) og med dansk form og stof. I havde aldrig havt dem uden Norge. Den
såkaldte norske digter-skole har vel også havt en særegen inflydelse (se

Welhaven.) Om dette skriver jeg i N. F. Det trykkes først om fjorten dager. Kan dette ikke afhandles i rolighed, skal du slætte mit navn ud i tids-skriftet, og så får du behandle det som du vil.

din heng. *Bjørnst. Bjørnson.*

Rejser på fredag til Gøtheborg.

Det er sant: målstræverne er ikke længer disse *rasende*, som du tar dem for (untagelserne ænses ingen). De er nu, og nærmest ved Kristofer Brun og mig gode borgere i vor udvikling og på vej til at blive gode skandinaver i ny sund forstand. – Hvad «det tyske» angår, så var Ibsens digt et træffende «målstræver»-udtryk fra hine tider, hvori han leflede med dem; men så lidt som sligt længer er Ibsens, er det mål-strævernes. Men fortyskede er vi rigtignok ænnu forunderlig stærkt, I stærkere æn vi; men også vi! Læg dig på jagt og se in i skolen, administrationen, lovgivningen, sproget, prækenen, handels-*væsenet*, militæret; det nationale er i alt dette ikke rent norsk, dansk uden i enkelte gænnembrud. Skaf bonden og bondens fræm, selv om meget slukkes derved, som hælst burde lyse stille videre; så kommer der nok dag engang! –

Til Margrethe Rode.

Kristiania 26/10[–11/11] 1871.

Kære fru Margrete, et forskrækkeligt brev fra den stilfærdige Gotfred har nogle dage lagt besvaret, jeg har været bortrejst og er kommet igæn. Om tolv dager rejser jeg til Gøtheborg, derfra til Stockholm. Når jeg på begge steder har gjort mig kært og om mulig «omtykt», vender jeg næste år tilbage med Grundtvig. Jeg tør ikke *begynne* med ham.

På Sagatun har jeg nu holdt et foredrag om Norges fræmtid; De skulde have hørt det forat høre, om jeg vidste, hvad jeg vilde, og om der går en understrøm gænnem mit arbejde.

Kierkegaard har jeg i sin tid læst meget af, uden at han øvede nogen synnerlig indflydelse udover det interessante. Han er så syg, at jeg kun kunde lidt ad gangen med ham; jeg læste ham udelukkende for de psykologiske pikanteriers skyld;

ham gæller det, at han er noget ituslåt stort, som sjælden ses i værden; hans skrig på «helhed» var op af hans naturs jammer og savn. Noget så forfærdeligt og selvpinende har jeg aldrig set som i det menneske. Om hans forhold til kæresten: at bagvaske sig selv for at blive hadet af den, han ælskede højst, fy for Fanden, er det ikke som at gå med vrængte permissjoner forat få gade-gutterne efter sig og så tro sig at være martyr à la Christus!

Af Grundtvigs kamp har jeg aldrig taget fejl, og de æstetiske danskes nydelse ved hans kamp-resultat har jeg også set; men strængt har jeg ikke dømt, og selv har jeg altid følt, hvad det galdt; ellers havde jeg gjort meget mere med; men jeg vilde ikke lyve.

Min fars portræt er tat nogle dager før hans død; jeg tror fjorten.

[Kristiania] 11te nov. 71.

Ja, så længe har dette brev fulgt med mappen fræm og tilbage. Jeg har ikke været oplagt til nogen ting; jeg har kun læst. Mit stykke holder jeg tilbage; jeg synes ikke om det, lar det derfor ligge, til jeg kommer tilbage fra Sverige, hvorhen jeg rejser i eftermiddag. – M. Brun har ænnelig måttet fortrække; mine skuespillere har det godt i Trondhjæm, hvor de ænnu engang gæennemgår mit repertoire; nu går de vel over til hoved-teatret, hvor Rodes svoger og H. Lassen og en del til, hvoraf ingen forstår noget af det, som netop *nu* skulle gøres, skal føre værtskabet. Nej, sålænge det nærværende koteri trykker tingene, kan jeg ikke leve, ikke ånde her, hele det unaturlige, som følger af at få og åndløse styrer mange, og det i en ung tid, gør luften kvalm og tyk, og lar menneskene leve et liv uden ansvar. Hvorledes tør f. ex. Heiberg eller Lassen eller nogen af de andre påta sig ledningen af teatret og hver sige: jeg kan kun det, jeg kun det, og så går det hele istykker? Siden jeg har fåt op de kræfter, som var tilbage at opdrage fra forige gang, jeg var ved teatret, fåt dem op ifjor vinter, og nogle ny til, så kan disse tillagt de gamle kræfter fra min forrige virksomhed og fra tiden før denne tilsammen give et teater for *karakter*-skuespillet og den store tragedie, som intet annet i Norden. Men fanden i vold! –

Som sagt: skriv nu ikke mere om de evinnelige råd! Lad mig få leve mit eget liv. Vær god med mig, det er hovedsagen; jeg har nok af ondt og af modstan intil fortvilelse. I skulde have set min stilling her og så se mig modta slige breve som

Rodes siste fra Danmark, så vilde I, når I så min glæde ved at få noget fra neutrale venner, synes synd i mig.

Farvel!

Eders ven *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Kristiania] 17/12 1871.

I Stockholm fik jeg eders breve, og jeg må sige, at de var ikke artige. En eneste misforståelse som den, at jeg, når jeg siger «lille snille» Rode skal mene lille af ævne eller indflydelse, er så styg, at jeg skønner ikke, ved hvilken handling eller ytring jeg har fortjent den, eller at I kan have et så simpelt begreb om mig. Jeg plejer i samtale at bruge dette: «lille snille ven» eller «vennen min», også ofte «lille snille menneske-barn», og så har jeg vel skrevet det med. – Jeg vil overhovedet ikke gå efter alle disse misforståelser, jeg er stærkere bundet til eder end at jeg kunde tvinne trådene op på den måde.

Men «det æstetiske schönthuerei» tar jeg ikke tilbage, ikke engang fra Termansen.

Hør nu på mig i alvorlighed. I er overhovedet i Danmark stærkere befængte med dette stof end vi. Det er med i Eders religionsforhold som i Eders politik; Kirkegaard vrider sig under det, når han intar sine stillinger, attitüder i religionens navn; Münster, Martensen, Rasmus Nielsen, hver på sin måde lider under det, i en beregnet mildhed (hos den første), en harmoni-tilbedelse hos den andre, som sker på den brutalere sandheds bekostning, en æstetisk leg hos den tredje, som skader ganske utrolig det æmne og den sag, han vil tjene. Når Termansen ikke kan «næne» at ta parti, fordi han muligens kunde komme til at støtme på J. A. Hansen, så er dette af samme surdejg: han «næner» ikke at tro tilbunds på sin sag og sig selv og at der er en almægtig Gud til, som har brug for alle kræfter, de onde som de gode. Lad *ham* dømme, sørg du kun for, at *det* kommer fræm, som *du* mener er rigtigt, og skal forbund til forat få det fræm, så tag det, så vist som du må tage stats-forbundet, menigheds-forbundet og alle de

andre, hvori du heller ikke tror på hver enkelt mand, som du kommer sammen med, men hvor du muligens må stæmme på en, du ikke synes om, fordi ved ham får du sagen fræm, imens den går i knas hos den, som du synes om (hos Ploug, Hall og alle andre halv-heder). Æstetisk schönthuerei og ikke en højere moral står ivejen hos eder alle, som på den måde svigter virkeligheden. Hvad er det på den andre siden som sværmer for almindelig værnepligt på den kostbare måde som i Danmark eller stærkt forsvars-væsen på den uretfærdige måde som i Sverige, hvad er det annet hos Rosenberg som hos Sohlmann æn æsthetisk schönthuerei? – Det er så skønt, så ophøjet at kræve en stærk armé, samme fanden på hvilke vilkår! Det er fædrelandsk, det er patriotisk, det er mandigt, ja, det er religiøst! Men har det da aldrig falt eder in, at tusene fine hensyn til retfærdighed, følelse, sanhed knuses i dette ene krav, og blir der da nogen højere moral, æn sige nogen velsignelse i det?

Så kan det store komme, at alle hensyn *går op i det*; men i fredens tider for en abstrakt tanke at knuse retfærdighedens simpleste krav, mødrenes bekymringer for sine sønner i et garnisonsliv og overse hele den nuværende militarismes forhold til kristendom og kristen moral (på ekserserplassen, i kammerad-livet som det nu er, i disciplin-begrebet som det nu er, i officer-livet som det nu er) – det er absolut forkasteligt, det fører os bort fra vor opgave blant folkene.

Nej, nu har jeg noget annet for; jeg får et møte istan mellem høvdingerne for demokraterne i Norden her i Kristiania i sommer; det er ikke forat fatte beslutninger, men forat tale sammen om hvad her er at gøre, forat tale bevægelsen in paa et bredere spor af ansvar ligeover for Nordens mål. Ploug som midt-partiet er udelukket, fordi de er udenfor forståelsen, dette er intet disputats-møde, og annet forhold til nutiden æn at disputere med den har disse mennesker ikke beholdt. Nu skal I ikke fortælle dette forehavende til nogen annen; alt er aftalt og opgjort. Der kommer også militær-spørsmålet fræm, og jeg ved forud, at der stanses ved et modificeret Schweitser-system, således at militær-øvelser blir et led af opdragelsen fra barnet af, og de senere øvelser national-fæster i kristelig og fædrelandsk ånd.

Således mener jeg, at bag bøndernes tværre nej skjuler sig ofte en større sanhed æn bag intelligentsens æsthetisk-skønne ordgyderi og attitüder; husk det! – Husk videre, at mænd som J. A. Hansen er dømt af den samme intelligens-

foragt, og ganske utvilsomt falskt. Når han har trod at kunne gøre noget sammen med de «store bønder» og går fra dem, når han ikke kan det, så skal man ikke nætop sige, det er i begge tilfælde blot sig selv han har tænkt på. Han kunde i sin tid ved at have givet køb have nåd store fordele for sig selv; men han står dog ænnu der, hvor han begynte; husk det! –

Nu nok herom. – I skal ikke tro mig halv-blind fordi jeg ser på en annen måde, og skulle vi engang til stå på samme side i en kamp (som vi dog gør) og jeg tar tingen annerledes æn I synes om, så husk ænnelig på, at i kampens tid trænger man hjælp af sine nærmeste, vel i varsomme, hurtige råd, men mere af kærlighed, tro, glæde! – Til nytår fratræder jeg den daglige politiks skueplads for det første; sagen har fåt et enormt opsving, jeg behøves ikke; jeg sparer mig til kriserne.

Intelligents-majestæten, som jeg er blevet så usigelig færdig med, har nylig fåt et komisk udtryk i et brev til mig fra R. Schmidt, ret skrevet af Erasmus Montanus den yngre. Han tror for ramme alvor, at det egentlige udbytte af en strid er ikke den sum af bedre moral, sannere liv, som er erobret, men argumenternes intelligents-vægt; han, som har leveret de fineste, bedste, lærdeste argumenter, har sejret. På den måde har altid det gamle og udarbejdede sejret over det ny og ubearbejdede. Nej, fra livets evig sig fornyende væld kommer tilskuddene, hvergang en tomme lægges til. Videnskaben og dens affødning intelligentsen har en annen rolle.

Mine foredrag i Sverige kan *nu* gå over til Grundtvig. Nu står vejen åben, nu tror man på min gode vilje og holder af mig, hvorfor jeg innerlig har takket Gud; vilde han nu også bruge mig i den gode sags tjeneste! Der er i Sverige nætop en san hunger efter dette, hvad jeg jo også vidste.

Hvilke bøger skal jeg bede boghandlerne derinne have på lager af Grundtvig, som lettest kan føre in til præsten og folke-vækkeren og skalden? Sig mig det, forat jeg kan se, om vore domme faller sammen.

God jul! Tak for gammelt år, Herren give os et nyt i vækst til det gode! Eders ven og hans hustru.

Bjørnst. Bjørnson.

Til Rudolf Schmidt.

Fra Norsk Folkeblad, Kristiania 18/12 1871.

Din tids-betragtning har som sædvanlig glædet mig og belært mig. Men mere og mere føler jeg, at nu måtte vi snart have en lang samtale. – Kun et par ting tar jeg frem her. Husk bestandig på, at trods en struttende videnskabelighed og stort flids-arbejde i og om et universitet kan et folk rådne tilbunds.

Du sætter meget meget formeget på den, venter meget meget formeget af den i nutiden. Ænda er din artikel nøgtern i så henseende mod det brev, som du sist sendte mig, ret et brev af Erasmus Montanus den yngre. En ytring som den, at hvo der i en strid (om Holberg) har gjort det (videnskabelig) beste inlæg, han har sejret, uanset resultatet, udgår af en dyb villfarelse.

Ænnu ét: hundre steder i tidsbetragtningerne, men især i den lange, i og for sig berettigede anmærkning til denne siste røber, at du hværver dine tropper af en stamme, hvori der er meget had, hån, foragt, og det er ikke vredens forbigående, men grundkræfter, – og disse handlings-motiver frastøder så ofte de ses, enhver kristelig læser, og det især når han husker, det er for religionen du kæmper så vakert og vedholdende, jeg kan sige med livs fare. Jeg har altid følt, at før du fik anerkennelse for din sag og dig kunde det ikke nytte at tale til dig om dette; men nu må tiden være kommet, at du kan tage det in til din stille time. Kære ven, jeg ved fra mig selv, jo mere kærlighed, jo større styrke.

Bergenspostens laban-ytringer om dig påtalte jeg i sommer, da jeg var der; jeg gør det nu igen, for siste gang privat, og jeg har tilføjet, at nytter det ikke, så gør jeg retskaffen gengæld.

I sommer møder her i Kristiania førerne for demokratiet i Norden, de højeste, de laveste; jeg vil få full ansvarlighed og styrke i den hele bevægelse. Sagen er ænnu en hæmmelighed uden for de udvalgte; der skal ingen offentlighed være over mødet, mere samtale æn diskusjon i 8 – otte – dagers samvær og slæt ingen beslutninger. Men jeg venter med sikkerhed et betydeligt resultat, og nætop størst fordi det tages som venskabelige samtaler, så ingen kommer under forsvarstvang, men alle under følelse af, at man agter dem og ælsker den store fælles-sag, hvorpå de bærer sammen med os. Ploug, midtpartiet og alt sådant er

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
ikke med; vi vil ingen disputer have, og hele deres forhold, det eneste, som står tilbage for dem, er at disputere.

I Sverige som her har demokratiet ingen annen modstander æn den selvkøbte intelligents-adel. Jeg er mere og mere klar på, at man blot lar den dø! Vi får prøve med den unge slægt, at lade *den* få noget mere æn hoved. Der er noget over den gamle intelligentsslægt, som jeg har kalt æstetisk schönthuerei. Når *Martensen* af harmoni-tilbedelse forkorter og forlænger sanheden, alt efter som den passer i en rund definition eller et magelig skønt liv, eller når *Münsters* «mildhed» går igæn i alle de smilende middelvejs-farere, så er dette ikke kristeligt eller ud af en kristelig moral, det er æstetisk schönthuerei. Men det er det ikke mindre, når *Sohlmann* i Sverige og *Rosenberg* i Danmark forlanger en stor armé, samme fanden på hvilke vilkår; det er så skønt at rejse «den hele fordring», så fædrelandsk, patriotisk; men når den nærmere besét knuser tusene fine hensyn, kaster retfærdigheden, opretter militær-ånden *i strid* med folkeånden og ikke *ud af* den, så ser man snart, at deres moral er ikke en højere eller kristeligere æn bøndernes, den er æstetik, schönthuerei.

Nu, vi bærer vel alle mærker af *det*, som vi er født af; jeg ser det hos *Kirkegaard*, når han intager kristelige attituder og hos *R. Nielsen* i al den leg, hvori hans sandheder bydes, den væmmer mig rent ud.

Tar jeg fejl, så retled mig, kære ven.

Jeg havde meget at snakke om, som du kunde føre videre i en tidsbetragtning, men jeg læser Grundtvig og hans samtid fortiden, man vil i Sverige have foredrag over ham for enhver pris. Give Gud, jeg kunde gøre det bra, ikke for videnskabsmændene, men for folket. Min rejse der var storartet, og virkningen af omgangen med de ledende mænd ikke uden glæde. Nu kænner jeg *Rydberg* (en nobel, fin natur med en vis storhed over sin tænkning, som også har bøjet ham adskillig mod os i det senere), *Nordensköld*, ishavs-fareren, en af de reneste naturer jeg har mødt, ser ud som en gut, men har en mands hoved og hjærte fremfor de fleste, *Carlsund*, *Motalas* berømte stifter, den stærke frenolog, og en mængde mænd, som du vel næppe kænner. – Hvordan har du det nu? Sig mig det!

din *B. B.*

Hvad er løs med Brandes? Jeg har ikke læst danske aviser; men han holder jo stærkt søgte foredrag. Hvad er det? Betyder det noget? Den lille spæde fyr, – hvad vil han?

Kan du sende mig din brochure om Grundtvig og R. Nielsen; jeg finder den ikke; jeg betaler kors-båndet.

Din B. B.

Er der noget, jeg skal læse til mit endemål, som du tror, jeg ikke faller på, så skyn dig at sige mig det.

Til Gotfred Rode.

14/1 1872. [Kristiania]

Kære Rode, så længe Danskerne (og Henr. Ibsen i hans ballonbrev) tror, at det var den vel instruerte preussiske hær, som slog Franskmændene, så længe ligger al magt for dem på at have en vel dresseret, soldat-fordærvet armé, som for at blive et landeværn, ødelægger ungdommens moral og hjemmets tradition. Men da forholdet er aldeles omvendt: det var tysk intelligens og begejstring, den skønneste, største begejstring, som ødelagde fransk officersuvidenhed og fransk soldat-væsen, så giver det også en annen facit. Dermed stanser jeg ikke ved Preussernes soldat-inretning, skønt den efter mit hoved er hundre gange bedre æn den franske, siden galt skal være; men jeg tar den egenskab frem, som her sejrede, *uansét* systemet, ikke *ved* systemet, jeg tar troen, begejstringen, intelligentsen. Kan du få dette op i dit folk og dertil en *fra barn* øvet ungdom under fanerne, som har *fæst*, når de har våben-øvelser, og blir brødre og borgere på det at komme under våben sammen, da har du, hvad jeg stanser ved. Og hvis du tror, *det* er schøntuerei at sætte et folks moralske velfærd og hjemmets tradition over en armé, som for *et lidet folk* intet værn blir, så længe den sakner hine egenskaber, som fæltlivet ubetinget ødelægger, så har du, vildledet af din iver efter at sige mig «uartigheder» for på den måde at opdrage mig, taget fejl af hele sagen, som da forresten de fleste i denne tid gør.

Da du blandt andre uartigheder i et foregående brev fandt ud, at jeg lidet eller

mange, som just ikke var efter hans sind, var du atter vilfarende, da du spurte, om *Jesus* gjorde *det*? Naturligvis også han, som brugte Judas, der syndede, Peter der syndede, og sluttede sig nær til mænd med skrøbeligheder, som oftere vises; men egentlig mente jeg med udtrykket *vor himmelske Fader*.

Hvad jeg siger i min afskeds-artikel er ord til annet *sant*. Jeg har *før* sagt det samme til dig, at jeg vilde slutte når denne sag var fullbragt; det er den jo ikke som sag; men den er ført i den grad in i al vor diskussjon fra øverst til nederst, har i den grad udskilt parterne, at *alle* tar sig af den på den ene eller den andre måden, så jeg bogstavelig er blét overflødig. Hverken er jeg «træt» eller bankerot; bladet vovede jeg ikke længer at føre ansvaret for, når pængerne ikke kom in i så stor, voksende udstrækning som med dette, og at stævne og pante måtte overlades andre. Da salget frembød sig af sig selv, så jeg vinket og modtog det.

Når jeg siger en ting, skal du tro den; men disse forudsætninger, som tvinger mig til gang på gang at forsvare, nu min sandfærdighed, nu min ærlighed (som da jeg absolut skulde være *misundelig* på *Ibsen*, når der er en gennemgående fejl ved ham, som jeg hader), det krænker mig, og denne forfølgelse af mig med mistanker, rettelser, advarsler, beskyldninger – ja, prøv den på Ploug eller hvilken som helst storbygget mand, og prøv om det passer dem, og det når hele deres sjæl er spænt i et handlings-moment.

«Sigurd Jorsalfar» tør jeg ikke opføre i Sverige. Dahlqvist færdig, Schwarz ligeså. I Danmark har de Sigurd; men ikke Eystein. Her har vi begge, men en på hvert teater, og din svoger og andre dumme mennesker står der og hindrer en sammensmæltning ved alle sine naragtige ængstelser og hensyn. At slige stuegriser også kommer op at handle! – Og da naturligvis altid i det, som de ikke forstår. Havde vi ånd over vort samfund, så skete jo ikke sligt nonsens.

Imidlertid sætter Grieg musik til stykket. Sænde det fra mig vil jeg ikke, før det et eller andet sted skal opføres. Jeg arbejder fortiden på nogle digte og hjælper mine skuespillere, som gør gode affærer, og så læser jeg Grundtvig. «Kirke-spejlet» er et stort vuggende hav i halv-tåge.

Nej, engang må jeg slutte. Se nu til, hvorledes det går. Hvad jeg arbejder for, sker (på en enkelt undtagelse) ikke idag eller imorgen; men sæt ideerne i

din innerlig heng. *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Margrethe Rode.

[Kristiania] 15/1 1872.

Kære Margrete, dette er vel nok. Jeg har fulgt hine mænd med en tro så stærk, at skønt det sved i mit sind, når jeg på stedet så, hvor fortvilet galt situationen og pligten blev opfattet, og skønt jeg, troende på frihed og nationalitet, så begge krænkede i den såkaldte gode sags tjeneste, – trodde jeg; ti de forstod det jo; de tjente jo sagen med sit hjærte-blod. Men hvor fejltagelsen er et slag i mit åbne ansigt, hvorved jeg tumler ned i en afgrund af mørke, – så var jeg et meget strafværdigt menneske, om jeg ikke siden brugte min egen forstand.

Slesvig tabtes ved at ingen af hine mænd trodde på frihed og nationalitet eller hin tid i Danmark trodde ikke på det. Slesvig vinnes ved at ikke alene Danmark, men Preussen, Tyskland, Europa tror på dem. Spørgsmålet kunne én gang have lagt i armeerne; den tid er forbi for de første 10-20 år, det ligger nu i udviklingen. Gør eders egen nationalitet og oplysning, begge på troens grund, så stærk, så fri, at den blir en erobrende magt i eder, så holder I forsættet fast i eder selv, og I holder Slesvigs frænd-folk fast.

Men når nu jeg og andre, som foreløbig kan være unævnte, ti hvert navn vækker jo kun strid hos eder, ser spørgsmålets afgørende, og i kraft deraf griber dybere ned, samler ligt og uligt, for at få den dybe folke-tone op i friheds- og nationalitets-spørgsmålet; når vi vil give dem ansvar idet vi gir dem magt, vil dele med dem for at komme til at eje alt deres, som er «folke-kraften», massens oplysning, virkelighedens moral eller hvad nu de forskællige kaller den, så – ja, hvad gør så I? – Jo, I forfølger os med hine spørgsmål fra før 1870 (armé-spørgsmålene) med al den kritik, som I har lært af den ældre slægt, hvis fejl vi nu vil rette, med al den uartighed, som de har anvendt mod de bønder og fri-mænd, som første gang vilde have stæmme og sæde blandt dem, og med alle hine

påminnelser om, at vi skal ikke glæmme dem, der kæmpede først, vi er uden pietet, uden hukommelse, og fejlene dengang var vore egne; ti hvorfor var vi ikke også dengang til som ledende? Med andre ord, vi skal slet ikke få lov til at rette på nogen ting, fordi de gamle selv ikke er med, eller fordi vi ikke ærer dem nok, fordi vi ikke gør så istedetfor så, eller fordi vore medarbejdere ikke alle er som vi, måske ikke alle retskafne. Ja, det allerværste eller allergaleste er tilsist dette, at I, som forbyder os at slutte parti med J. A. Hansen (som sit liv igennem har været folke-sagen tro og det ikke af egen-fordel; ti fordel havde han funnet langt større på den andre siden), – I betænker Eder ikke på at gænvinne Slesvig i et forbund med – Rusland! Ja, konsekvensen af eders æstetiske schøntuerei-lære om ikke at gå i parti sammen, fordi der kunde være *dem* med, som ikke mente det som vi i *alle* dele, fører jo igrunden til, at I måtte tage Slesvig ganske alene, ti ellers kunde I komme i forbund med Ikke-Troende, eller mælde eder ud af statskirken, menigheden, Danmark. – Se, hvor villfarende I blir bare af forfølgelseslyst mod os, og det fordi *det* gamle og *de* gamle står rundt om eder. Jeg for min del hylder alt, som har været, når det på en stor måde bar sin tid op, men når de, som skulde være de første til at hjælpe os, af pietet for de gamle følger efter os som hævn-gudindernes tog med hæse skrig, da kaster vi i forbigående et spyd gænnem de gamle forat få fred for dem; de er jo plagende genfærd. Det gæller om dem (hvis fejl det er vor mission at rette, for at skille, hvad de gjorde godt, ud fra fejlene) – det gæller om dem, at –

«blandt velgørernes dit navn skal tælles
af slægt på slægt, men først så må du fælles!»

Bogen om Deres far har jeg endnu ikke fåt. Men det ved jeg på forhånd, at i karakteren var ingen af disse mænd stærke; derimod i det åndfulde, i hjærtelaget; det var Guizots slægt, en «dannet» klog slægt med fine ævner. At tanken om Slesvigs deling opgaves på grund af lidt modbør, var så svagt, så dårligt, så lastværdigt, at vi ikke med noget ord må undskylle det. De kunde naturligvis aldrig have gennemført det som regering; men de kunde have holdt en opinion oppe, som så i 1864 i London havde frælst Slesvig. At ikke nationalitets- og friheds-tankens dengang blev tærsket in i folket – nu ja, lad os ikke snakke mere om det. – Ved De, at Kong Karl lige foran London-konferencen

tilbød alliance på dette grundlag: Slesvigs deling? At biskop Monrad svarte: «Vi må have *Holsten* med forat *bevare vor inflydelse i Tyskland!!!*» – Sohlmann oplyser det nu i en liden bog, han skriver på; han har sét Monrads brev!!!! Den danske politik i Slesvig har været intil det utrolige énvis og smålig, – men lad os da derfor også løfte os op over den! Lad os da i alle fall *nu* lade friheds- og nationalitets-tankerne råde med os og lad os ikke som et junker-styret folk over armé-tankens glæmme hine. Nej, lad armé-tankens lydigt tjenende ordne sig in under hine, og da har vi den som en opdragelses-kraft i et folk, ikke som dets svorne fiende, som tære-kraften både på dets moral og dets økonomi, som det, der ødelægger tiende hver mand af ungdommen (ofte fysisk ved at på føre den gemene sygdomme) og ved at etablere en disciplin-tanke, som er uden rod i karakter og hjærte, altså hvælver en kold, åndløs lov-bygning over slægtens horizon, så den siden lettere fanges in for alt snobberi, al mammon- og forfængeligheds-dyrkelse. Giv mig en tale-stol istedetfor denne pænne-stump, giv mig en nordisk kristelig forsamling at tale til, og Ploug og Rosenberg og de gamles øvrige genfærd at tale mod, og jeg skal knuse deres tanker til ler-støv, som sopes ud med skarnet efter os.

Hvor forfærdelig jeg er hadet heroppe fortiden. Jeg kunde fortælle Dem sørgelige eksempler, kære Margrete, men jeg holder det nok ud.

Ikvæld stifter vi i studentersamfundet en forening, hvortil alle har adgang, som er af vor anskuelse i det væsentlige. Det er fornæmmelig for at drage stortingsmændene, som nu kommer, in til os. Den tæller blomsten af dette samfunds ungdom og mænd. Den *ny* skandinavisme, republikken, arméen på schweitzer-fod, flertals-regering, – og over dette alle de åndelige syn, som leder det, som frugtbar gør det, som i tidens fylde realiserer det. Ungdommen døbes. På folke-højskolerne er jeg også engang imellem og døber. Er det ikke ret kanske? Næste år til Upsala for at gøre det samme. – Foreløbig korresponderer jeg nu med svenske mænd.

Ja, jeg tror på Norden og dens opgaver! Herren lade det regne på sæden, Herren give os frejdighed, så andres modløshed og tvil ikke slår vor ånd med lamhed. Han give gode venner og manges samstæmmende tro! Han give landene ungdom; de har i mer æn en menneskealder kun havt gamle! –

Eders innerlig heng. *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Gotfred Rode.

[Kristiania] 23/1 1872.

Vennen min, tak for brevet! Så står vi da atter hyggeligt forstående hinannen! Jeg har også siden læst bogen om Lehmann og ihvorvel den var blevet fyldigere skrevet, om den havde været skrevet af en nutidsmand, og kanske ikke med mindre kærlighed (ti *den* kan ikke skildre frejdigt nok, som har været med at tabe så meget som et medlem af hint parti og har ikke fåt en ny tro istedetfor den tabte); ihvorvel bogen havde været bedre, om en frejdig mand havde skrevet om en frejdig mand, en ungdom om en stor, skøn ungdom, der brast i skuffelsen, så har den glædet mig, og ikke mindst derved, at *han* stod engang som vi står nu, og manden taber, men ikke ånden, den er oppe, den er levende i store syner og mange lidelser mod evige mål. Tak for bogen, også derfor at jeg har lært den tid bedre at kænne, som vi har vokset ud af, og den mand at kænne, som har skabt et så stort stykke af Danmarks liv, og deres liv og hjem, som jeg innerlig ælsker.

En stun har teatret helt optaget mig. Jeg har nu *truet* sammensmæltningen istan. Men ligesom jeg har holdt mig selv udenfor, således blir sandsynligvis resultatet af det hele, at her slutter mit teater-liv. Efter den skammelige behandling man i denne fædrelandske sag har udsat mig for, fordi jeg arbejder for og tilhører det store folke-parti, vor eneste mulige fræmtid, vor livs-betingelse, – siger jeg mig selv, og uigænkallelig, at har de ikke brug for mig nu, når to personaler slås sammen, som jeg alene har kænskab til, og hvis fleste medlemmer på begge scener alene jeg har ført til virksomhed og klarhed over sine egne ævner og scenearbejdets opgave, så slutter jeg for alle tider. En hver ærekær mand sætter sin grænse; overskrider han den, gør han sig selv til pjalt, og *det* kræver intet mål, ingen opgave af nogen mand.

Jeg tar det som vink fra Vorherre, at *han* vil, jeg skal leve for annet. Det har kostet mig at klippe denne livstråd over, kostet mig frygteligt; men nu er det forbi. I marts skal sammensmæltningen foregå. Hartvig Lassen har ladet sig låne til at stænge mig ude. Han tænker kun at stå til juni, da skulde jeg nok tilbydes posten; men klog af det troløse i alt dette, blir jeg da ikke at få for nogen pris i

Hermed slut om teatret.

Jeg læser Grundtvig, og atter og atter han; men jeg arbejder ingenting; mit sind har været i bølge-gang ved hin siste store, dybe krænkelse, hvortil din svoger har været med. Bønder i Østerdalen og på Hedemarken har sendt mig en inbydelse til en æres-middag; sådant tror jeg er uden eksempel i vor historie. De kan holde middag for en af sin midte; men sende bud på en mand for at hædre ham, tror jeg aldrig før har hændt. – Til sommeren drager Karoline og hele huset og jeg til fjæls; vi vil leve i Valdres hele sommeren i den vidunderlige fjæld-luft deroppe. Grieg og hustru flytter med, jeg skal skrive Arnljot om til en opera for ham deroppe, hvilket er snart gjort; hele planen er, scene for scene, færdig. Sansynligvis fullfører jeg nu «Klokker-familien,» – sansynligvis for at lægge i pulten ved siden af «Sigurd Jorsalfar!» –

Jeg har skrevet nogle vers paa et meget skarpt digt; om jeg nogensinde ender det, vil tiden vise. Vi er kommet in i det tusenårige samlings-år, men man vil gjerne glemme, at i det stod Hafursfjord-slaget for tusen år siden. Nu vil man «samle» ved hjælp af øll, punsch, taler, og «ved at lægge politiken væk så længe!» – Hils Margrete! Hun må blive frisk og skrive mig til!

din *Bjørn*.

Til Margrethe Rode.

[Kristiania] 2/2 1872.

Kære ven, der lyser så megen kærlighed op af grunden i Deres breve, og der flammer så megen tænkning henover den, at det har været mig husvalende at læse, og da det kom i en tid og på en dag, hvorpå jeg savnede, blev jeg meget bevæget af det.

At slippe teatret løst fra mit liv har kostet mig, så jeg i min gærning intet lignende har mødt. Jeg er ænnu ikke færdig med kampen, og den vil bryde op igen, jeg føler det. Jeg har målt mine anlæg for teater-gærningen med manges over hele Europa, og hvad det *væsentlige* angår, har jeg ikke set mine overgået, og disse har mit fædreland til brug i dets tilblivelses-tid, men vrager dem, se, jeg

skønner det ikke. Jeg er den eneste her hjemme, som ved, hvad jeg vil i disse ting, og derfor ener alle uduelige sig om at spærre vejen for mig til en virksomhed, der er af lige så stor betydning for hovedstaden, som den vilde være monumental for mig selv. Nu skulde scenen *grundlægges*, og nu trænges jeg ikke. – Men min beslutning er urokkelig: forsmår man mig nu, tar jeg det aldrig siden. Etsteds må man slutte.

Muligens at jeg får lidt hjælp til en udenlands-rejse til høsten. I så fal en tur til Sverige først for at redde mit hus, imens jeg er borte, og derefter gæennem Tyskland til Italien. – Kunde jeg komme til København, se Eder og Greensteen, så var dette et ønske jeg drømmer opfyldt mangen en nat; men der er så meget jeg *ikke* vil se, at dette holder hint stangen. Jeg må nu en tur til Hedemarken, hvor bønderne fra stedet og fra Østerdalen vil gøre gilde for mig. – Siden skal jeg til Bergen og holde nogle gamle forelæsninger. – Jeg skriver intet; jeg sørger. Jo, et stykke, nærmest til Carl Ploug har jeg skrevet i Folkebladet dennegang. Det kommer dog tilsist dertil, at jeg rent ud afskyr ham. Det nytter Dem ikke det minste, søde sjæl, at kalle dem min far, alle disse, som tænkte og handlede før os, jeg hugger dem ned lige fullt for det, når de spærre vejen, og aldrig har jeg set noget menneske af vilje handle annerledes, og at det er kristeligt også, er jeg aldeles overbevist om; ti kristen-begejstringen er ikke barmhjærtig, den. – En annen sag er det at bære over med deres fejl, at se skævheder, men derigennem dog spiren til os selv og at takke dem for dette og for alt godt: – lad dem ikke stille sig op og i vejen, siger jeg. Her er punktet, derfor skal de fælles – og så gøres til helgene.

I «Bjørnson-foreningen» (!) i studentersamfundet sidder Grundtvigianere ved ét bord, positivister ved et annet, rationalister ved et tredje, blandinger ved et fjerde. Men om alt dette holder vi dyb fred; ti der er så meget nu, for hvis skyld vi tilsammen og i kærlighed tar spot og hårde vilkår hver eneste dag af mange slags, og jeg er overtydet om, at der i den kreds er ingen, som ikke også gav livet for det. – Kan De ikke fatte dette, kan De ikke være med på sådan måde, så er det tørt hen, fordi De ikke kan handle; ti aldrig i værden får De andre vilkår at handle under æn i enighed med uenige.

At Termansen og den slags brave folk ikke skønner dette, beviser for mig bare så sørgeligt, at den forstan på, hvad *handling* er, modsat snak, drøm, passiv

lydighed, hengivelse, opblussen uden dybere vilje, den forstan er ænnu ikke kommet til det lille bløde danske folk i sin store alminnelighed. – Den dag kirkesagen, skole-sagen kræver afgørelse, ener Grundtvigianerne sig med midt-partiet eller hvemsomhelst, der vil hjælpe dem, *mod* fordums og tilkommende venner. *Dette* er at handle, hele resten er sur-dejg! – Saa vil De, at jeg uafsladelig skal sige til mine medarbejdere: husk, vi er ikke enige, husk ænnelig det! I er nogle fæle materialister igrunnen, ser I, nogle udyr, som jeg og mine er langt ophøjet over, – ja, min præke-lyst (levning af ikke-handle-tiden) fik jeg vel madet ved dette; men sagen forsmægtede i samme grad, som min prækende samvittighed blev mættet.

«Forsvare sig». – Gutterne i gevær (Bjørn har alt sit) til gymnastiken og deres mod gjort utvilsomt ved daglig øvelse på mange måder; men nej så sannelig om de for fædrelandets skyld skal miste sin sjæl i en armé-inretning, som er Nordens ånd imod, hvis jeg kan undgå det. Var jeg ting-mand, voterte jeg tvært imod det hele budget, til jeg fik en armé-ordning, som var vor, og som altså ikke slog ihjæl den ånd, som den skulde forsvare. Vil man ikke tage *dette* radikalt, så får man det aldrig annerledes. Punktum. Punktum. Punktum!

Min sjæl har i senere tid været draget til at skrive en række borgerlige stykker, som skulde fræmlægge mine tanker ved de problemer, hvorpå vi nu lever. Jeg har altid vidst, at did kom jeg engang, og jeg synes modningen nu er her, eller i alle fall på veje. Men siden denne teatrets lumpne opførsel mod mig, dør al min lyst, Og om jeg får den igæn, – jeg ved ikke, hvad vej scenen nu går, jeg har ingen tillid til, at jeg får vakre billeder tilbage af mine tanker. I hvert fall går der nu en produktiv tid op for mig, om den også blir noget annerledes af udseende æn I har væntet.

Jeg har atter taget Sigurd Jorsalfarer til nåde og inleverer den nu, strax den er afskrevet.

«Mine» børn får en god opdragelse af «sin» mor; jeg er næmliq så lidt med; men hun siger, det er mig, d.v.s. mine anlæg i godt og ondt, som hun stræver med i dem allesammen. De er sunde, friske, de kommer også alle til (hvad jeg engang ikke troede) at se godt ud. Bjørn ælsker musik, teater, leg, historier; men er nokså stræbsom på skolen, kun mageløs uopmærksom og uordentlig. Men han er den snilleste af alle børnene, ubetinget lydig og sanfærdig. Ejnar er den

flinke i sin klasse, og han døde, hvis det blev annerledes; han har et stærkt sind, som kræver varsomhed. Erling er og blir en kæmpe. Han er rod-vokset, uopslidelig; stærk af vilje, men så dybt hengiven. Undrer mig ellers, om der ikke er et stort dyr i ham, som skal tvinges til at trække for ikke at blive herre. Bergljot fin, stor-øjet, gal af smærte og glæde; det blir et farligt pigebarn! Ypperlige anlæg har hun. Vugge-barnet Dagny ligner på Bjørn og Ejnar, tier hele dagen; der blir moderen siddende i det uendelige. – Vort hus er sådant nu, at alle siger, de ser intet koseligere i Kristiania, og dette er også min mening.

Stor omgang har vi ikke; men under den lange forfølgelse har der dannet sig en venne-flok om os, som er til at lide på, kan De tro. Først af alle Sars's familie.

(Ja nu har disse to ark lagt længe og ventet på fortsættelse; men nu husker jeg ikke engang, hvad jeg dengang vilde skrive om.)

Jeg maa fortælle Dem, at Joh. Sverdrup af den store folke-sag, som han fører i politiken er blevet en troende mand, som hengiver sig med begejstring til religionens gærning i folket og tager det for sin egen del med det alvor og den energi, som er ham egen. Dette er ikke det eneste eksempel her hjemme på, at forbund med folkesjælen har ført til troen.

Jeg så i Fædrelandet en anmeldelse ved Frederik Nielsen af «Kirkespejlet», hvor det blev sagt, at Grundtvigs prækener virkelig stod ved siden af Martensens tankevækkende do. og Monrads energiske tiltag! – At Ploug vil opta noget, som er så desorienteret på hvad der er væsentlig og uvæsentlig, stort og behændigt. Jeg kan ikke læse Fædrelandet mere, jeg harmer mig et par dager for hver gang jeg gør det, hele den ukristelige ånd i hans egne artikler er mig også modbydelig hos den gamle mand. At I virkelig vil opretholde ham? Er det ikke igæn denne halvhed, som I foretrækker for at tage helt parti for at få sin sag helt fræm.

Ja, dette brev blev vist intet hyggeligt. Jeg tænkte det, da jeg begynte det; men jeg kom in i andre stæmninger.

Nu afskrives Sigurd Jorsalfarer, så fort ræmmer og tøj kan holde for at inleveres til Kr. teater, Stockholms, Gøteborgs og Khavns. Musik af Grieg.

Eders *B. B.*

Til Thora Sanne.

[Kristiania] 22/2 1872.

Kære Tora, igår-kvæld kom vi hjem fra en længere rejse; først på sengen åbner jeg de mange breve, som ventede mig og deriblant dit. Jeg blev forskrækket over, at dette brev havde ventet så længe, og jeg havde idag telegraferet, hvis ikke Martine Falch derved kunde blive for forskrækket; hun er på stationen. Altså må jeg skrive.

Din mor hører til de prægtigste kvinder jeg har mødt, og ligesom jeg selv har modtaget et indtryk af hende for livet, således har jeg meddelt mange det; thi hun hører til den kreds af mønsterv kvinder, hvoraf jeg plejer at fræmdrage eksempler. Ja, hun var kærlig, hendes hjærte havde en stråle-glans om sig, og så var hun så original! Hun var *et helt menneske*, noget for sig; du kunne putte hende in i hvilket som helst forhold, hun fant sig straks tilrette uden at opgive noget af sit. Man kunde i sin tid med lige så stor tryghed for et godt udfall have dannet en salon-dame af hende, som en køkken-mor, hun havde alle ævner og utrolig spænstighed i dem. Som «køkkenmor» var hun stor; fra køkkenet at opdrage en børne-flok, sammenholde et hus, glæde dets vænner og være sjælen i en ikke liden kreds, gør få hende efter, og ænnu færre som hun.

Kære venner, modtag Karolines og min vemodige deltagelse. Jeg tog din mor med i min aften-bøn igår-aftes med al den tak, som jeg skyldte hende, både hende selv og hendes eksempel.

Er der noget, I mangler, så kanske jeg kan hjælpe en smule. Gå i så fall til Hegel og tag dette brev med.

Jeg kommer fra en tur til Hedemarken og Gudbrandsdalen, da bønderne (og hermed må tænkes på andre bønder æn de danske, næmlig stor-bønder på 100,000 specier og mere og i alle fall sælvejere på sine æld-gamle æt-gårde) disse bønder altså havde inbudt mig til at holde foredrag og modtage en æres-middag ovenpå.

Den gik stort til; Østerdølerne, Hedemarkingerne, Totningerne og Gudbrandsdølerne er landets stolteste og rigeste folk, og denne ære, som er den for mig kæreste, jeg nogensinne har modtaget, er den første i sit slags i Norge.

I disse dager har jeg inleveret «Sigurd Jorsalfar» til teatrene over hele Norden; musiken til stykket er komponeret af Grieg.

I sommer begynner Grieg på operaen Arnljot Gelline, som jeg skriver for ham; jeg har desuden et annet stykke under arbejde. Til høsten gør Karoline og jeg en rejse til Rom. Du ved, vi ejer hus med have og tomter til? Her er så hyggeligt. Mor bor her i byen nu, hun skal til bedstemor idag. I mindre [æn] et år har vor familie nu tabt min far, Josephine Nordraach og din mor. Hvem er den næste?

Hils Emma med alt godt fra os, hennes kæreste ligeså. Hun er vel ikke forfængelig, ved jeg? Snild og sød er hun, bare hun ikke er forfængelig. Jeg må have begges portrætter, jeg må studere dem! Hils Viggo og hans mage; hils eders prægtige ældste søster og hennes mand og deres børn; hvordan lever Nanna nu?

Din hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Margrete Rode.

[Kristiania] 23/2 1872.

Kære, kære Margrete Rode, lille Dagny, vort dejligste barn, stille bestandig, smilte, når nogen kom til vuggen, og hver dag i en udvikling mod at blive sund og smuk, døde igåraftes efter 6 timers krampe-anfall pludselig, og hele huset er i en ustanselig sorg. Karoline stod på knæ foran vuggen den hele tid, og tog efter endt kamp den lilles pude med og lagde under sit hoved. Hennes rige, umålelige kærlighed havde gjort alt, hun kan hvile trøstig ud på minnet om denne korte glæde, som var givet os. Mig har det truffet som en opmaning, den Herren give mig kraft til at følge.

O, Gud, o Gud, hvilken sorg! Vi har jo noget hvidt og fint om os, men vi kan ikke se det, vi må græde og græde. Hils!

Deres *Bjørnstjerne.*

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 2/3 1872.

Kære, kære Schmith, jeg er *taler* i disse materier, ikke skriver, og det eneste og bedste fra taleren *må* blive borte her, ligesom hele foredraget lider under denne dobbelt-virksomhed. Hjælp mig nu!

Du kan kassere det hele, det enkelte, rette, tilføje. Om det kan stå i et videnskabeligt tids-skrift, ved jeg ikke engang. Men – jeg har vilje til at sige dette, og jeg vil have det sagt på denne måde, om ikke nu, om ikke her, så dog. Send mig det altså, hvis du kasserer det. To anmærkninger skal du se på: den om Martensen, den om Erik Bøgh; *det var mig* en nødvendighed at skrive dem; men om det er en nødvendighed at læse dem, ved jeg ikke rigtig. Jeg har ligefrem ondt af Erik Bøgh her; ti jeg ved, at hvert menneske med dette vil tænke på ham.

Skal artikelen have en slutnings-bemærkning, så sæt den til; – en kort en? –

Ja, gør med det, hvad du vil; men lad mig læse korrekturen.

I alvorlighed, under indtrykket af et stort tab har jeg skrevet dette, *forsåvidt* er hvært ord vejjet, som det indeholder hvad jeg tror *bør* siges.

din heng. Bjørnst. Bjørnson.

Det skønner du, at de enkelte punkter i afhandlingens anden del *må* stå, et for et, om også i anden form.

Til Johanne Luise Heiberg.

[Kristiania] 7/3 1872.

Kære fru Hejberg; jeg har fåt mit stykke «Sigurd Jorsalfar» tilbage med den besked, at teater-styrelsen meget beklager, at den ikke kan bruge det.

Har denne bestyrelse nu med samt sin censur så travelt med ny danske stykker, at den ikke har tid til at sige en norsk forfatter, *hvorfor* den forkaster hans arbejde?

Da henvender jeg mig til Dem, som vistnok har mest travelt, men som alligevel kan finde stunder til at sige mig årsagen. Jeg er ganske overmåde

Vi har mistet vort yngste barn og er begge meget mismodige.

Deres bestandig hengivne *Bjørnst. Bjørnson*.

Til Rudolf Schmidt.

Kristiania 9/3 [1872].

Kære ven, jeg har måske i heden ikke værget mig nok mod den misforståelse, at man med intelligentsen vil oplysningen tillivs. Se på det! –

I det hele: du må hjælpe mig! –

Anmærkningen om Martensen piner mig; jeg havde også ellers de tusene ting at tilføje eller stryge; men det kommer bare af, at dette er mine daglige tanker som jeg her, så simpelt jeg kunde, har fæstet et minimum af.

Her er blant ungdommen ved universitetet mange rationalister, mange positivister; de slutter sig alle om mig, fordi jeg, trods min religion, som er en daglig stigende kraft i mit liv, er den mest norske, mest frihedssindede af vore åndelige mænd, og fordi Gud har givet mig veltalenhedens gave med virkning i vore forsamlinger.

Men jeg imødeser den tid, da Ibsen tager min plads hos dem, da den nuværende konservatisme hos os, trods sit had til mine frihedskrav, optager mig og forstøder ham, som er dem anti-podisk, men fordi han i sin uklarhed har forfulgt samfunds-friheden samtidig med at han har præket den åndelige, ænnu en stund behøves. – Med andre ord: straks de konservative ved den pårykkende rationalisme med følge, ænnelig forfærdes, ser de sin bedste bunds-forvant i mig, som måske drager mange af deres pene slægt-fortsættere over med til friheds-dyrkelsen i religiøs ånd, men så det keder mig og ækler fienderne, d.v.s. de frisinne af rationalisme.

Men straks jeg vender mig til landet, forandres scenen. Der er alle som jeg, vil det samme som jeg, og vil nu sikkerlig, efterhånden som folkehøjskolen gør sin gærning, både våge og ofre noget for det, hvorpå viljen er sat. Jeg glæder mig usigelig til den tid, hvori alt dette står klart; men vente-tiden er ofte besynderlig

Om et par dager til Bergen, dennegang gæennem Land, Valdres, over File-fjældene til Lærdal, og sjø-vejen gæennem Sognefjord. Jeg kommer sansynligvis til i Bergen at tjene 600 Spd. netto på fire forelæsninger. Rasmus Nielsen blir nu kallet til Bergen af forelæsningskommitteen (som jeg ikke har med) – kommer han, tror du? –

NB, hvor er den, som kan læse den samme historie, som Brandes, men i *åndens* tjeneste! Hvor syg og træt jeg er efter læsningen!

Det er sant: – når jeg har sagt, at man giver Grundtvig tysk afstamning og har sat Lessing under, menes, som du ved, Kirkebeviset med dåben som det største for religionen, hvilket Martensen oplyser, at Lessing har sat op for G. – Men sæt tingen ved siden af Lessings navn og nævn da flere i Tyskland, som han skal afstamme fra (i mytelæren Schelling fEx.) –

din B. B.

Til Rudolf Schmidt.

Bergen 27[-29]/3 1872.

Kære ven, dels på rejse (overland), dels med forberedelser og visitter og bryllop og sange, derfor svar først idag. Her meget arbejde, taler i deres samlag og foreninger til vækkelse og til samhold, og dertil forelæsningerne, som kommer til at lønne mig for det øvrige stræv med pænger, hvad nu så forresten den egentlige virkning af det hele blir. Jeg sender idag hjem 550 Spd.

Din mælding af Brandes's bog er skrevet med magt. Den bærer hastværksmærker, men disse tiltaler mig her; ti det viser en mand, som skriver raskt ud af fylle, og din stærke livsanskuelse står i kommando-forhold til genstanden. Du har unægtelig nu din egen stil; og den er unægtelig også den stærkeste, som idag er oppe i dagslitteraturen. Så meget hellere ønskede jeg de traditionelle filosofiske substantiv-dannelser (som ikke hører vort sprog til) borte med sine uundgåelige knuder i meningen. Jo tydeligere jo stærkere.

Walt Whitman har skaffet mig en glæde, som ingen ny mand og bog på mange år har havt ifølge, og i én henseende den største jeg nogensinne har havt.

Aldrig havde jeg i *mine* dager tænkt at få en hjælp i *ånd* fra Amerika, – men således og ikke annerledes måtte den naturligvis komme! Jeg takker ham og dig af mit fulle hjærte, jeg gik betaget i dager bagefter, og ænnu gæster de store intryk mig, som var jeg på havet og så forbi-drivende is-bjerge, der varsler våren.

Angående min artikel: jeg har altid vidst, at mit intryk af Martensen var rigtigt; men har tænkt og tænker ænnu, at det på dette sted kun virker irriterende. Men som du vil.

Abonnenterne skal jeg samle blant ungdommen, som jeg har sagt; men først må min artikel stå. – Du skal overhovedet tro på min opfattelse af forholdene; jeg er således bunnen til norsk ånd og natur, at jeg vanskelig kan ta fejl, og jeg har et realistisk syn. Jonas Lie har aldrig ænnu set noget somhelst heroppe aldeles rigtigt. Han er dels i omgivelsernes, dels i intrykkenes vold, og hans natur er virtuosens; han *må* få det til at rulle, så det behager. Men han er fantasifull og kærlig.

Her er så meget alvor oppe over vor ungdom – rakket taler jeg ikke om –, at jeg med tro går løs på min gærning iblant dem. At der er dem iblant dem, som med kraft tar fat fra rationalistiske og positivistiske udgangspunkter anser jeg til gavn i det hele.

Termansen! – protest skal ikke sætte dig i slet humør. Han er en «bleg-født» bonde og en æstetiker i sin kristendom. Men af Grundtvigianerne kommer *dog* handlingens kristenfolk, og dette trænger vi. –

Last ikke os Nordmænd og da navnlig ikke mig for vor snevre syns-vidde. Jeg tror en god del af det, I kaller det modsatte, er tysk af naturell og opdragelse, og at vi Nordboere ved at se det almene i det enkelte (og ikke bestandig omvendt) udmærker os som følelsesfolket og som det intensere, hvis syn snarere leder til handling. Vi må alle efterhånden vænne os til at tage det enkelte, vi ser, og ikke vogte den tyske filosofis svin i det almenes skoge.

Du skænner på *Wallem*; han har ikke skrevet en eneste mælding af «For Ide og Virkelighed». Jeg tror, at enten har *Fasting* skrevet de fleste selv, eller har han inspireret *Theodor Blehr*. Men jeg skal nu træffe mine Forføjninger. Her i Bergen får jeg dennegang mange abonnenter.

Den Anmærkning du (og Nielsen) har sat under min artikel er mig aldeles

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
ufattelig. Enten er det, der siges, selv-følgeligt, eller også dølger det en særegen
tydning; i så fall hvilken? – At jeg rørte mig så vidt individuelt, at *I* umuligt kunde
være ansvarlige for mig, skønnede man på forhånd; at min form ikke var eders,
skønnede man også, – og om Ploug, artikelens fare, er vi jo enige.

Det ser ille ud, at de to udgivere reserverer sig lige over for den tredje; hellere
burde artikelen have været borte. Jeg gav dig jo frihed til at rette i den, om den
generede dig. Men dette kommer ligesom et bag-slag, der visselig ikke skader
mig, men ser så dumt ud.

[Bergen] d. 29de apr.[eg. mars] 72.

Jeg blir her i tolv dager til. Jeg vilde gjerne, at Clemens Petersen, hvor han nu er,
skulde få min smule artikel; for mange år siden spådde han mit brudd med
Ploug, han burde nu fornæmme det.

Om mindre æn et års tid kommer vi til at udgive et ugeskrift heroppe: den
frimodige, hvori alle de kræfter, vor unge politik og videnskab har, som styrer af
hver sin artikel, ener sig om i folkelig grej fræmstilling at ordne og bære ud
oplysningernes, troens og poesiens tanker og at insamle fra livet gæennem utallige
korrespondenter (hjem-vendte studenter og folkehøjskole-elever) den skarpeste
kritik over det, der er. Vi vil i stor udstrækning følge både det danske og svenske
liv; – kunde du ikke være med her?

Hils Nielsen hjærteligt fra mig!

Din innerlig hengivne *B. B.*

Til Johanne Luise Heiberg.

11/4 1872. [Bergen]

Kære fru Heiberg, i mange henseender er det lejt, at dette er intruffet med
Molbech. Ikke for hans skyld, der nu engang ligner en flue, der er kommet op af
et mælkefad, og er innerlig ækel med sin fejge smålighed, den ulykkeligste
repræsentant, som *I* i sin tid kunde have for danskheden i Kiel. – Men for meget
mere. Først for min egen skyld. Jeg har nu just intrådt i den periode, som jeg

vidste vilde komme, at jeg slag i slag skrev nye stykker; men da stridshansken er kastet, må den optages, og ikke et stykke af mig skal spilles på Københavns teater; Sigurd Slembe indrages straks. Dernæst for det heles skyld; ti heroppe er jubel, hvergang noget sådant sker, og nu er der jo jubel i Københavneriet også. – Men det dannelsesbrud, som allerede er intrådt, udvider sig, ender sansynligvis med at Danmark glider over igennem indifferentisme og gennem selvtilbedelse i småtteri og intethed – glider over i Tyskland; jeg ser intet andet; væksten i folket miskænnens jo i den grad i den store by og dens dannelse, at jeg aldrig kan tro den når frem, før det er blevet for sent. – Jeg har prøvet at tage et tag i de «råere» kræfter dernede og i Grundtvigianismen, som arbejder i disse; men mine tvil kan jeg ikke dæmpe. I en sådan tid at give mine folke-stykker til spot for Københavneriets kritik, det eneste de har igæn, vil jeg ikke, og intet menneske kan mere forlange det af mig. Jeg får holde mig til Norge og Sverige og sige farvel. Ikke således, at jeg ikke i politik og samfunds-udvikling skal holde fast og drage de Danske in til os og nytte deres mange lærdomme; men i Københavneriet vil jeg ikke mere Gud give, Danmark blev Norden tro, at folke-arbejdet tog stor vækst være med og den gamle dannelse har jeg kun tilskuer-forhold til. og kvalte byen i sine stærke arme; men jeg tror det ikke; ak, jeg tror det ikke. Sommetider luer troen op igæn, men så kastes jeg tilbage. Det skulde være det lykkeligste som kunde hænde mig, om denne tro kunde blive stærk igæn, som når jeg sad i en dansk folkehøjskole eller i Vartous kirke; jeg er ikke skabt til tvil. Men når jeg ser, at endog folke-partiet, og det efter Slesvigs-erfaringerne, er med på den bundløse uret mod Island, så fatter jeg det, at her er vel ikke håb. Det danske folk, som privat er det godsligste, ælskeligste, offer-villigste jeg kænner, men som folk småligt, små-sinnet til det utrolige (behandlingen af Tyskerne i de tyske provinser, af Island og Norge før, af Island nu, handelen med Sct. Thomas, menneske-handelen) er mig en gåde. – De skal ikke føle Dem krænket; jeg er et følelsesmenneske, som skriver til en forstandig kvinde, oplys mig! Men kom ikke med, at jeg ikke *kænner* disse forhold, jeg har nævnet, jeg kænner dem tilgagns; jeg agter om Island nu at skrive en liden bog og at få den oversat for udenlandske læsere. –

Vor scene har nu den bedste besætning i Norden; men den er ustyret, og jeg har for bestandig trukket mig tilbage. Jeg ser ikke engang mine egne stykker for

ud. Mit forhold heroppe er stridens; men jeg bæres jo nu af så megen tro og frejdighed, at jeg i dette stærke liv lever mit eget dobbelt. At være med i et folks begyndelser, er den skønneste lod noget menneske kan have.

Jeg tjener udmærket på mine forelæsninger og arbejder, jeg har et yndigt lidet hjem herude ved sjøen og dog midt i byen, og jeg har ypperlige venner og stærkt forhold til mit lands liv. Gud har ført det rigtigt med mig, og jeg takker ham sammen med mine.

Mine børn har jeg megen glæde af, Karoline er en mageløs opdrager, hun er deres fortrolige søster, deri stikker hele hæmmeligheden.

Være nu Gud med Dem og Deres arbejde, kære veninne, og skal vi æn ikke oftere komme til at drikke te sammen med den dejligste pasisar til mund-godt ude hos Dem, vi skal dog ikke tabe hverandre; ti De er den eneste af den gamle skole, som forstår os af den ny.

Deres innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Margrethe Rode.

[Kristiania] 18/[4] 1872.

Kære fru Margrete, dette skrives alene forat bede Dem uopholdelig at indrage Sigurd Slembe. Intet stykke af mig skal mere komme til Københavns teater. Jeg bér Dem nu med al den innerlighed, som jeg kan, ikke mere at søge at invirke på denne min beslutning, som i hver henseende er den ene rigtige. Nu er kasseret ved dette teater: «Mellem Slagene», «Halte-Hulda», «Kong Sverre», «Sigurd Jorsalfar», nu skal det være nok. Norsk og Dansk kommer til at sejle bredt op fra hverandre, hvis ikke Grundtvigianismen i form af folkelig dannelse bliver sejerherre paa pladsen. – Her er en styg glæde heroppe, hvergang noget sådant sker, som at Sigurd Jorsalfar forkastes i Danmark, men gør stormende lykke her. Og jeg vil ikke øge den, ej heller traktere Københavneriets kritik med en ny lækkerbidsken; jeg har nu nok af det.

Lad os holde sammen, vi, som kan, lad os prøve at tro, skønt det mangelgang blir mig så svært at få Danmark med i Nordens Nyvækkelse, som dog er

Jeg fatter ikke den omhyggelige Gotfred. Med «to gange sammentigget blad» mener jeg jo, hvor holdningsløs hans stilling er; den står ikke ved ham, men ved tilfældige bidrag, og det ikke engang af dem, der er enige med ham, hvilket jeg ikke oplyste, men som jo berettiger mig yderligere til at bruge udtrykket. Dette selv er hårdt; men meningen må jo frem, når den er så innerlig sand; der er jo en stor trøst for os andre, som elsker mere end Ploug, nemlig Nordens fremtid, at han ikke kan bestå uden ved hjælp, og det endog af dem, som *ikke* er enige med ham!

Jeg har det så godt nu. Jeg er så sund og stærk og glad, og Karoline kommer sig, og børnene er brave, og huset er yndigt og sommeren kommer.

I får snart se nogle vakre ting fra mig, hvis Gud vil det; men Danmark vil jeg ikke til, nej, ikke på mange, mange år; der må være et skifte i det, som styrer, før jeg kommer, – og skal vi opleve det snart? Ak, jeg tror det ikke, jeg ser ikke tegnene.

Nu vil jeg ikke skrive brev; jeg kommer lige fra rejsen og er fortunlet; men: kommer *I* aldrig herop? Jeg fik brev fra Greensteen, at han kommer, det dejlige menneske, her står seng færdig til ham, og vor modtagelse skal overgå al den venlighed han nogetsteds har mødt, sig ham det, til jeg selv får sige ham det.

Den herlige gut, hils ham! Hils frøken Zahle! Deres og Gotfreds innerlig hengivne

Bjørn.

Til Rudolf Schmidt.

Kristiania 19/4 1872

Kære Schmith, Fædrelandet læser jeg ikke, uden når et blad her hjemme optager noget af det. Men jeg har hørt, at du har svaret og det udmærket. Tak! – Jeg har aldrig et øjeblik tænkt på at svare, hvad så Ploug kom med.

Jeg skriver en liden fortælling for et tysk tidsskrift; den skal du få, samt nogle digte.

Du er nu engang en mand, hvad fejl du forresten kan ha, og jeg holder så vidt af dig, at jeg tror jeg forstår dig tilbunds, og derfor tør det kanske glæde dig at høre, at jeg gænnem dit grineri tror at se, at du alligevel nu har mere mod på arbejdet og er meget mere troende på fremgangen af dit og vort æn før. – Bliv du lidt mere kærlig af medgang, lidt mere ydmyg af lykke, og det blir dog dig vi kommer til at bruge. Vi må ha en vagt mod intelligentsen, og det er af din ihærdige beskaffenhed, og med din sikre rifle; så bor vi bønder tryggere bag fjældene og klitterne om vor lille kirke. Gud lægge mildhed i dit hjærte!

Hils din resignerte, og hils Rasmus Nielsen i hans hygge-bolig.

din ven *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 30/4 1872.

Kære ven, fortællingen blir vel snart færdig; men jeg vil intet som helst press have, fordi den ingen synderlig ting er, så vidt jeg nu kan skønne.

Vedlagte digt er til tjeneste straks. I disse dager faller det Stangske ministerium; skulde vi da ikke med en note nedenunder aftrykke mit digt til Stang og lade et par nye digte følge dette? –

Artikelen mod Ploug må aftrykkes særskilt her oppe, fordi man *vil* have den. Plougs egne artikler læses ikke længer her oppe; man er aldeles færdig med ham. Jeg hører af Schrøder fra Askov, at det samme er tilfældet i Danmark. I Schrøder så jeg Grundtvigs-dannelse og kristendom legemliggjort. Han hører til det betydeligste Danmark har. Havde jeg kært ham før, så havde han nu stået i vort tidsskrift.

I folke-højskole-mødet, som har havt en betydelig virkning, fik skrift-teologien den første alvorlige modstan, den ænnu har fåt i Norge; her kom begynnelsen til enden!

Kristofer Brun (som fortiden bor hos mig) overrislede dem med iskoldt vand, og mit foredrag, hvorom referatet intet begreb giver, hører til det bedste, jeg har fåt lov til at gøre. Du kan danne dig en forestilling om måden, hvorpå det blev holdt, når jeg fortæller dig, at mange damer på galleriet græd af forfærdelse, og

mødet bagefter var det stiltfærdigste, som kan holdes, og ved fæsten kunde ikke en eneste af dem våge sig frem; vi havde hele valen. Jeg har i mit liv ikke været så vred.

– Jeg har på ungdommen mærket stor virkning af dette møde, og det har hos os uddannet den mening, at vi – ikke hvert år, men – hvergang tankerne har samlet sig til stærke spørgsmål, samles herinne og holder sådanne møder på dem, og da inbyder eder.

din hengivne *Bjørn*.

Til Ludvig Schrøder.

[Kristiania 3/5 1872].

Vi bringer Dem herved vor hjerteligste tak for Deres deltagelse i det nys afholdte folkehøiskolemøde og for de vigtige og interessante bidrag, De har givet til løsningen af spørgsmålet om folkehøiskolens opgave.

Vi føler os overbeviste om, at alle mødets deltagere – til hvilken retning de end hører – er Dem inderlig taknemmelig for de meddelelser, De har givet fra Deres erfaring som folkehøiskolelærer, og vi er ligeså sikker på at De i høj grad har styrket vor folkehøiskole og udbredt interesse for dens gerning. Vi ved til gjengjæld intet bedre at ønske, end at De længe måtte vedblive at virke for folkelig oplysning og vækkelse til glæde for Dem selv og Deres fædreland.

Kristiania 3 mai 1872.

J. Aars. Dr. Ge. Vilh. Lyng. Bjørnst. Bjørnso

Aubert. Jørgen Moe. P. Hærem. Carl Berner. C. Schonert.

>Klaus Hanssen.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 6/5 1872.

Så-vist som du er lidet folkelig og forstår næppe, hvad en mand som Schrøder er for eder, eller denne gærning betyder, tilbunds betyder, således er du lidet

kristelig, og at du kæmper for kristendommen med det vred-agtige, hadefulde, tro-opslidte sind, er mig mer æn en gåde.

Da det lader til, at alle mine venner og alt jeg giver min tro her i Norden, er dig modbydeligt, bør du fritage mig for den ære at stå sammen med dig som udgiver. Jeg holder meget af dig; men vi tjener vist bedst vor sag, om vi arbejder hver fra vort hold, og du slipper at forarge dig over mig så stærkt som i dit sidste brev, om jeg engang, og det i vort tids-skrift, måtte skrive, hvad jeg om Schrøder har skrevet til dig.

«Det slør» han har i sit indre, ja, det er det, som Nielsens gruelige klarhed savner, og du med. Dette skælderi vil jeg ikke, direkte eller indirekte tjene.

At samle abonnenter i Norge under indtrykket af dit siste brev (ti nu skulde jeg næst gøre det, nu er jeg fri) se det kan jeg ikke; du vil jo heller ingen pris sætte på at have så underlegne folk som Nordmænd til læsere.

Så smærteligt som det var at læse dit brev, så godt var det dog, at hele bundforskellen blev skreget så stigende voldsomt frem, at jeg blev såret og seende.

din hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

Jeg vil dog ikke misforstås, sender derfor ikke dette brev uden at takke, bestandig, for dit venskab; det har været så dybt trofast som du selv er, og kunde du i sommer komme herop til mig en fjorten dags tid (jeg skal betale rejsen på første vink af dig), så kunde [du] hvile og glæde dig ved os, det er jeg vis på; ti vi holder nu engang af dig, trods vor overordentlige afstan.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 13/6 1872.

Din artikel om mening, viden, overbevisning, som er svært grej, burde have oplyst, at i Norge bruger man mening i betydning af overbevisning. Dette siste er et kunst-ord, som har ondt for at holde sig uden i strengere tale eller blant akademikere; det fælles-germaniske mening er vort ord sammen med tro, som vi bruger meget der, hvor I vilde bruge mening. Om halv-hundre år er kanske

Dit digt har vunnet meget, ja, jeg har intet digt læst af dig så godt som dette; det er mønsterværdigt behandlet, det er stærkt uden en eneste råhed, sant uden forcerthed, det glæmmes aldrig af den, der har læst det, og jeg tror ikke det glæmmes i literaturen, så længe der er vane-kristendom til, som faller ved alvorlig prøve.

Både denne og forrige gang er sendt mig honorar. Det var en ren forglæmmelse i min Bergenske opkavethed, at jeg ikke skrev om dette. Skulde jeg fremtidig for et enkelt stykke ønske honorar, så skal jeg sige det. Nu har [jeg] en kantate ved tusen-års-fæsten (18de juli) færdig, som jeg sender dig, da den ellers ikke blir trykt i Danmark, og kom hæftet ikke ud *før* den 18de, så kunde det jo tages straks. Den fylder en tre blade. Et kort lidet digt – eller to – kan følge; om du vil have dem til, kan du selv afgøre.

Siste hæfte mangfoldigt og friskt.

Da dit siste brev kom, så fornærmeligt både for mig og mine lands-mænd havde jeg nætop begynt at samle subskribenter (15 stykker skulde just tegnes).

Efter den rasende ringeagt du viser os, fordi ikke nætop *det* er *os* magtpåliggende, som nu er *dig*, eller eders arbejde fortiden overhovedet vort, ved jeg ikke, om du skal gide have de femti, jeg har lovet dig, eller om jeg gør ret i at skaffe dig dem.

Jeg holder gentagende på, at du burde komme herop.

Kierkegaards siste efterladenskab, som jeg med omhyggelighed har læst, kan undertiden næsten frembringe den rundt-i-rundtfølelse, som ledsages af lyst til opkastelse. Jeg kunde skrive en bog om hans bog, så stærkt har han frastødt.

Jeg er fortiden overmåde glad over den politiske situation hos os, fordi den har drevet «intelligentsen» hen i en krog, skilt partierne (foreløbig); de må skilles på ny; men det, der er sket er nok for det første, ja, mere æn jeg trodde muligt på én gang. Ikke alene faller Stang, men han faller *nu* således, at stortingsmajoriteten blir landets leder, og da går alt siden af sig selv!

din heng. *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Ludvig Schrøder.

21/6[-4/7] 1872. [Kristiania]

Kære ven, det blir mig umuligt at komme i sommer. Muligvis, når jeg til foråret kommer tilbage fra Rom, at jeg så går den vej, og da med det samme over til Sønderjylland til vedlagte adresse, hvis innehaver du uopholdelig skal svare og give samme besked.

Jeg sider i et Pokers betryk af susjetter og revidering og må bruge min sommer in i de lyse nætter og den sildige høst.

Din Islænder, Jokumsen, var her; det var en slyngel.

Jeg bér om at hilse din syttende-maj-gut fra os allesammen, d.v.s. foreløbig hans mor. – Hils også Frits og hustru, og hils andre venner, kære og ukære. Jeg har formeget at skrive om, tier derfor ganske.

din hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

[Kristiania] den 4de Juli.

Spender på mig et par linjer, hvori du åbner mig anvisning på den sikreste, klareste vej til Grundtvigs historiske syn. Altså: bøgerne nævnt i den orden, som bringer resultatet.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 29/6 1872.

Imorgen, kære S—, ender jeg en ny musik-tækst: bortførelsen. Den er temlig lang, formodentlig fire ganger så lang som kantaten. Kantaten kommer ikke til at bruges, så du kan trykke den, når du vil, som musik-tækst nr. 3. Jeg sender dig imorgen også: «bortførelsen».

Den er let, fin, kvik, et eventyr for unge piger. Hverken kantaten eller bortførelsen trykkes andresteder æn i Ide og Virkelighed, hvorfor jeg gjerne tar betaling, hvis du har, hvis ikke, sligt slag.

I kantaten er vist den skriv-fejl: Håkon Halvdanssøn, for: Håkon Haralds søn. Jeg gad læse korrektur på begge stykker.

Under kantaten må stå som anmærkning: ikke nyttet.

din heng. Bj.

Til Margrethe Rode.

[Kristiania] 25/7 1872.

Kære fru Rode, jeg rejser *ikke* til Askov; jeg tænkte så småt derpå i *vår* engang; men det er længe siden. Jeg skønner ikke, hvordan dette ord er kommet ud.

Til Rom rejser jeg enten straks før eller straks efter jul. Jeg må først holde mine Grundtvigianske forelæsninger i Sverige, hvortil jeg forbereder mig.

Jeg skriver mindre ting, men som morer mig meget. Senere: Olav Trygvason.

Får jeg færdig alt det, som det tegner til at sommeren vil give plads til, så er dette den frugtbareste sommer jeg har levet, og den efterfølges af en høst på tre lange måneder, hvori også en del kan gøres. Men så rejse, rejse, rejse, rejse!

Jeg blev så glad, da jeg så Deres skrift, at jeg kan tænke mig, hvad jeg blir ved at se Dem selv og hins, alvors-mandens, åsyn. Grensten har nylig brugt nogle frygtelig spydige betegnelser om Dem; De må banke ham, når De møder ham. Husk nu på: jeg har gæsteværelse med to dejlige sænge, og her er det sundeste strøg og sted i Kristiania, og bad lige ude for porten. Hvis bøge-skoven gir Dem lov til det, så husk det!

Deres B. B.

Til Rudolf Schmidt.

[Kristiania] 29/7 1872.

Bortførelsen holder jeg nu meget på, altså tryk af!

Om det andet kan endnu intet siges; jeg vil tænke på sagen.

Jeg er svært optaget for tiden.

din heng. Bjørnst. Bjørnson.

Til Gotfred og Margrethe Rode.

29/8 1872.

Jeg tænkte, at den bedste tak for sist jeg kunde sende efter, var denne artikel. Men nu må jeg bede om følgende.

- 1) At Margrete skriver den af med sin bekænte, tydelige skrift.
- 2) At Rosenberg får se den, rette den; jeg har ikke tid til nu at tage alle aktstykker frem; men jeg tror, den er rigtig.
- 3) At *han* viser Jon Sigurdsson den, som også må tilføje, hvad han synes er ret; men ikke fordærve min mening.
- 4) At I bér: a) «Dagbladet» tage den op uden bemærkning i samme nummer; b) at Høgsbro tar den op; det siste er mig langt vigtigere.
- 5) At den blir læst for gamle Grundtvig.

Hvor jeg lo ved at se lille Rosenberg oppe mellem Stor-Juristerne dernede i en skandinavisk Leg med Uniformer og Ordens-Stjerner på. Å, spørg ham fra mig: når er en sag, ikke længer kommen æn skandinavismen, blevet båret af uniformer og ordener? – Er ikke det hele en storartet humbug, kan ikke hvert ord, hver lov her diskutteredes, også diskuteres med Franskmænd, Tyskere? Kan ikke lille Rosenberg ænnelig engang se, at det er ikke alt dette udvortes Krims-krams, hvortil selve foreningen også hører, hvorpå det kommer an i første som siste instans; men *folkene*, at *det samme* i kirke, skole, lov og armé, den samme ånd, Nordens ånd, at den er *oppe* (ikke *nede*) i dem alle, at det er *det*, som er sagen, – og at Juristerne «med sin europæiske overrisling» helst må være borte; ti netop et hjæmligt lov-begreb, æn sige hjæmligt greb i alt det andet, savner vi, og vi får det aldrig, aldrig ved jurister. Rosenberg udbringe en skål for Carl Ploug i et sådant lag, – å-ja, Ploug passede det at være optaget af uniformerne til høj-bords; men lille Rosenberg må som sagens tro nisse holde sig udenfor sådant; han må engang slutte med at kalle sligt skandinavisme og slige skandinaver, slutte med at gøre middel til mål, eller favne skyen for Juno. Lad ham også slutte med Carl Ploug; vil han tilbede hans portræt, så i stilhed; men den mand, som står bredest i vejen, kruser man ikke for. Sag står over mand.

Til Gotfred og Margrethe Rode.

[Kristiania] 20/9 1872.

Kære venner, dette i al hast forat bede jer at holde den islandske artikel tilbage, efterat den er blevet ganske færdig, – fordi jeg nu har udarbejdet en artikel om det tyske forhold, som altså rykker i forgrunden. Gud har villet, at jeg i denne har kunnet lægge en kraft og klarhed og kærlighed, som i ingen annen artikel jeg har skrevet. Jeg vidste det nok, at det tryk af modsigelse med den ledsagende smærte over ikke at kunne godt nok svare til hvad jeg vilde og andre ventede, det vilde han bruge. Nu er jeg lettet! Saa give da den samme Gud, at det fant vej, og, om jeg tør bede derom, at jeg, til den findes, ikke må lide for meget af misforståelse!

Der er en kærlighed, jeg så ofte har sét i livet, hvori flere procent er had til noget andet. Dette skæmmer hele kærligheden, hvis væsen er, at pupillen i vor se-ævine udvider sig, så selv det fjærneste ses.

Når I nu skriver mig til, så vær snilde med mig! Jeg flytter i en måned så udelukkende alt annet in i poesien, at jeg ikke engang læser aviser anderledes æn nyt for dagen.

Hilsen til venner, og min inderligste, ja, min inderligste tak for sist, at I «hjalp mig med at bære min kuffert»! Dette er et smukt udtryk af Schmidth, som jeg vil optage, prøve selv at indøve for mine venners skyld og for de goder, de bærer på.

Eders *B. Bjørnson*.

Æn om I forenede Eder med *Jungersen* om en skole?

Til Fr. Jungersen.

[Kristiania] 25/10 1872.

Apropos om tysk videnskabelighed! Til for to år siden troede jeg, at den latinske filologi og dermed en god del af sprog-metoden fortiden stod på Madvig.

Ingenlunde; hans system er overfløjet, den enorme sprogforskning har lagt et helt nyt grammatisk system tilrette, og Madvig har ikke fulgt med. Her er for et års tid siden kommet en lat. grammatik af Weise i Fredrikshald, som står på Tyskerne. Jeg trodde vi i naturvidenskaberne havde stor-mænd. Nej, Jap. Steenstrup skal være et godt stykke af en charlatan, Nielsson har begaaet enorme fejlgreb o.s.v. – de yngre mænd skal der være fastere bund i; men de er meget unge (Nordenskjöld, Ossian Sars o.s.v.) Den chemiske, physiske, mathematiske videnskab skal fortiden aldeles bestemt have sin central-magt i Tyskland, og om den zoologiske siges der, at om opdagerne sidder andre steder, alene Tyskland indarbejder det så øjeblikkelig og bestemt i den forhåndenværende viden, med afvisning af det uberettigede, at alene der kan det nytte at studere det. Det samme siger lægerne, officererne. Det *gamle* studium i alle fag har arnestederne der; om det er nutidens opdragelse i Afrika, så kan den rette udrustning af viden dertil alene foregå fra Tyskland. – Vore opgravninger og derpå støttede hypoteser skal endnu være i det store taget en sansynlighedssag, og jeg hører, at den derpå byggede invandringsteori ejer atter mange modstandere blant de yngre som atter har gåt over til P. A. Munch.

Men kommer vi til deres tænkning i filosofi og kristendom, så er mine anskuelser Deres, kun at jeg har dem fra anden hånd, De, som det synes, fra første. Det er dog en farlig misforståelse, ja, jeg vil sige ævne til misforståelse, som det forbittrede og forbidte danske folk har lagt sig til i siste tid! Fordi jeg tænker som Dem i dette, har jeg begyndt altsammen!

Derimod er De fuldstændig fejltagende om, hvad der nu er oppe i Tyskland; det blir en for lang lektie at ramse op; men tro De, *hverken* at Preussen er noget andet end Tyskland, om det også af sin herrestilling har fåt et annet præg; ej heller at de savner kilderne til sin fornyelse hos sig selv (hvilket er det samme som de NorskNorske heroppe siger om jer!) Jeg ved, at *Maurer* er ikke alene om at inføre den gamle literatur i den ny, og de har stærke ting, som vi ikke kænner noget til.¹ Jeg har i München levet blandt det kuld mænd, som der på stedet lærte og studerte sit og vort det gamle.

For mig er fortiden det danske ansigt *hæsligt forvrænget*. Dette har såret mig, så det har skreget i mig! Et følelses-folk som det danske, forgiftet af had, det måtte blive forgiftning, som forslog. –

Se nu medfarten, jeg får, og mål der hadets dybde, ti så sant der er en Gud over mig: jeg har kun handlet af kærlighed! Se, at der tør ikke gå et menneske ud og vidne for mig i denne sag! Og I tro Eder modne til som profetisk-inspireret folk at slå den tyske Goliath!

Hvad har jeg ikke lidt for Danmark! Da jeg blev seende i den nordiske sag, skilte alle Norsk-Norske sig fra mig og begyndte en jagt på mig med den geneale A. O. Vinje i spidsen, som har forbittret flere år af mit liv. Troløsheden mod Danmark (den *gamle* herre!) var så stor, at ved 50års foreningsfæsten med Sverige 1864 vilde man ikke i den officielle fæst drikke Danmarks skål! Da, som det blødde i underhandlingerne efter en krig, som desværre havde sammenhæng med vor adskillelse for 50 år siden; ti havde vi været med, var udviklingen blevet en anden! Slå op i min digtsamling «Norrønastammen»; se, der, hvad som ikke kunde synges ved den fæst; mål så dybden af troløsheden. Da *tvang* jeg dem til at huske Danmark, men det havde nær kostet mig mine vinduer, og det kostede mig frygteligt had. I den islandske sag tog jeg på den vonde byld, som var på vej til at forgifte hele vor ungdom (og kan sagen ikke udredes annerledes æn nu sket, så er *her* kilden til nyt *had* til Danmark i Norge!) – jeg gjorde det af kærlighed til Danmark, forat bevare det gode forhold og forat ingyde de Norsk-Norske den gode tro til, at vi kun vilde retfærdighed. Blant disse, blant ungdommen er jeg, i byen, ubetinget den eneste talsman for forbindelsen med dansk ånd og folk her!

I disse samme dage står jeg og slås for det i vor forening i Samfundet, slås for det mod rationalisterne og følge, som helst vil give Danmark Fanden. Naturligvis gør jeg alt for vor egen skyld; men jeg kunde ikke gøre det uden at holde af eder og eders.

Men eders had holder jeg ikke af! Eders had er ialminnelighed så hadet både i Norge og Sverige (nu er det kommet for en dag, at *så* er det!), at jeg ser stor fare for det; ti uden os, driver I til Tyskland trods Grundtvig, Kierkegaard og Nielsen! Men Danmark er fortiden *ikke* ælsket i Norden (den onde samvittighed har naturligvis sin part i uviljen!), og vi, som holder af eder, har en ond tid, men ingen som jeg! Ingen har i Norge og Sverige lidt for eder som jeg, ingen gør det i dette øjeblik, og ingen er til tak derfor hadet af eder som jeg.

Dette er det første klage-brev jeg har skrevet, det blir vist også det siste. Men De tog mig i en egen stemning.

Til Gotfred Rode.

[Kristiania] 30/10 1872.

Dersom du havde energi, mod nok til at blive san, tilbunds mener jeg, i et enkelt forhold, som så dig frygteligt in i ansigtet, så pakkede du din kuffert og rejste enten hid op og talte med de Tyskere, som lever her, udenfor ophidselsen eller til Tyskland, til stille vakre folk, så langt syd som Salzburg f. ex. (jeg har just atter i disse dage talt med en Nordmand derfra), og så spurte du dig fore:

er det sant, at på grun af danske tirrorier og had i nutid og fra de siste 20 år i det hele, er det sant, at Tyskerne ikke *tør* ikke *vil* give noget uden garantier for sine, – og du fik et ja, som vilde svide i din sjæl. Der kan være noget usant i den beretning, som har dannet det stærkeste intryk i denne Tyskernes frygt for eder, – men det er der, det er således, og jeg har sagt det, og derfor hader I mig! – I får, så sant der er kristendom i eder, ænnelig en gang begynne at høre på den *annen* parts tale. Hvor blir nu de mænd af, som har forsynt mig med tilståelser om eders tirrorier (dem vi forresten daglig kan se i eders aviser ænnu, og som jeg personlig har fåt at prøve!) – hvor blir de af? Jeg kan ikke nævne dem ved navn, når de ikke vil nævne sig selv. Fejgt, fejgt, fejgt, fejgt, fejgt! –

Men dette er ikke det værste. (Jeg har skrevet om «garantierne», at de må bestå i den fuldkomneste frihed i kirke, skole, kommune, for skranken for begge sprog hele Slesvig over; thi så kan ingen klage! – dog, I har ingen frisinnet regæring, og I har ingen modig opinion, så dette kommer vel ikke frem uden så ræd, at Ingen ænser det). Men det værste er dette: for at få Slesvig tilbage gav jeg hvad garantier det skulle være, thi alt er bedre end den garantiløse tilstan, hvorunder de nu leve. Jeg har en bror i fiende-vold, og jeg betænker mig! Men I står egoistiske og hadefulde og tænker på garantierne fra sist (som var så dumme i sin opsætning, at intet uden *god vilje* kunde holde dem, og den havde I ikke!) I står og tænker på alt ondt for eder som følge af garantier, men ikke på Nordslesvigerne, på forholdet til Tyskland, der har sit dybe ansvar, – eders had er stærkere end eders kærlighed, Nordslesvigerne og eders opgaver kan ikke

istedetfor at gøre op, ja, den minste smule, kaster I eder over *mig* i denne sag, og mine bedste venner gør det på en snigmyrdende måde; ti dette er dit brev, og intet andet.

Jeg bér jer gå Pokker i vold med eders høvdinge-tale! Jeg har ikke forlangt at være eders høvding; men jeg har rigtignok forlangt at være mig selv. Så kommer I og vil have mig til at være en annen, en lærd mand, eller en jurist, eller en filosof, som nu ret skal op– og udrede hele dette spind for eders *teoretiske* længsler. Nej, om jeg kun var en bonde, som ikke vidste mere om hele det historiske slagsmålsapparat i denne ulykkelige sag, end en alminnelig bonde; – jeg stod alligevel op og skreg! Ja, jeg skreg og ofrede som nu min søvn, mine venner, mine literære udsigter, min hustrus sunhed og deltagelse med min færd, – men jeg talte de ord, Gud lagde i min sjæl.

Ethvert brev fra dig eller dine sender jeg herefter uåbnet tilbage. Jeg tilgiver dig ikke dit siste brev nogensinde; jeg skal være lige venlig og engang prøve at betale dig din godhed tilbage; men dette kan aldrig, aldrig glæmmes.

Bjørnst. Bjørnson.

Til H. C. Andersen.

[Kristiania] 17/1 1873.

Jeg staar på rejsen til Sverige; men vil dog ikke forlade mit hus uden i siste time at sige dig vore bedste ønsker for dit ny år med opstannelse af sygdom og angst til samlivs glæde med alle, som elsker dig, med samfølelsens glæde over alt, som gror af det gode!

Fordi du har såd i kærlighed, høster du nu kun denne. Når jeg får et af *dine* kærlige breve, som jeg så ofte ikke har humør til at svare på, fordi jeg vilde forstyrre, føler jeg som omfavelse af din store sjæl og er i tårer. Ti jeg trænger til kærlighed og forståelse!

din innerlig hengivne *Bjørnst. Bjørnson.*

Fra Karoline og børnene de hjærteligste hilsener! Hvor hun holder af dig! – Jeg

B. B.

Til Jørgen Sørensen.

[Kristiania] 11/7 1873.

Jeg har læst Deres brev med deltagelse og Deres digte med opmærksomhed;
Deres sange har jeg endnu ikke hørt; men tør ikke opsætte med at svare Dem.

Deres følelses- og fantasi-liv har levet frem uden at få bære-kraft af
forstands-udvikling i kunskab og regel, så der er stor uklarhed og ubestændighed
over Deres tanker og planer. De søger heller alt fjærnt æn det rimelige og nære,
og springer vist også nu, når De søger til mig, over noget nærmere, ja, kanske
over noget ganske nært-liggende.

At drage Dem hidop til koldere, stærkere naturer, som er uden forståelse af
det følelsesliv, som er i Danmark, vilde være synd, og som lærer for norske børn
vilde forskællen mellem dansk og norsk netop ved Dem komme frem paa en
uheldig måde, mens De må kunne, ved siden af en annen lærer i mangel skole og
flere fag (f Ex sang) kunne virke til velsignelse der, hvor man vil have forståelse
nok til at modtage det gode, De byder, og til at bære over med det annet.

Men hvor det gør mig ondt for Dem i Deres hjælpeløse stilling. Jeg kænner
ingen hjælpeløser æn mænnesker af Deres natur! De er ligesom ikke fuld-bårne;
uden andres hjælp går det ikke!

Jeg er aldeles og fuldstændig udenfor, hvad jeg kunde gøre for Dem. Og dog
er De uafladelig i mine tanker, De, hustru og to børn! Om jeg i eller ved Horsens
ænda havde nogen, jeg kænte; men ikke det jeg ved, er der nogen sådan.

Vil De have Deres manuskripter tilbage? De mælder intet derom. Deres digte
er så uklare, ikke ét synes mig brugbart. Deres politik er aldeles ingenting. – Og
hvad det at holde en fri-skole har med politiken at bestille, fatter jeg ikke. – Jeg
kan fatte, at De har måttet få forsmædelser at døj; ti De har været oppe i noget,
hvorpå De ingen rede har eller nogensinde vil få, således som De er anlagt.

De må holde Dem til det, De af hjertet kan elske og med hjertet mere end
tænkningen hengive Dem til.

For små børn måtte De vist være en god lærer; jeg kan i alle fal ikke opgive
håbet derom, fordi om De et par ganger selv har sluttet op med en sådan
virksomhed. Men jeg dømmer jo uden at kænne Dem personlig, dog med støtte
på en annen mands vidnesbyrd.

Som sagt, jeg er uden ævne til at hjælpe Dem, og jeg ved ikke engang hvilken
fjæder jeg skulde trykke på for at få andre til.

Mine deltagende hilsener til Deres hustru; det gør mig ondt at vide nød og
skønne årsagen, og dog ikke forstå måden at hjælpe på.

venskabeligst *Bjørnst. Bjørnson.*

Til Fr. Jungersen.

Firenze, Borgo S. S. Apostoli, 13/1 1874.

Kære Jungersen, jeg takker innerligt og gentagende for Deres bog! For et par
dager siden fik jeg den og har siden levet i dens forestillinger. Udvikling og
bevisførelse er så gænnemskinnelige, at en ægttere stil ikke kan lægges på så
vanhellige ting, og så har den alvej det personlig vederhæftige. Men dette brev er
væsentlig fremkommet for at lette mig ankerne over et og annet i bogen. Jeg skal
være kort. Det første er af dogmatisk natur, beviserne for Kristi
guddommelighed, at den er af samme grad som faderens, og beviserne eller tros-
grundene for, at dåbs-ordet er Guds-munds-ord. Jeg har længe ment om
skrifteologien (som nu Dem), at hvad det første angår, beviser man mere æn
nødigt, og om Grundtvig (og om Dem efter ham) hvad det annet angår, at I gør
det samme. – Vi ved, d.v.s. alle troende ved, at Gud har åbenbaret sin vilje for
den slægt, han har skabt; at han har gjort dette gænnem et eksempel, som er
evigt gyldigt, og et ord, som er evigt sant, og at selvfølgelig herefter blir vi engang
dømte. Vi ved altså om Kristus, at han var Guds åbenbaring, og vil engang
dømme os, men hvad magt ligger der så på resten? Hvad grad han har i
guddommen, om han er så gammel som faderen, om han var et menneske i så
stort forhold, eller kun i så stort, det er mig altsammen fuldstændig uvæsentligt,

Created at 10/6/2010, from URL:http://www.nslnorge.no/visning/NSL_Bjornson_Danske_brev3.html
ihvor interessant det kan være. Ved ham har jeg Guds åbenbarede vilje, ved ham saliggjørelsen i syndsforladelse, når jeg tror på ham, at hans liv var menneskeheden eksempelgivende, hans død offerdøden, igennem ham, alene gennem ham har jeg foreningen med faderen; «han er vejen». Til denne vej kan Gud gøre hvem han vil som selv vil være den; jeg for min del er tryk i den innerlige vished, at her møder Guds ånd os, og resten er mig anelser og irrgange, alt efter som jeg er i denne eller hin tanke-række og stæmning. – Og så ordet «af Guds-mund». Jeg tror, at på dette ord, d.v.s. på disse *led*, et efter et, er der altid blevet døbt og bekænt tro af de ægte troende; de er hjørnestenene, – og resten? Ja, al den tale om «Guds-mund» er mig bare vildledende. Om Kristus selv, om menighedens ånd gennem apostlerne gav grund-ordet, er mig aldeles det samme. Ligeså, hvilke *ord* her bruges, når de væsentlige led er der i uryggelig klarhed. Var det ordene som sådanne, det var den dyreste pligt at gentage, da havde vi sikkerlig nu for deres skyld kun ét sprog.

Altså: jeg tror på Guds énbårne søn, at éngang, gyldig for evigheden, er frælsens vilkår givne af den uendelige, alt fødende og opholdende kærlighed. De inbyrdes slægts-forhold mellem udsenderen og den udsendte vil Gud en dag, om først på den store, give mig at vide. For min saligheds sag behøver jeg den ikke; for den er det nok at vide, at i ham har jeg frælsen. Og om troes-ordet ved jeg, at dette er ingangen til ham for den, som tror; om dets første oprinnelse ved vi ikke mere æn om frælsens. Vi ved, hvem der satte ham in i vor verden, vi ved, hvem der satte grund-ordet in i vor verden, ved først at bruge det. (Ti de, som nægter, at det var apostlerne, d.v.s. at på dette er altid døbt, dem holder jeg udenfor «dem, der ved», – de er i urede om det første, og den dag vil komme, at man ikke kaller dem kristne. Oplys mig, kære ven, hvis jeg tar fejl.)

Men her er noget, hvorom jeg vil oplyse Dem. Det er Deres gennemgående forhold til Tyskerne i denne bog. Man skulde, efter Dem, tro, at i Strauss var den nuværende tyske religiøse tro karakteriseret, og dog er der netop nu mødt flere bøger op mod Strauss i ét år i Tyskland æn der er skrevne religiøse, troende bøger i tyve år hos os. Han er ænog mødt af de ikke-troende, som har stillet sig på idealismens stanpunkt, eller i alle fall på «åndens». Har De set Helmholtzs forelæsninger? fEks om øjet? Har De set hin Münchener-professor, som kaller hele denne udviklings-vej, der fører til Strauss, en umådelig fejltagelse af

overordentlig betydning. Christoph Hofmann er en storhed, som rangerer over hvilken tysk general. Er der ved troen skét undere i vore dage, så er det i Tyskland, hvor en enkelt troende mand (og der er flere af dem) har kureret syge ved bøn. Christofer Bruun har været hos dem og overbevist sig om sanheden. (Apropos: sænd ænnelig Deres bog til Christofer Bruun, Gausdal, Gudbrandsdalen, Norge. Hør det!) Læs, hvad prof. Bugge har skrevet om religiøse forhold i Tyskland. Vil De vide mere om alt dette, så søg frem til en troende, oplyst tysk præst. – Og så er det et gennemgående misbrug dette, at lede efter et folk alene i kredsen af dets «store mænd». En Grundtvigianer må minst gøre dette. Et folk har store mænd, som samtidens «stores» historie ikke nævner. (Se Hans Nielsen Hauge hos os!) De mener, at når Fichte o.s.v. ikke har noget om myterne eller den dybere germaniske fortid, så har Tyskerne ingen gænføddelses-ret her. Men *Arndt* var samtidig med Fichte, og vil De vide, hvad *Steffens* talte til Oehlenschläger, så må De kenne Arndts drømme om de urgermaniske, eller gotiske troes-sætninger, leve-vis og vilkår, ænnu bedre æn den samtidige natur-filosofi. Det er brødrene *Grimm* som har vakt vor gamle sprog-forskning, æventyr-samling, folke-visesamling o.s.v. Det er umuligt, at Tyskerne idag i sin digtning og videnskab kan have et lige så fuldstændigt begreb om myterne og vore ældste forhold som Nordens digtning og videnskab uden at her er gåt noget forud, som *vi* ikke har agtet nøje nok på. Den mand i verden, som kænner best vor gamle historie, jeg mener Nordens egen gamle historie, er en Tysker, (prof. *Maurer*). Han har mange elever, og Viktor Rydberg fortalte mig nylig, at han vilde sende mig en mytologi, skrevet af en prof. i Strassburg, som forekom ham at være den bedste, han havde læst; men jeg fik desværre ikke bogen og måtte rejse. Gustav Freytags billed-cyklus fra germannernes ældste tider, vidner om stor historisk forståelse. Hebbels gigantiske Nibelungenlied er tysk, som selve denne (neppe nordiske) mythe; men om slægtskabets forståelse af vort evig fælles vidner den rigtignok! Har De læst Richard Wagners dramatiske cyklus i samme æmne? Den er misforstående i sin opfatning af enkeltheder; men den er stor i sin gennemførthed (over en mig modbydelig tanke) og på enkelte steder: grandios. Og da er han altid i den gamle ånds tjeneste, det rager op blant de bedste inspirationer af denne. – Nu ja, kort og godt: jeg beklager

undervurderingen og miskænnelsen af den tyske ånd også her, og det så meget mere, som De gik ud i en stor sags tjeneste og forgiftede den ved smålighed. – Intil i vurderingen af de to folks sprog (hvad skal ellers sådant til i en sådan bog?) er De uretfærdig. Søg omvendte eksempler ved siden af de givne, og drag ikke de givne over stregen; ti at fortolke samvittighed ved som at sam– betyder eller underforstår – Gud, det er over stregen. De skulde ellers som jeg være opdragen i det norske bonde-sprog, og, senere udelukkende uddannet i et andet, finne bonde-sproget igæn i målstrævernes bøger, og da have digter-trang i Deres sjæl; og De skulde som jeg føle en jamrende utilstrækkelighed i det danske sprog for en længtende sinds-dybde, et rystende eller barskt alvor, en voldsom følelses-vildhed og et naivt-friskt fjæld-sind.

Så er det dette med Oehlenschläger. Jeg elsker ham; men hans opsættelse af Nordens myter støder mig i den grad fra sig, at jeg må anstrænge mig for alene at holde den henrivende poetiske fremstilling fast. De vil ingen Nordmand finne, som ikke siger det samme. Hans betydning «for Norden», som der er talt så meget om, må af den grun også tages med varlighed. De kan måle hans betydning for Norge på Henr. Wergeland, som gik op, da Ø's stjerne stod højest, og har ikke en klang, en tanke af Ø, som De ikke vil finne igæn i hele Norges literatur! (Et par efterdigtninger, som alt er bortfaldne, beviser intet.) Om forholdet i Sverige giver Lundgren så grundig oplysning, at jeg her skal forbigå det. (I parentes: at De kan synes om det søde, næsten platte billede på Balder hos Ø.?)

Ved siden af lidt for megen dansk selvfølelse i denne bog (og som jeg for Norges skyld beklager; ti herpå vil de tysk-påvirkede teologer og annet slags folk deroppe skære sig – og bogen altså atter her bærer en hindring med sig, der var unødig), kommer der en liden, skønt ganske liden smule af det, som støder stærkt hos Kierkegaard, allerede mindre hos Nielsen, og meget lidt, men dog! hos Dem, det er en genklang af københavneriets letfærdige sprog, anvendt på høje genstande. Jeg kænner hele lektien, at dette gjorde Kierkegaard forat gå in i deres forestillingskreds, han vilde vække; men forholdet er ikke *valgt* alene, det er født. Han var ikke fri for det, han kæm pede imod, og jeg har beundret den strænge, ubønhørlige måde, hvorpå De et par steder afviser ham i denne bog.

Der er i det hele en sådan brændende forståelse i den! Gud velsigne Dem for

klar og os i angst og glæde agtpågivne! Det *kan* hændes, at jeg føler forfatteren, der tilstræber et rundt udtryk, et legende modsætnings-forhold, men i regelen føler jeg kun den grebne sjæl, som søger at gribe. Stilen er kysk; går den over grænsen, så gælder det i regelen Brandes! Jeg havde helst set, at også han i denne vakre bog var taget i kristelig kærlighed.

Ja, tak, kære ven! Og endnu mere nu, da jeg har fået friet mig for ankerne. Denne bog kommer jeg til at købe mange eksemplarer af og at forære til mange mennesker. Den vil gøre godt! Tak endnu engang.

Deres *Bjørnstj. Bjørnson.*

Til Fr. Jungersen.

Roma, via di S. Basilio, 75, 4. piano, 11/2 1874.

Kære Jungersen, jeg er digter i kraft af det forhold jeg står i til mit folk, hvis udvikling jeg gør med. Deraf følger straks, at jeg selv fører en udvikling, og jeg er under denne modtagelig for alle invirkninger, som jeg føler er på fræmgangens vej. For Deres brev som Deres bog er jeg meget taknemmelig, og når engang det spørgsmål, hvem Kristus var *før*, vil komme til at synes mig væsentligt, så har jeg her noget at ty til; for tiden er det mig bare teologi. Han er bleven min herre og frælses, og han skal engang dømme mig; i ham har jeg Gud, og når jeg selv vil og får nåde dertil, er han hos mig. Det andet, det gamle, hans forhold til profeterne (i Deres psykologiske sammenligning) o.s.v. er smukt, er sindrigt; men mig ingen hoved-sag.

Hvor der blir af den Hellige ånd, når det ikke kan være nok, at dåbs-pagten er fra Apostlerne, fatter jeg ikke. Og her må jeg sige: *munds-ordet* støder mig. Men den, som vil, kan tro det for mig.

Jeg synes om Dem, at De allerede er inde i en ny teologi, i bytte for den gamle, og har fået ikke så lidt af teologernes dogme-raseri med tilsvarende ufordragelighed. Mod mig er De imidlertid overbærende.

Over Deres fremstilling af Tyskerne har jeg både lét og været vred! Det er det rette mærke på, at vi er voksne det store, som er åbenbaret iblant os, at det gør os

selv stort-seende, og ikke skrumper os in i endnu dybere adskillelse fra dem, som ikke synes os værdige, fordi *de* ikke blev det til del! Luther dømte annerledes om os i sin tid, da vi sad i mørke, mens han og hans sad i lys.

Det er vist rigtigt, hvad De siger om filosofiens udvikling i Tyskland, og jeg mener også, at ved siden af det mageløse: at have lært Tyskerne at tænke fremfor noget andet folk på jorden, har den ført mange og meget i ulykke. Men nu *skal* en Grundtvigianer fatte, at et folk er mere og andet æn det, som er åbenbaret i en *enkelt* retning af de lærdes ånd; *alle* måtte i alle fald tages med, og ænda var der noget tilbage, som, kan hælde, ikke var grebet. Handlingens ævne har Tyskerne beholdt, trods sin *ufrugtbare* filosofi. Deres store krige, deres dyrkede land, verdens første fabrik- og industri (efter Wienerudstillingen er vel derom næppe tvil), deres politiske partier i den store kamp, deres bevægede litteratur, deres kunst, som i historiemaleriet, genre-maleriet, landskabs-maleriet, det ren komiske maleri, er verdens største (jeg har selv overbevist mig derom), for såvidt som de i disse fag har verdens største mestere, – deres musik, som er verdens øverste, – må overbevise verden om, at her er et handlingens folk, som ænnelig er vakt til dåd! – Jeg skulde tro, at her har De også svaret på, om *Faust* er Tysklands egentlige digt. Hvorfor satte Gud Schiller og Göthe samtidigt, hvis Göthe var uttømmende? Og hvorfor dette ene digt af Göthe? Jeg ved, Tyskerne fable om dette samme; men dette er da ikke den *eneste* frugt af en *super* filosofisk tilværelse, at der ænnu raver nogle natte-ranglere igæn fra den foregående dag. Den samme Göthe har også, fordi han dog med hele sin romanske dannelselse var en Tysker, *måttet* skrive om hin ædle ridder med jern-armen og Hermann und Dorothea.

Men se nu på selve denne filosofi, eller på dens oversættelse i skønlitteratur (Spielhagen o.s.v.), – se den i hele dens længselsglød, og sammenlign de tamme danske filosoffer i teologisk skikkelse, Martensen, og dem alle intil R. Nielsen, – vidner det ikke *for et folk* større, at have taget sagen så til tvilens bund, æn at svømme hen på slige lette skuder, æstetisk byggede? – Hvad der *herefter* vil komme i Tyskland, synes mig at det er let at se og sige! – Om de vil tage fra os? lægger De til. Nej, et folk søger intet hos andre; det bringes dem. Ofte *mod* deres vilje! De kænner deres kirke-historie, så jeg behøver kun at pege på dette forhold.

Men noget snevrere og armere ser jeg ikke i vor oplyste del af samtiden æn at

sætte sig ned og sige: «ja, her er det; men, de ser det ikke; de er aldeles fortabte!» Således får vi opfatte forholdet: Tyskerne har tænkt og fåt; vi har tænkt og fåt; nu de, nu vi, stundom samtidig. Deres dyder, deres fejl er også vore, om og udviklede under andre vilkår og derfor ofte til at tage fejl af for dem, som selv har dem! Men hvordan det æn er, i samtiden har de vist os umådelige tjenester, nu sist den at lade jærn-porten falde ned mellem Gallien og os, mellem vor fristelse og os, havde jeg nær sagt. Lad os ile og gøre gengæld; ti vi har samtidig, stående på gammelt fra dem, *også* gjort noget til udvikling af vort, som skal komme dem stort tilgode! –

Jeg mener, at nu begynder ænnelig en stor-germannisk kulturgærning! De mener, nu begynder opløsningen! De tager eksemplet fra Makedonerne, fordi Tyskerne, i én forstand såre rigtig har brugt dette billede, hvormed forresten De ingen ret har vunnet til at fordreje det og bagvaske dem med det. Eller hvad kaller De dette: at sammenligne Grækenlands *mangel* på samlingstrang (Grækenland kom aldrig længer æn til kommunen; staten er først et romersk begreb) med Tysklands store *Folke-trang* til samling (Tyskerne i Østerig, blant hvilke jeg nu sist levede, byttede hvad dag det skulde være hele Østerrigs-eksistensen væk mod at være med i Tyskland!), at sammenligne Grækenland, som aldrig havde været samlet, med Tyskland, som havde været det i sin største tid, – at sammenligne disse to stik modsatte forudsætninger og få af dem, det samme resultat, – det er i sig selv urigtigt, og da resultatet er en fordømmelsens spådom over Tyskerne, vort broder-folk, heller ikke *fundet*. Den, som gør vold på logik for at få noget godt ud, er nemlig i en annen og bedre stilling æn Deres.

Og så kaller De den nuværende kamp mod katolicismen en religions-krig!!! At der bag ligger kamp mellem de to livs-anskuelser, stats-begreber m.m., som de to religiøse anskuelser uvilkårlig har affødt nægter jeg ikke, skønt den tid, at dette rigtig ses, ænnu ikke er kommet. Men religionen som sådan har intet dermed at bestille: at den katolske kirke ikke længer får tilladelse til at konspirere mod vedkommende statsøvrighed og love. Jeg er ikke af de dumrianer, som tro, at Bismarck kæmper for *friheden* imod dem; men ganske vist er *virksomheden* denne, om hans tanke alene er den despotiske stats-tanke. Lisom Grundtvigianerne vægre sig for at træde ud i fri-kirke med de andre, før disse ved, hvad en menighed er o.s.v., således må katolikerne først lære, hvad en stat

i en fri stat; men da er der visselig heller intet i vejen! Overgangs-leddene må imidlertid *ikke* springes over, ti *det* vilde ganske sikkert være opløsning. – Denne kamp er i den grad *ufarlig* for Tysklands samling, at den alene fræmskynder Tysklands fuldstændige folkefrihed. Fra Bismarcks side har den alt virket, at *menigheden* har fåt mere at sige og er blevet mere frigjort, fremdeles at skolen er frtaget kirken. Fra katolikernes side har den allerede virket, at de må slå sig på små-folkenes side, da de andre ikke holder med dem, – og dette betyder arbejde for små-folkenes rettigheder!

I det hele: nu, da pavens verdslige magt er knækket, hans naturlige forbund som verdslig despot med alle fyrster, ødelagt, og kirkens private ejendomme under indragning efterhånden overalt, må kirken igæn optage sin middelalderlige stilling: blive de undertryktes tilflugt og trøst, lighedens forkynder *mod* alle magthavere, majoriteternes og rigdommens og fyrsternes. Katolicismens nuværende kamp for sin verdslige magt er bare en forbittret håbløshed. Snart vil en ny pave tage stillingen som den er, ænten det nu bliver den næste eller den næst-næste. Lærer katolikerne da samtidig, at de må være tro mod sine folk som mod sine bisper, og alene på denne vej gror friheden for dem som kirke-samfund, så vil meget ændre sig.

Om Slesvig har jeg lært, at dets generobring beror på os, og på ingen andre! Ligesom den enkelte Tysker jeg taler med straks er villig til at gøre inrømmelser, når jeg forsikrer ham om, at vor fræmtid går med dem, og med ingen andre, således gæller det for os at få det tyske folk til at skønne det samme. Men så må andre tale æn Deres national-liberale blade, og der må skrives annerledes æn af Dem i Deres siste bog. Ti der har også De skrevet *mod* Slesvigs generobring. – Lev vel, kære ven, tag nu godt op, hvad jeg skriver; ti husk, at jeg har fåt grå hår på denne sag og et sår i mit hjærte, som vel aldrig helbredes.

Deres B. B.

Til Andreas Linde.

Som svar på Deres skrivelse af 26. nov. til min højtærede væn og forlægger tillader jeg mig at give følgende:

Jeg får betaling på de tyske stats-teatre som original tysk forfatter. Man spørder kun æfter, om stykket er godt, er en virkelig nyhed og på ingen annen måde tilgængeligt. Man har der intet hinderligt regulativ.

Hvad jeg opnår i Tyskland kan jeg altså ikke opnå i Danmark.

Og at bortdemonstrere mig fra at nyde godt af regulativet af 23. juli 56 dermed, at stykket «ikke er dansk», er dog så sin sag, når en litterat kan rætte forskællen på 3 – tre – timer. Ti dette er faktisk forholdet.

Jeg skulde derfor henstille sagen til ny overvejelse.

Sekundært går jeg in på det foreslagne betalings-vilkår, dog således, at stykket, hvis det går 20 ganger, atter giver 500 Rd., ligeså, hvis det går 40 ganger.

Jeg mener ikke, at mit stykke gør dette; men principet bør være der, dette næmliq, at et stykke, som gør virkelig lykke, må kunne inbringe sin digter 1000 Spd. – ved et så stort institut som det kgl. danske teater.

Hr. justitsråd Berner har været så god at opgive Dem rolle-besætningen i tilfælle at stykket går.

Fru Hejberg, som er her, vilde vist have sendt en hilsen med til hr. conferentsråden, havde hun vidst, at jeg skrev. Men jeg iler med at skrive i det samme jeg får Deres brev til gænnemlæsning; jeg ved, at her *må* iles.

Forkortelsen af advokat Berents rolle må man ænnelig foretage med stor forsigtighed, da denne rolle nætop skal give *et nøjagtigt intryk af seig nøjagtighed*, og en vis langtrukken foredrags-metode fra forfatterens side kan alene fræmbringe dette intryk.

Unskyl skriften; jeg har ondt i hånden i dag og kan derfor ikke skrive større og tydeligere; jeg må lade pennen «drage» som det heder.

I ærbødighed *Bjørnst. Bjørnson.*

Hr. Hegel er bemyndiget til at afslutte kontrakt og hæve pænger. –

OPSANG FOR FRIHEDS-FOLKET I NORDEN

Foragtet af de store, men elsket af de smaa, –
sig, er det ikke Vejen, som det nye maa gaa?
Forraadt af dem, som *Vagt* burde være, just af dem, –
sig, er det ikke saadan, at en Sandhed staar fræm?

For Folke-Styre,
staa fræm, staa fræm,
for Kirke, for Skole,
for Frihed!
Forløs, hvad som venter
i Vinter-Taage,
i Vane-Dvale, –
det venter paa dig!
Staa fræm, staa fræm!

Begynder som en Susen i Kornet Sommer-Dag
og vokser til en Brusen gjennem Skovenes Tag, –
indtil at Havet bærer med Torden-Røst den hen,
da intet, intet høres uden den, uden den!

I Goter-Folkets Kampe den nordre Fløj vi tog;
vort Fane-Tag er: Folke-Liv i Frihed og Tro.
Den Gud, som gav os Landet og Sproget og gav alt,
Han findes i den Gjærning, hvortil Folket blev kaldt!

Den er det, vi vil løfte, vi mange og vi smaa,
i frygtløs Kamp mod alle, som ej *ville* forstaa. –
Begyndte som en Susen i Kornet Sommer-Dag

Det vokse vil til Storm, førend nogen det veed af,
med Torden i sin Stemme over endeløst Hav.
Et Folk, som føler Kaldet, er Jordens største Kraft,
for den maa Alting falde, det staa højt eller lavt.

For Folke-Styre,
staa fræm, staa fræm,
for Kirke, for Skole,
for Frihed!
Forløs, hvad som venter
i Vinter-Taage,
i Vane-Dvale, –
det venter paa dig!
Staa fræm, staa fræm!

Tyrol, i Juni 1874.

Bjørnstjerne Bjørnson.

Bjørnstjerne Bjørnsons *Brevveksling med danske 1870–1874* er lastet ned gratis
fra bokselskap.no